

Omsorgsvalg i grenseland

*En analyse av Osloforeldres fortellinger om
valg av senere barnehagestart*

Ingrid Faye Aabrekk

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

Høsten 2019

Omsorgsvalg i grenseland

-En analyse av Osloforeldres fortellinger om valg av senere barnehagestart

© Ingrid Faye Aabrekk

2019

Omsorgsvalg i grenseland. En analyse av Osloforeldres fortellinger om valg av senere barnehagestart

Ingrid Faye Aabrekk

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Majoriteten av småbarnsfamilier i Norge i dag følger det som gjerne kalles for hovedsporet i norsk familiepolitikk. En to-forsørger-modell der barnet begynner i barnehagen etter et års betalt foreldrepermisjon, er blitt det konvensjonelle mønsteret for arbeid og omsorgsorganisering i den norske småbarnsfamilien. Sammenhengen mellom omsorgsvalg, familiepolitikk og velferdsordninger, ofte i relasjon til klasse og kjønn, er blitt studert og diskutert i mange norske studier av omsorgsvalg. I denne oppgaven belyses tematikken fra et «avviks-perspektiv» med fokus på meningsproduksjon. Studien bygger på fortellinger fra en utvalgt gruppe etnisk norske småbarnsforeldre i Oslo som skiller seg fra det normative mønsteret. De 12 foreldrene som studien representerer har alle tatt et bevisst valg om å vente med barnas barnehagestart til barna er nærmere to og tre år. Ni av deltakerne i studien er kvinner, tre er menn. Tematikken omhandler hvordan disse foreldrene begrunner sitt valg, og hvordan de erfarer responsen på sitt valg fra sine sosiale omgivelser.

Ann Swidlers syn på kultur som et repertoar og narrativ teori utgjør det teoretiske bakteppe for studien. Problemstillingene er spisset i lys av dette rammeverket. Jeg stiller spørsmålene: 1) hvordan begrunner disse foreldrene sine valg 2) hvilke kulturelle fortellinger trekker deltakerne på i legitimeringen av sine valg, og hvilke kulturelle elementer/forestillinger består disse fortellingene av? 3) Hvordan erfarer deltakerne responsen fra sine sosiale omgivelser? Og 4) Hvilke fortellinger finnes hos deltakerne om utenforskap, motstand og støtte? I analysen legges det vekt på hvordan kultur kan forstås som et repertoar av ressurser som kan brukes til å løse ulike livssituasjoner. Jeg viser hvordan deltakerne trekker på flere kulturelle elementer i sine begrunnelser for valget, og også hvordan de vektlegger elementene forskjellig.

Et annet spørsmål i oppgaven som diskuteres i relasjon til problemstilling nummer 3, er hvordan dette valget kan forstås som sosialt fenomen. Valget bryter med et normativt mønster, men oppfatter deltakerne at de bryter med en kulturell norm i den forstand at de gjør noe feil eller galt? Tid med barn og et involvert foreldreskap er ansett å være norske forståelsesformer som sitter dypt i kulturen. Kan ikke et valg om å utsette barnehagestart i lys av slike normer også forstås som «riktig»? Deltakernes fortellinger om sine erfaringer med andre diskuteres derfor også i lys av teorier om normer, avvik og grensetilfeller, der Mary Douglas syn på klassifikasjoner og grensetilstander drøftes som en aktuell teoretisk modell.

Jeg finner at foreldrene legitimerer sine valg ut i fra et narrativ om barnets beste, et narrativ om god tid, og med en samfunnskritisk fortelling. Hvordan begrunnelsene vektlegges varierer mellom deltakerne. Det er også stor variasjon i hvordan deltakerne opplever at andre forstår deres valg. Et sentralt poeng i fortellingene om utenforskap er allikevel gjennomgående hos deltakerne. Barnehagestart etter endt permisjon blir tatt for gitt, og opplevelsen av å gjøre noe veldig uvanlig deles av foreldrene i studien. Allerede i permisjonstiden (den betalte) kan opplevelsen av utenforskap erfares, da det ofte er mye snakk om barnehagesøknad mot slutten av denne perioden. De fleste av deltakerne oppfatter at det finnes en forståelse blant mange om at et slikt valg ikke er mulig. Et sentralt funn er fortellinger om at «folk flest» lurere på hvordan de klarer det økonomisk. Det er imidlertid varierte fortellinger om motstand og støtte. Deltakerne beskriver et repertoar av ulike holdninger og forståelser de møter på. Dette fører til min konklusjon om at deltakerne erfarer valget mer som et grensetilfelle, en opplevelse av å være «betwixt and between», enn et normbrudd.

Forord

Det oppleves litt uvirkelig å skrive dette forordet. Det lå ikke i min plan for livet at jeg skulle skrive en masteroppgave i sosiologi. Planer endres heldigvis. Når vel to år er lagt bak meg med det som ofte har føltes som et ensomt strev, er det allikevel mange som skal takkes for at denne oppgaven er skrevet og fullført.

Intervjufasen sitter igjen som den fineste delen ved hele masterprosessen. Det er noe spesielt og litt underlig å få møte fremmede mennesker på den måten som et intervju åpner opp for. Først og fremst vil jeg gi en stor takk til hver enkelt deltaker som tok seg tid til å dele sine tanker og erfaringer med meg. Et tusen takk må også rettes til min veileder Anniken Hagelund for god og stødig veiledning, raske tilbakemeldinger, og for oppmuntringer og støtte underveis i prosessen. Spesielt har jeg satt pris på din evne til å oppmuntre meg til å stole på egne valg og vurderinger.

At planer endres er fint. Det ble allikevel en utfordring at familien ble utvidet med en til, to måneder før innleveringsfristen. Det sies at det trengs en landsby for å oppdra et barn. Det trengtes også en liten landsby for å fullføre denne oppgaven. Takk til mine gode foreldre, svigerforeldre, og lillesøster for trilleturer, barnepass og all annen støtte og oppmuntring. Takk til Esther og Randi, Martelita og Anne. Uten dere hadde ikke dette gått.

Jeg tror heller ikke det hadde blitt noen oppgave om det ikke hadde vært for studiefellesskap. Det har vært en glede å bli kjent med så mange fine mennesker langs denne veien. De mange lunsjene med Aleksander, Lars Birger, Ida, Aurora og Ruth Eva har vært viktige for hverdagsgleden, og noen ganger avgjørende for å orke å holde ut i perioder. Takk for gode prater, humor og oppmuntringer. Satser på noen lunsjer også i fremtiden.

Og sist men ikke minst, den indre kjerne. Martin, du er en helt. Ikke bare har du holdt familie og hus på beina i sluttspurten, men du har også hatt troa på meg hele veien og gitt meg alle de viktige dyttene fremover. Elia, Iris Sofie og lille Henrik, for uforbeholden kjærighet og stor tålmodighet med mamma som «skriver og skriver på boken sin». Nå er mamma endelig ferdig!

Innholdsfortegnelse

Omsorgsvalg i grenseland.....	III
Sammendrag	V
Forord	VII
1 Introduksjonskapittel.....	1
1.1.1 Utvalg - Osloforeldre med høy utdanning.....	2
1.1.2 Bakgrunn for oppgaven.....	3
1.1.3 Samfunnmessig og sosiologisk relevans	4
1.2 Problemstillinger	5
1.3 Tematisk bakteppe	6
1.3.1 Slik er det og slik bør det også være?	7
1.3.2 Men på den andre siden... ..	7
1.3.3 Ulike forståelser av småbarn og deres behov	8
1.4 Normbrudd eller bare et uvanlig valg?	8
1.5 Oppgavens struktur	9
2 Bakgrunnskapittel	10
2.1 Familien i velferdsstaten.	10
2.1.1 Velferdsutbyggingens grunnleggende ideer	10
2.1.2 Foreldrepermisjon i Norge	11
2.1.3 Ammerettigheter	13
2.1.4 Like muligheter - barnehagen fra 70-tallet til i dag	13
2.1.5 Frihet for familien - kontantstøtten	15
2.1.6 Bruk av kontantstøtten blant barn uten innvandrerbakgrunn de siste årene	16
2.1.7 Kontantstøttedebatten i senere tid	17
2.2 Paradigmeskift i synet på barndom?	18
2.2.1 Innsikt fra psykologifeltet	19
2.3 Sentrale offentlige debatter	20
2.3.1 “Permisjonsopprøret” – frihet, likhet... og amming?	20
2.3.2 Bemanningsnorm – “barnehageopprøret” og “foreldreopprøret”.	21
2.4 «Barnas beste» tilbake i politikken?	23
3 Tidligere forskning	25
3.1 Kontantstøtteordningens betydning	26
3.2 Foreldres omsorgsprosjekter – klasseperspektiver	26
3.2.1 Arbeiderklassen og middelklassen. Farstad og Stefansen (2008)	26
3.2.2 Den øvre middelklassen, Aarseth (2008)	28
3.2.3 Finanselitens kjønnskomplementære familiekultur (Aarseth 2014)	28
3.3 Fruktbarhetens fundament i velferdsstaten	29
3.4 Småbarnsmødre forteller	31
3.4.1 Småbarnsmødre i Trondheim by – et antropologisk feltarbeid	31
3.4.2 Fortellinger fra hjemmeværende mødre – pedagogisk perspektiv	32

3.5 Oppsummering.....	32
4 Metodekapittel	34
4.1 Metodisk tilnærming	34
4.1.1 Små fortellinger som empiri	34
4.1.2 Epistemologiske refleksjoner	35
4.2 Teoriens rolle - forskningsstrategi	36
4.3 Utvalg og rekruttering	37
4.3.1 Utvalg	37
4.1.2 Rekruttering	39
4.4 Gjennomføring av intervjuene.....	39
4.5 Bearbeiding av data.....	41
4.5.1 Narrativ analyse	42
4.6 Kritiske refleksjoner rundt egen forskning	43
4.7 Etikk	44
5 Teoretisk rammeverk	45
5.1 Kultur som et repertoar	45
5.1.1 Legitimerende fortellinger	46
5.1.2 Erfaringer og kultur	47
5.1.3 Sosiale ritualer - semiotiske koder	48
5.2 Små fortellinger – fra en «utenfor»-kontekst	48
5.2.1 Opposisjonelle fortellinger	49
5.2.2 Dominerende fortellinger versus forståelsesformer	50
5.3 Normer, kategorier og grensetilfeller	50
5.3.1 Normer og outsiders	50
5.3.2 Betwixt and between	51
5.3.3 Grenser og grensetilfeller – rent og urent	52
6 Hvorfor ikke barnehage helt ennå?.....	54
6.1 Tidligere erfaringer og vendepunkt.....	54
6.1.1 «Det var ikke akkurat som at vi planla dette, men...»	54
6.1.2 «Mamma var hjemme med meg...»	57
6.2 En fortelling om barnets beste	58
6.2.3 Foreldre versus barnehagen	59
6.3.3 “Det bare føltes ikke riktig”	60
6.3.4 «Jeg kan jo ikke vite helt sikkert, men ...»	61
6.4 Fortellinger om tiden.....	62
6.4.1 “Tiden er jo dyrebar”	62
6.4.2 “Mindre stress i hverdagen”	63
6.5 En samfunnskritisk fortelling	64
7 Utenforskap, motstand og støtte.....	66
7.1 «Normen er jo at barna begynner når de er ett».....	66

7.1.1	“Nordmenn skal helst være helt like»	68
7.2	“Hvordan får dere det til?»	71
7.2.1	“Helt vanlig folk med helt vanlig økonomi”	72
7.2.2	«Ikke alle har jo mulighet selvfølgelig»	74
7.3	«Barnet trenger barnehagen»	74
7.3.1	«Vi sosialiserer jo barna våre»	76
7.4	«En monoton og slitsom hverdag?»	77
7.4.1	“Vi drar ut og finner på ting»	78
7.5	Fortellinger om støtte	79
8	Fortellinger om konflikt og løsning	81
8.1	«Mange forstår jo også valget, men.»	81
8.1.1	“Jeg ønsker jo ikke å såre noen”	84
8.2	Konfliktløsning	85
9	Sammendrag og konklusjon	88
9.1	Sammendrag av analysefunn	88
9.1.1	Dyktige kulturbrukere	89
9.2	Konkluderende betraktninger i lys av annen forskning	90
9.3	Videre studier	91
9.3	Hvilken vei vil pendelen svinge?	91
	Litteraturliste	93

1 Introduksjonskapittel

Jo lenger jeg utforsker Norge, desto mer oppfatter jeg hvor mangesidig det lille samfunnet er – dets mange dialekter, mentaliteter eller måter å være på. En ting er felles for de alle regionene: Det absolutte fokus på familien (Gehrmann, 2018).

Den tyske journalisten Alva Gehrmann beskriver her hennes sterkeste inntrykk av norsk kultur, etter å ha tilbrakt tre år i landet. Sitatet har kanskje likhetstrekk med sosiolog Anne Lise Ellingsæters beskrivelser av norske familienormer i vår tid. Tid med barn, og det hun kaller for «grenseløse» forventninger til foreldres ansvar og tidsbruk ovenfor barn, er etter hennes analyser, noe som preger dagens forståelse av og normer for familieliv og foreldreskap (Ellingsæter, 2017, s191).

I denne avhandlingen utforskes noen av disse forståelsesformene/normer for familieliv og omsorg for barn. I samtale med tolv etnisk norske småbarnsforeldre belyser denne studien deres tanker og erfaringer rundt den omsorgsformen de har valgt for sine små barn.

Foreldrene som jeg har blitt kjent med i løpet av arbeidet med dette prosjektet, har til felles at de alle har tatt et bevisst valg, og har erfaring med å være hjemme med sine små barn, frem til de er mellom to og tre år. Det andre disse foreldrene har til felles er at de har tatt dette valget i et miljø der majoriteten av småbarnsfamilier følger det som ofte blir kalt *hovedsporet* i norsk familiepolitikk, der barnehage etter endt foreldrepermisjon etter et år er det dominerende mønsteret (Stefansen og Farstad, 2008, Ellingsæter, 2017, s173). Det andre sporet, som velferdsstaten også legger til rette for, som foreldrene i denne oppgaven kan sies å følge, blir gjerne kalt *familiesporet* i norsk velferdspolitik (Ellingsæter, 2003). De som ønsker å passe sine egne barn lenger enn den lønnede foreldrepermisjonen, har rett på både forlenget permisjon uten lønn, og kontantstøtte som skal bidra til å muliggjøre dette ønsket.

Kontantstøtteordningen kan sies å aldri ha fått helt gjennomslag (Ellingsæter, 2003), men det finnes deler av landet der den har betydelig større oppslutning enn andre, også blant etniske norske, eksempelvis Østfold og Aust-Agder (Egge-Hoveid, 2014). Foreldrene i denne undersøkelsen bor alle imidlertid i Oslo, der statistikken for etnisk norske som benytter seg av kontantstøtten er svært lav. Ti prosent av barna i Oslo i alderen 19-23 måneder mottok støtten i 2018 (Gram og Sandvik, 2019) Utgangspunktet for oppgaven har derfor vært å studere

omsorgsvalg ut i fra at dette oppfattes som et uvanlig valg. I mangel på et bedre begrep, benytter jeg ordet avviks-perspektiv i beskrivelsen av perspektivet jeg har valgt. Begrepet brukes i denne oppgaven om et valg som avviker fra det dominerende mønsteret, men betegner ikke noe som nødvendigvis er stigmatiserende eller «galt». Beskriver jeg dette, benyttes ordet normbrudd.

1.1.1 Utvalg - Osloforeldre med høy utdanning

De fleste foreldrene i studien forteller at kontantstøtten ikke har vært utslagsgivende for valget om å ha barna hjemme. Flere har også barna hjemme lenger en tidspunktet der de ikke lenger har rett på denne ytelsen. Deltakernes syn på ordningen er imidlertid ikke viet mye plass i denne studien, da dette ikke har vært relevant for oppgavens problemstillinger. En måte å få kvantitativ oversikt over den typiske gruppen som ikke benytter seg av barnehageplass, er allikevel å se på statistikk over hvem som mottar kontantstøtten. Høyest andel av mottakere er barn av kvinner med innvandrerbakgrunn og en høy andel av disse er kvinner med kun ungdomsskole-utdanning (Egge-Hoveid, 2014). Mødre med høy og høyere utdanning utgjorde til sammenlikning 14 prosent av alle som mottok kontantstøtte i 2018. Menn som tar ut kontantstøtte utgjorde 32 prosent av alle som tok ut støtte på landsbasis (Gram og Sandvik, 2019) Foreldrene i dette utvalget skiller seg ut fra den «typiske» gruppen kontantstøttemottakere, både ved at de alle, både mødrene og fedrene, har høy eller høyere utdanning, og at de er etnisk norske.

Det var ikke et av utvalgskriteriene at deltakerne måtte ha høy eller høyere utdanning. Jeg hadde imidlertid et kriteriet om at deltakerne skulle bo i Osloområdet og være etnisk norske. Dette vurderte jeg som god nok dekning for å studere familievalg og kulturelle uttrykksformer ut i fra et avviks-perspektiv. At utvalget utgjør en typisk middelklassegruppe, har antakeligvis sammenheng med at utdanningsnivået i Oslo generelt er høyt (Oslo kommune, .u.å), og at utvalget til dels har blitt rekruttert via eget nettverk og dermed fra like miljøer.

Utdanningsnivået gjør studien (ekstra) interessant i lys av tidligere funn rundt verdier og valg av omsorgsform som er gjort ut i fra et klasseperspektiv.

1.1.2 Bakgrunn for oppgaven

Ideen til et forskningsprosjekt kan være inspirert av mange ulike kilder. Den kan komme fra noe man har lest, tenkt på lenge, sett, hørt om eller erfart selv (Widerberg, 2001, s 30). Å ha en erfaring med et sosialt fenomen eller en kultur er et ikke så uvanlig startpunkt for å ønske å forstå noe bedre. Det kan også være en fordel og kanskje også en forutsetning for å i det hele tatt se det interessante med et fenomen. Dunn og Neumann bruker begrepet *kulturell kompetanse* om erfaringer man har gjort seg innenfor ulike kulturelle kontekster, og argumenterer for at det er en fordel å velge seg tematikk der man har en del kjennskap til kulturen på feltet fra før (Dunn og Neumann, 2016, s83). Ideen til dette forskningsprosjektet ble til gjennom en kombinasjon av egen erfaring og en nysgjerrighet for det sosiale ved denne erfaringen. I tillegg hadde jeg en tanke om at det var lurt å velge et område som jeg hadde en del kunnskap om fra før. Selv er jeg mamma til to i småbarnsfasen og er godt kjent med velferdsstatlige ordninger som er aktuelle i denne fasen. Foreldrekultur, praksiser og forventninger av ulike slag har jeg blitt godt kjent med i løpet av de siste fem årene.

Den konkrete erfaringen med å være den eneste i nabolaget som ikke har hatt ettåringen sin i barnehage ligger imidlertid som inspirasjonsgrunnlaget for denne avhandlingen. Denne erfaringen var et resultat av en kombinasjon av å ikke få plass i ønsket barnehage med førstemann, med en følelse av at det uansett var litt for tidlige å starte for han. Kombinert med en mulighet til å ha tante som dagmamma, de dagene jeg jobbet, var det en tilværelse jeg var fornøyd med. Den sosiale delen av det var imidlertid mer sammensatt. Det var rart å være i en posisjon der jeg følte på at jeg måtte begrunne mitt valg fordi ingen andre gjorde det samme. Jeg merket meg også at jeg strevde med en indre konflikt mellom det å være mamma og forventninger til meg selv i forhold til arbeidsliv og et urbant liv. Jeg var «ung» mor (26 år) i hovedstaden, og ingen av mine nære venner hadde fått barn. Jeg var sånn sett uforberedt på de ulike sosiale og identitetsrelaterte «utfordringene» jeg kom i kontakt med som følge av denne situasjonen. Etter at jeg begynte på mastergraden i sosiologi, etter en lang stund borte fra «sosiologibenken», (og både barn nummer en og nummer to hadde begynt i barnehagen), begynte jeg imidlertid å se på sider ved mine personlig erfaringer fra ulike sosiologiske perspektiver. Både arbeidsliv og velferdsstatssosiologi, og kultursosiologiske perspektiver kastet spennende og relevant nytt lys over erfaringene mine. Ikke minst ble jeg veldig interessert i å høre andre fortelle om hvorfor de hadde valgt å vente med barnehage, og hvordan de opplevde å være i den situasjonen. Da jeg anså dette som både

et aktuelt og sosiologisk relevant tema, ble disse spørsmålene utgangspunkt og fundament for denne oppgaven

1.1.3 Samfunnsmessig og sosiologisk relevans

Tematikken i oppgaven ligger innenfor det sosiologiske forskningsfeltet som blir omtalt som «work/life-balance». Dette er et forskningsfelt som har vokst frem i takt med de endringene som har skjedd i familie og arbeidslivsektoren de siste femti årene. Velferdsstatens og arbeidslivets utvikling og dens nåværende tilbud til barnefamilier, utgjør et helt sentralt bakteppe. Allikevel er det strukturelle aspektet ved tematikken i bakgrunnen av studien. Perspektivene som blir benyttet i analysen er kulturteoretiske. Jeg vil argumentere for at denne oppgaven tilfører dette feltet kunnskap fra et lite utforsket perspektiv og dermed blir et bidrag til mangfold på feltet. Da mye av den tidligere forskningen rundt familiers omsorgsvalg har fokusert på endring i familiesektoren og meningsdannelse i lys av velferdsstatsordninger, likestilling og klasse (se Farstad og Stefansen 2008, Aarseth 2008, Ellingsæter og Pederstad 2013) har jeg, på bakgrunn av nevnt perspektiv, i denne oppgaven orientert meg i materialet ut i fra teoretisk fundament som hviler på perspektiver fra kultursosiologien. Narrativ og kulturteoretisk teori og analyse er hoveddramme for analysen. Å studere mer eller mindre ukonvensjonelle livsvalg eller livsstiler bidrar til å belyse fenomener og holdninger som det ellers er lite eller ingen kunnskap om. Når man imidlertid kommer nærmere inn på det «uvanlige» blir også det konvensjonelle, eller det man ofte tar for gitt, sett i et annet lys. Studier av det marginale er derfor vel så mye studier av majoritetskultur (Hviid Jacobsen, s 2007, s 14). Inspirert av et avviks-perspektiv har formålet med studien vært todelt; å øke *forståelsen* for hvorfor disse foreldrene har valgt som de har gjort, men også å få tak på, og belyse ulike forståelsesformer som preger norske småbarnsforeldre, og kanskje også norske samfunnsmedlemmer for øvrig. Jeg vil også argumentere for at den er av samfunnsnyttig relevans i lys av de diskusjoner som stadig er oppe i den offentlige debatten vedrørende balansegangen mellom familiers frie valg og aktuell likestillings og integreringsproblematikk. Disse foreldrenes fortellinger bidrar til å belyse et større mangfold enn det som vanligvis blir presentert i den offentlige debatten.

Tematikk «i tiden»?

Når det er sagt, har det, etter at disse intervjuene var gjennomført, vært et fokus i mediene på norske foreldre og spesielt etnisk norske kvinner, som velger å være hjemme med barn. Dette var, etter mitt skjønn å dømme, ikke å finne før jeg gjennomførte intervjuene. Rundt årsskiftet 2018/19 skrev flere avviser om tematikken. NRK publiserte blant annet en grundig reportasje kalt «Hjemmeværende anno 2018» som belyste både kvalitative og kvantitative studier av mødres ønsker om å jobbe mindre i småbarnsfasen (Vignæs, 2018). Sommeren 2019 har Dagsavisen hatt en pågående sak om tidlig barnehagestart, der statsfeministiske perspektiver igjen blir trukket frem i en debatt om kvinner, barn og arbeidsliv i relasjon til miljø og bærekraftighet. Spørsmålet om det er «innafor å være utenfor», som denne studien undersøker, belyser derfor også hvordan et tradisjonelt valg muligens også kan bli forstått som noe moderne og moralsk «i tiden», i lys av debatter og endringer på bredere eller høyere ideologisk nivå.

1.2 Problemstillinger

Jeg har analysert og strukturert analysen ved hjelp av fortellingselementer fra narrativ teori. På bakgrunn av det analytiske perspektivet har jeg utformet problemstillingene mine i tråd med disse, samtidig som jeg har beholdt de to problemstillingene som har vært utgangspunktet for min nysgjerrighet:

- *Hvordan begrunner disse foreldrene sine valg?*
- *Hvilke legitimerende fortellinger er sentrale i materialet og hvilke kulturelle elementer/forestillinger består disse av?*
- *Hvordan erfarer deltakerne responsen fra sine sosiale omgivelser?*
- *Hvilke fortellinger om utenforskap, motstand og støtte er fremtredende i materialet?*

1.3 Tematisk bakteppe

på ingen måte hadde jeg sett for meg det, det er jo... det er ikke noe man tenker, fordi før man får barn så tenker man, ja for livet er liksom lagt opp sånn.. du skal liksom være så så mange måneder hjemme også skal du liksom ut i jobb igjen og liksom jobbe fulltid, og sånn er det liksom bare. Sånn er det bare og så er det liksom.. at man ikke nødvendigvis tar de tankene før det gjelder.Sånn var det hvertfall for meg (Hanne)

Forholdet mellom adferdsmønstre og normer står i sentrum av denne avhandlingen. At nye mønstre blir dannet, kan på sikt føre til at det dannes nye normer (Ellingsæter, 2017, s 174) At to-forsørgermodellen, og «hovedsporet» er blitt en et dominerende strukturelt mønster understrekes i dette sitat av Hanne. Å stadfeste kulturell endring eller etablering av nye normer bare ved å se på endring i strukturelle mønstre, vil allikevel være å overse et komplekst samspill av ulike kulturelle elementer eller parallelle spor som danner grunnlag for normative oppfatninger (Ellingsæter, 2017, s 190). Statistikken i seg selv gir grunnlag for å studere dette fra et avviksperspektiv. Men det er også i lys av forskjellige forskningsfunn og ulike normative oppfatninger i forbindelse med arbeidsliv og familieliv at deltakernes fortellinger blir interessante og relevante å diskutere i lys av begrepet norm som «forventet atferd». Selv om velferdsstat, klasse og kjønn er viktig bakgrunnstematikk i denne studien, åpner fokuset på meningsdannelse fra et avviks-perspektiv opp for andre elementer enn bare forståelseformer knyttet til velferdsporene. Med dette mener jeg at ved å fokusere på meningsdannelse fra dette perspektivet vil jeg i denne analysen få grep om hvordan og hvilke kulturelle elementer som benyttes ikke bare i relasjon til velferdssystemene, men også til kritiske refleksjoner eller motsatte oppfatninger rundt det konvensjonelle. Oppgaven har fra et teoretisk ståsted til hensikt å belyse hvordan kultur ikke bare bør forstås som noe som er *gitt*, nedarvet, og «sitter i kroppen», men også noe som kreativt brukes av samfunnsmedlemmer på ulike måter, inspirert av Ann Swidlers syn på kultur som en verktøykasse (2001).

1.3.1 Slik er det og slik bør det også være?

Ellingsæter mener at lengden på foreldrepermisjoner formidler en forståelse for hvor lenge foreldrene bør passe barna selv (Ellingsæter, 2017, s 189). Denne påstanden forsterkes av funnene fra en intervjustudie foretatt i 2010. Studien med 90 menn og kvinner som var eller ønsket å bli foreldre, fra både middelklasse og arbeiderklasse, indikerer at barnehagestart etter endt permisjon er en selvfølgelig del av organiseringen av foreldreskap og barndom (Ellingsæter og Pedersen, 2013). Funnene viser at det i stor grad er en tatt for gitt oppfatning at disse velferdsordningene skal benyttes. På de siste 10 årene har barnehagedekningen blitt bedre for ettåringene, og det er registrert en sammenheng mellom mødres oppfatningen av når passende tid for barnehagestart er og tilgjengelighet for plass (Ellingsæter, 2017, s 189). At det er blitt «common sense» at barna begynner etter mer eller mindre et år med betalt permisjon, gjør at det er grunn for å anta at de som velger å utsette denne debuten for sine barn, har behov for å legitimere sitt valg og kan oppleve å være utenfor. *Verdier og idealer* som ytres fra et arbeidslinje og likestillingsperspektiv kan være med på å forsterke en oppfatning at dette er noe man ikke bør. At kontantstøtten blir forbundet med noe likestillingsfiendtlig, selv om debatten nå hovedsakelig sentrerer rundt innvandring og samfunnsøkonomi kan ha en forsterkende effekt på spesielt kvinnes fortellinger.

1.3.2 Men på den andre siden...

Normative oppfatninger endres ofte svært langsomt (Ellingsæter, 2017, s 191). Norsk velferdsstatpolitikk har blitt beskrevet som svært familievennlig, og forventninger til spesielt kvinners omsorgsrolle og tid med barn sitt har sterke røtter i den norske kulturen (Birkeland og Pedersen, 2005, s149). Flere beskriver at norsk familiepolitikk har vært dobbeltsporet, fordi retten til den lange fødselspermisjonen har signalisert en omsorgsplikt for foreldre, og i aller størst grad mødrene (Ellingsæter, 2017, s173). Slikt sett kan man snakke om doble forventninger til foreldre med barn i småbarnsalder. En forventning om god nok barneomsorg samtidig med en forventning om deltakelse i arbeidslivet, I boka «Moderne barndom» argumenterer sosiolog Ivar Frønes for at tiden vi lever i er en spesielt foreldreorientert tid, kjennetegnet ved at foreldre investerer mer tid og energi i barna sine enn noen gang før. Foreldreoppgavene blir derfor stadig mer krevende (Frønes, 2007). En slik forståelse av foreldreskap, blir gjerne omtalt som et involvert foreldreskap (Forsberg, 2009). Stefansen (2011) hevder med bakgrunn i denne forståelsen at foreldre i dag er forventet å investere i

barna på veldig mange områder. Hun referer videre til en teori av Beck, og Beck- Gernsheim som forklarer dette med foreldres grunnleggende usikkerhet i hvordan man skal oppnå å fylle barnets behov. Selv om ideologien om det intensiverte foreldreskap er et tegn i tiden, er det allikevel ganske utydelig hvilke krav som inngår i hva det intensiverte foreldreskap betyr skriver Stefansen (2011, s 22 -23). Synet på barn og barns behov spiller derfor en rolle i hva som blir sett på som viktig og riktig, og som er særlig relevant i denne studien.

1.3.3 Ulike forståelser av småbarn og deres behov

Studier av norske småbarnsforeldre har vist at ulike forståelser eller kulturelle modeller av barns behov vektlegges ulikt i relasjon til klassetilhørighet (Larau 2003, Farstad og Stefansen 2008, Stefansen 2011). Studien til Farstad og Stefansen (2008) indikerer at det finnes klare tendenser til ulike forståelser av barn og deres behov innenfor ulike klasser, men at disse forståelsene også overlapper. Stefansen (2011, s 24) påpeker imidlertid at disse forståelsesformene ikke nødvendigvis bør sees som klasserelaterte idealer, men at det eksisterer flere legitime forståelsesformer som det trekkes på i ulike miljøer. I Farstad og Stefansen studie (2008) var det arbeiderklassefamilier som først og fremst hadde en forståelse av barns grunnleggende behov som gjorde at de ville vente med barnehagestarten. Denne studien ble gjort i 2005 da mange små ennå ikke hadde fått mulighet til barnehageplass. 56 prosent mottok kontantstøtte i 2005, mot 28 prosent i dag (Gram og Sandvik, 2019). Når senere studier viser at de aller fleste nå benytter seg av barnehageplassen fra barna er ett, betyr dette kanskje at en slik forståelse generelt er på vikende front? Dette spørsmålet belyses nærmere i kapittel 2 hvor jeg også viser hvordan de ulike forståelsesformene av små barns vesen og behov benyttes i ulike sammenhenger.

1.4 Normbrudd eller bare et uvanlig valg?

guri. det er faktisk et valg som eksisterer. Kunne jeg gjort det samme liksom" og hvertfall da de som ikke har tenkt tanken. Altså hvor blir man egentlig introdusert for den tanken i vår verden da? det er jo ikke.. altså, det man hører om kontantstøtten er jo bare muslimske damer som utnytter den. det er jo det eneste man hører om kontantstøtten (Line)

Det Line prøver å beskrive her, er hvordan det å være hjemme et år ekstra er såpass uvanlig at hun antar at de fleste ikke tenker at det er mulig. Samtidig tror hun at om flere var bevisste på at dette også var en måte å gjøre ting på, ville det kanskje vært flere som ville gjort det samme. Dette belyser hvordan noe uvanlig ikke nødvendigvis er galt. På bakgrunn av uklarheten rundt hva bruddet med det strukturelle mønsteret representerer på et normativt nivå, er spørsmålet rundt deltakernes erfaringer sentral i avhandlingen. Dette handler om hvorvidt valget erfares av dem som et brudd med forventninger eller bare et uvanlig valg. Der avviket kan representere noe feil, rart eller uvanlig, kan det også kanskje konnotere noe riktig. Hvordan deltakerne selv oppfatter andres respons, kan gi innblikk i disse litt ulike og ulne forventningene til foreldre i dag. I samtale med deltakerne i denne avhandlingen søkes derfor ikke bare deres egen mening rundt deres valg, men også hvordan de oppfatter at mennesker i deres sosiale nettverk responderer på deres valg.

1.5 Oppgavens struktur

I denne innledningen har jeg belyst oppgavens tematikk og problemstillinger, og stilt spørsmålstegn ved om brudd med et strukturelt mønster i dette tilfellet, også oppleves som et brudd med forventet atferd. Kapittel 2 omhandler familiepolitikken utvikling de siste 50 årene, da velferdsstatens ulike reformer og tiltak, samt de politiske debattene er sentral kontekst for deltakernes fortellinger. I kapittel 3 redegjør jeg for norske studier de siste årene som fra ulike perspektiver belyser foreldres meningsdannelse rundt velferdsordninger og omsorgsvalg. Kapittel 4 omhandler hvilke metodiske valg og refleksjoner jeg har gjort i løpet av arbeidet med studien. I kapittel 5 redegjør jeg for det teoretiske og analytiske rammeverket jeg har brukt til å belyse og diskutere datamaterialet. Kapittel 6, 7 og 8 består av analyser av datamaterialet. Sammendrag av sentrale analysefunn og konkluderende betraktninger avslutter avhandlingen i kapittel 9.

2 Bakgrunnskapittel

2.1 Familien i velferdsstaten.

Å studere kultur, er en kompleks øvelse. Normer og ulike kulturelle forståelsesformer er sammenvevd med strukturene som omgir oss og som både skaper og begrenser våre handlingsrom. En viktig kontekstuelle ramme for denne studien av meningsdannelse er utviklingen av de velferdsstatlige ordningene, samt ideene og de politiske og offentlige debattene som har preget sentrale reformer vedrørende foreldrepermisjon, og barnetilsynsordninger siden 70-tallet. I lys av familieforskning fra et historisk perspektiv har man sett at adferdsmønstre og nye normer både har blitt fremmet av politiske reformer, slik som etableringen av fedrekvoten og fedres rettigheter, men også at endringer i familiens organisering har gått forut for politiske tiltak, slik som behovet for barnehageutbyggingen (Leira, 2005, s276). I og med at dette er en oppgave som har hovedvekt på kulturelle forståelser, er hensikten med dette kapitlet først og fremst å belyse ulike sentrale ideer i forhold til tanker rundt familie og barn. Samtidig belyser kapitlet noe av det komplekse samspillet mellom politiske reformer, adferdsmønstre og normative forståelser denne tematikken er omgitt av, da dette også reflekteres i deltakernes fortellinger.

2.1.1 Velferdsutbyggingens grunnleggende ideer

Hovedelementene i den norske velferdsstaten kom på plass i perioden etter andre verdenskrig og frem mot 1970. Ellingsæter referer til Sejerstad (2005) når hun skriver at velferdsstatens «moralske grunnforestilling» er rettferdig fordeling (2017, s96). Idealet med utbyggingen av den norske/nordiske velferdsstaten var å *tilrettelegge* for individuell uavhengighet. (Esping-Andersen, 1991, s 26-27). Sosiale rettigheter skulle minske borgerens avhengighet av arbeidsmarkedet (Ellingsæter, 2017, s 96). På den ene siden skulle velferdsstaten tilby hjelp til de som av ulike grunner ikke deltok i arbeidsmarkedet, på den andre skulle den fristille kvinnen til å delta på arbeidsmarkedet (Esping-Andersen, 1991, s28). Arbeidslinja har stått sterkt i spesielt Norge og Sverige, som har orientert seg mot full sysselsetting. Samfunnene kan beskrives som nær arketyperiske «arbeidssamfunn» både institusjonelt og kulturelt. Ved å øke antallet mennesker i arbeid, ville det bidra til å opprettholde en sjenerøs skattefinansiert

velferdsstat (Ellingsæter, 2017, s 96). De defamiliserende tiltakene som de nordiske statene iverksatte, som utbygging og tilbud for ulike former for barnepass, eldreomsorg og for andre trengende som familiene, var derfor også begrunnet i et ønske om rekruttere kvinner til arbeidsmarkedet og lette tilpasningen mellom familie og jobb. Politikken har også hatt et refamiliseringsfokus, der det har vært fokus på å sikre familiens rett og mulighet til å ta seg av sine egne barn (Leira, 2005, s 270). Leira påpeker også at i de nordiske velferdsstatene har det fra 70-tallet vært lagt adskillelig vekt på at fedre skal få et større rom i barneomsorgen (Leira, 2005, s270).

Frihet for familien og større grad av likhet mellom menn og kvinner har vært to sentrale grunnideer i det norske kulturelle repertoaret. Vollset, forfatteren av en lang rapport om familiepolitikken historie, går tilbake 30-40 år når hun referer til den «moderne familiepolitikken». Tross store diskusjoner og uenighet politisk, beskriver hun at utgangspunktet og rød tråd i utviklingen av denne moderne politikken har vært større grad av likhet og likeverd mellom kvinner og menn ideer (Vollset, 2012, s 3). Et viktig moment i de «senere» årene av velferdsstatspolitikken, som er aktuelt å trekke frem er det økte fokuset på arbeidslinja og bærekraft, som kom utover 90-tallet. Der arbeidslinja som en del av den puritanske arven, har knyttet plikten til å arbeide, med retten til å arbeide, har tyngdepunktet i de senere år vært knyttet til plikten (Ellingsæter, 2017, s 97).

2.1.2 Foreldrepermisjon i Norge

Foreldrepermisjonene utgjør en viktig del av det norske foreldreskapets forhandlingsbetingelser (Ellingsæter, 2017, s 102). Foreldrepermisjonen i Norge betraktes som en av verdens aller raueste. Retten til et års samlet permisjonstid, kom i 1977, i form av en ny arbeidsmiljølov. Dennes sikret primært kvinnens rett til å komme tilbake til arbeidet etter et år, ettersom det var hun som ble hjemme. Den skulle også sikre barnet retten til god omsorg, som ble ansett å være best hjemme med mor eller far det første leveåret. Denne permisjon var ikke betalt, og selv om den betalte permisjonstiden gradvis utvidet seg, fra 18 uker i 1977 til 22 uker i 1988, var det ikke før i 1993 det ble forhandlet frem en betalt permisjon som foreldrene kunne dele seg imellom på et år (52 uker), med 80 prosent dekning (Fasting, 2015). Grunnlaget for å utvide den betalte permisjonstiden i så stor grad, lå i synet på barnets behov for sine foreldres omsorg det første leveåret (Ellingsæter, 2017, s 102). I dette året ble også den aller første fedrekvoten på fire uker innført som en «mild dytt» i

retningen mer likestillingen i fordeling av barneomsorg mellom mor og far. Fedrekvoten ble utvidet til fem uker i 2005, seks uker i 2006 og ti uker i 2009. I 2013 ble den utvidet til fjorten uker (Fasting, 2015). Høyresiden i politikken var lenge imot fedrekvoten, fordi de mente den begrenset familiens valgfrihet og fleksibilitet (Ellingsæter, 2017, s 105, Vollset, 2012, s 44,45 og 202). I tråd med en tanke om mer fleksibilitet og tilpassede løsninger til hver enkelt familie ble tidskontoordningen innført 1994. Ordningen gjorde det mulig å gå delvis tilbake i arbeid kombinert med permisjon (NOU:1995:27). Selv om fedrene fra 1977 hadde hatt muligheten til å ta ut mye av permisjonen, var det ikke før fedrekvoten ble innført, at fedrene begynte å ta ut permisjon (Ellingsæter, 2017, s 103). I 2015 var det flere fedre enn noen gang som benyttet seg av hele fedrekvoten (Hamre, 2017a) og holdningsundersøkelser viser at det store flertallet av mødre og fedre er positive til fedrekvoten (Schou, 2019). Fedrekvoten og utvidelsen av den er blitt brukt som et godt eksempel på hvordan strukturelle føringer kan føre til endringer i kulturelle forståelser.

Med den norske foreldrepermisjonsordningen i dag (i 2019) er det slik at, om mor og far/medmor har vært i arbeid, får foreldrene til sammen enten 46 uker med hundre prosent foreldrepenger eller 56 uker med åtti prosent foreldrepenger som de må dele mellom seg. Man kan få utbetalt opp til seks ganger grunnlønnen fra NAV. 15 uker er øremerket til far og 15 uker til mor, der seks av disse må tas ut av mor rett etter fødsel av hensyn til mors helse. Mor får i tillegg tre uker som hun kan ta ut før termindatoen. Hvis det kun er far som har opptent rett til foreldrepenger stilles det krav til mor om å enten være i arbeid eller fulltidsutdannelse/andre lignende krav, den tiden far tar ut foreldrepenger. Personer med trygdeytelser som arbeidsavklaringspenger og dagpenger får utbetalt det de har fått av disse trygdeytelsene i foreldrepenger. For personer som har vært i militæret eller sivilforsvaret beregnes foreldrepengene deres til minst tre ganger grunnbeløpet. Foreldre med tvillinger eller flere, får forlenget permisjonen noe. Det som opprinnelig ble kalt for tidskontoordning, heter gradert uttak på NAV sine hjemmesider. De som har vært i arbeidet, eller jobbet mindre enn seks av de ti siste månedene får en engangsstønad på 89 000. Før 1. januar 2019, var denne på 69000 kroner (Nav, u.å.). I tillegg til den betalte permisjonen har hver av foreldrene lovfestet rett til 12 måneders ulønnet permisjon etter endt første og eventuelt andre år med permisjon (Arbeidsmiljøloven 2019, § 12-5). Permisjonsrettigheten gir derfor flere muligheter til individuelle tilpasninger, og ulike prioriteringer av kombinasjonen mellom arbeid og barnetilsyn. Allikevel følger de fleste det samme mønsteret. Permisjonsordningen danner en viktig forståelsesramme for at barn begynner i barnehagen når de er ett. Det er allikevel ikke

ensbetydende med at flere ville valgt å være hjemme lenger om det ikke fantes barnehageplasser. Ellingsæter viser at etterspørselen etter barnehageplasser hele tiden har vært større enn tilbudet (2003, s6) Kvinner i arbeidslivet kom forut for barnehagene i stor skala. Å forstå permisjonsvalg i relasjon til arbeidslinja og lønnsarbeidets etikk og verdi i Norge, fremstår derfor som et svært aktuelt kulturelt aspekt.

2.1.3 Ammerettigheter

I tillegg til rettigheter for permisjon, har mødre også rettigheter til fri fra jobben sin i forbindelse med amming. Rettigheter til «amme-fri» ble innført i arbeidervernloven fra 1956, som siden ble videreført med noen justeringer til arbeidsmiljøloven av 1972 og videre til 2005. Dette var en lov som gav mødre rett til fritid fra arbeidet for å amme sitt barn, dog uten lønnskompensasjon (Prop. 72L(2012-2013) s 1). Loven ble endret til retten til betalt en time amme-fri i barnets første leveår, i 2013 (Arbeidsmiljøloven, 2013 § 12-8). Formålet med dette vedtaket var å fremme økt yrkesdeltakelse blant kvinner som ammer og at fedre kan få muligheten til å ta en større del av foreldrepermisjonen og bidra til mer likestilte foreldreskap. I proporsjonen til stortinget legges det til grunn et klart behov for lønnet amme-fri, ut i fra synet på amming som et viktig gode, både fra ernæringsmyndigheter, helsefagmiljøer og foreldre. Det legges også til grunn at helsemyndigheter tilrår at barn fullammes til de er seks måneder, og videre blir ammet frem til de er ett år. (Prop 72L (2012-2013) s5). Synet på viktigheten av ammingen var sentralt i den offentlige debatten rundt tredelingen av permisjonen som var svært aktuell våren 2018. I denne debatten gjenspeiles sentrale verdier som viser til forhold mellom ulike politiske/idealistiske og også feministiske ståsteder, samt forholdet mellom politiske middelklasseidealer og ideer som gjerne blir omtalt som trege tradisjonelle kjønnsnormer (Aarseth,2008, s12).

2.1.4 Like muligheter - barnehagen fra 70-tallet til i dag

Utviklingen og økningen av antall barn i barnehage, har skjedd i takt med kvinnenes økende inntog på arbeidsmarkedet. Yrkesdeltakelsen blant kvinner var på 70-tallet på rundt 50-prosent, og har gradvis økt til nærmere 80 prosent i dag (Barth m.fler, 2014, s 109). På 1970-tallet var drift av barnehager eller dagsenter et området som tilhørte sosialomsorgen, og tilbudet var rettet mot aleneforsørgende mødre og etter hvert også studenter og ansatte ved sykehus eller lignende institusjoner. Sammenliknet med Sverige hadde Norge 12000 plasser i

barnehage og daghjem for førskolebarn, opp imot rundt 100000 i Sverige og Danmark. I 1968 ble det gjort en undersøkelse av SSB for å kartlegge behovene til kvinner. Selv om det var forskjell på hva hjemmearbeidende og ute-arbeidende mødre hadde behov for ble det ut i fra denne undersøkelsen beregnet at 50 prosent av familiene i Norge hadde behov for ulike former for barnetilsyn. En stor andel av disse ønsket barnehage, men også andre tilbud som barnepark og dagmamma var ønskelig (Vollset, 2011, s 33-36).

På 70-80 tallet ble det debattert hvorvidt barnehagen var bra for barn eller ikke. Argumentene for utbygging av flere barnehager var likestilling i arbeidsmarkedet, men også bedre og tryggere oppvekstvilkår for barn. De borgerlige partiene, som var i regjering første halvdel av åttitallet ønsket primært å støtte opp under kortere oppholdstid, med argumentet om at dette var det beste for barna. På 80-tallet gikk utbyggingen av barnehagene sakte (også) på grunn av budsjett. Etterspørselen var hele tiden høyere enn tilbudet tross for at prisene på 80-tallet var blitt høyere enn de var på 70-tallet (Vollset, 2011, s140). Andelen småbarnsmødre i arbeid hadde økt mot slutten av 80-tallet og bruken av dagmamma for førskolebarn hadde doblet seg i løpet av en fireårsperiode på 80-tallet. I 1988, under den sosialdemokratiske regjeringen ble det lagt frem en stortingsmelding med tittel «Barnehager mot år 2000». I denne meldingen lå målet om full barnehagedekning fra alderen et år til skolealder, og i den meldingen lå det en forventning om at 70 prosent av barna kom til å gå i barnehagen. I fremtiden kanskje 90%. Mange mente at disse tallene var urealistisk høye.

På begynnelsen av 90-tallet blir det et fokus på heltidsplasser og det ble stor tilvekst av barnehager, men mot slutten av tiåret stoppet det opp. I år 2000 var det like mange barnehager som i 1996. Vollset nevner i sin gjennomgang at det etter 2000 blir et fokus i politikken på at alle ettåringene skal inn i barnehagene (Vollset, 2012, s 281). I juni 2003 ble det såkalte barnehageforliket inngått mellom opposisjonspartiene og regjeringen som gikk ut på at alle familier som ønsket det, skulle få tilbud om barnehageplass i løpet av 2005. Økonomisk likebehandling av kommunale og private barnehager var også et krav. Samt innføringen av makspris på barnehageplass (Barnehagereformen, 2014). I 2005 skjer det en stor endring i barnehagesektoren. Ansvar for sektoren blir flyttet fra familiepolitikken over til å bli en del av utdanningssektoren. Full barnehagedekning ble neste politiske mål og i 2009 trår retten til full barnehagedekning for alle ettåringer på plass (Bleken, 2017, s7). Det er også i denne perioden det skjer en stor økning av antallet ettåringer i barnehagen. I 2016 gikk 82 prosent av alle ettåringer i barnehagen (Stabell, 2017). Barnehagen som læringsarena og rollen

barnehagen har for barns utvikling og læring står nå sterkt (NOU 2012:18). Fokus på barns evne til læring og nye perspektiver i småbarnspedagogikken, har gitt økt fokus til også små barns kommunikative ferdigheter og evne til lek og samspill fra tidlig alder (Farstad og Stefansen, 2007). Barnehagen har på 40 år endret seg fra å være en del av sosialomsorgen til å bli en del av utdanningsløpet, og en naturlig del av alle norske barns hverdag.

2.1.5 Frihet for familien - kontantstøtten

Forslaget om kontantstøtte som et alternativ til barnehage for de minste barna, kom på slutten av nittitallet. Reformen var i tråd med borgerlige ideer om frihet for familien og verdien av omsorg for barn i hjemmet, noe spesielt KrF og Senterpartiet vektla som verdimeessig likestilt med lønnsarbeid (Vollsett, 2011, s56). Ellingsæter (2003) betrakter støtten som et sosialt eksperiment der småbarnsforeldres handlingsrom i forhold til lønnsarbeid og omsorgsarbeid skulle kunne bli påvirket gjennom økonomisk incitament (2003, s3) I første omgang skulle tilbudet gjelde for ett og toåringer, men det lå også i forslaget at det på sikt skulle gjelde for barn opp til skolealder for de som ønsket. Støtten var begrunnet i økonomisk likebehandling av familier som ikke brukte barnehagen. Disse skulle få utbetalt den andelen som staten betalte barnehagen per barn. Et annet argument fra de som ønsket å innføre reformen var at foreldre fikk mer tid med barna sine. Ellingsæter (2003) og Vollset (2011) omtaler reformen som en av tidenes mest omstridte reformer. Ellingsæter hevder at likestillingssaken var kilden til den store debatten (2003). Motstanderne mente at reformen ville være et stort tilbakeskritt for likestillingen, og en felle for kvinner med begrensede arbeidsmarkedsressurser. En annen bekymring var at reformen ville redusere behovet for offentlig støttede barnehager. Med færre barnehager ville det bli enda vanskeligere å være yrkesaktiv mor (Ellingsæter, 2003, s7). Institutt for samfunnsforskning hevdet at ordningen ville få negative konsekvenser for arbeidsmarkedet, likestillingen og samfunnsøkonomien (Vollset, 2002, s 247 og 248). Ap og Sv delte disse synspunktene og var i tillegg opptatt av at dette ville gå mest utover barna som trengte det mest, da barnehagen var et utviklende tilbud spesielt for disse.

At det ble diskutert hva små barn har best av, var ifølge Vollset hovedgrunnen til at kontantstøtteforlaget på slutten av 90-tallet ble den mest omfattende politiske debatten i Norge siden av EU-debatten (Vollset, årstall s 243). Var barnehagen eller hjemmet den beste oppvekstarenaen for barna. Varierte kanskje dette med alder? Ville alle foreldre vurdere hva

som var best for barna sine? Ville kontantstøtten føre til at folk valgte billigere og dårligere tilsynsordninger for barna sine? Dette var spørsmål som ble diskutert.

Ingen av sidene i debatten fikk imidlertid «rett». Ellingsæter omtaler kontantstøttereformen som en feilslått reform (2003). I årene etter kontantstøtten ble innført skjedde det riktignok en liten nedgang i barnehagedekningen, men fra år 2002 var bruken av barnehager for ett og toåringer på lik linje med før 1998, og den har gradvis økt etter dette (Stabell, 2017). Til sammenlikning var bruken av kontantstøtten på rundt 70 prosent for alle barn i 1999, mot rundt 20 prosent i 2016 (Hamre, 2017b). Ellingsæters analyse av hvorfor ordningen ikke «virket» ligger i at premissene som lå til grunn for at den skulle bli benyttet var feilslått. At tidsproblemer skulle løses i familien, ved hjelp av økonomisk støtte fra staten, tar ikke høyde for arbeidslivets vilkår for foreldres valg (2003, s21). På den tiden kontantstøtten ble innført, var det gode muligheter på arbeidsmarkedet. Hun viser også til studier som konkluderer med at mødres yrkesaktivitet virker til å påvirkes mer av situasjonen på arbeidsmarkedet enn av endrede politiske reguleringer. Igjen pekes det på at økt yrkesdeltakelse blant mødre med barn i alderen ett til to år var en trend forut for kontantstøtten (2003, s 20). I Ellingsæters analyse av kontantstøttens «feilslåtthet» poengterer hun hvordan mødres valg av lønnsarbeid fremfor omsorgsarbeid i hjemmet, formes av mange ulike faktorer som muligheter i arbeidslivet, økonomi og kulturelle normer. Hun trekker spesielt frem hvordan økt utdanningsnivå har ført til endrede normer og preferanser i forhold til lønnsarbeid (Ellingsæter, 2003, s 20). Den siste NAV-rapporten om bruken av kontantstøtten viser at det er kvinner med lav utdanning/inntekt som i størst grad benytter seg av støtten, og forfatterne skriver at det er trolig at høytlønnede par i mindre grad benytter seg kontantstøtten etter endt lønnet permisjon, da støtten ikke kompenserer for det lønnsnivået de er vant med (Sandvig og Gram., 2019). Konklusjonen rundt evalueringen av kontantstøtteordningen er at det kan være en feilslutning å tillegge politiske reformer for mye legitimitet i studer av endringsmønstre (Ellingsæter, 2003).

2.1.6 Bruk av kontantstøtten blant barn uten innvandrerbakgrunn de siste årene

Den største andelen av mottakere av kontantstøtten er barn med innvandrerbakgrunn. I 2012, ble kontantstøtten avviklet for toåringer (Prop 8 L, (2011-2012)). De yngste barna på 13-18 måneder fikk en økning i utbetalinger til 5000 kroner, mens barna fra 19-23 måneder fikk gjeldene sats på 3003kr. Det skjedde ingen økning i bruken etter dette blant innvandrere, men

en beskjeden økning blant barn uten innvandrerbakgrunn (Egge-Hoveid, 2014). Ferske tall fra NAV viser at det var en økning i bruken av gradert kontantstøtte, men en nedgang i bruken generelt på 1300 personer totalt fra 2016 -2018. Dette har trolig en sammenheng med regelen om fem års boplikt for å motta støtten, som tredde i kraft i 1. juli 2017 (Sandvig og Gram, 2019). Andelen med ikke-etnisk bakgrunn har hatt en beskjeden økning, noe SSB antar har hatt en sammenheng med økte satser (Sandvig og Gram 2019).

Fordi studien er begrenset til foreldre uten innvandrerbakgrunn, ser jeg det mest relevant å redegjøre for denne gruppen. I 2018 var det året med lavest andel ettåringer som mottok kontantstøtten blant alle barn, 21 prosent mot 23 prosent i 2016 (Sandvig og Gram, 2019). 13 prosent av barna i alderen 19-23 måneder uten innvandrerbakgrunn mottok kontantstøtte i 2018 mot 19 prosent av barna fra 13-18 måneder (Sandvig og Gram, 2019). Tall fra 2015 om fordelingen av kontantstøttebruk for aldersgruppen 19-23 måneder fylkesvis viste at 10 prosent i Oslo av barn uten innvandrerbakgrunn mottok stønaden. De fylkene som har høyeste andel mottakere var Vest-Agder med 21 prosent, og Finnmark med 20 prosent (Hamre,2016). I dag, (våren 2019) kan du få utbetalt 7500 per barn som er mellom 13 og 23 måneder. Satsen ble satt opp 1, august 2017 fra 6000 kroner slik at kontantstøtten skulle være et mer reelt alternativ økonomisk. Fleksibel kontantstøtte ble innført i 2018, hvilket ville gi ettåringer en gradvis start på barnehagelivet og bidra til familiers økt valgfrihet (prop 74 L (2017-2018)).

2.1.7 Kontantstøttedebatten i senere tid

Når kontantstøtten kom, ble debatten heftig, og det dreide seg i stor grad om likestilling og barnets beste. 30 år etterpå er kontantstøtten fortsatt en ordning som, i motsetning til barnehager som omsorgstiltak, ikke har full politisk oppslutning. Argumenter som fritt valg for familien står fortsatt i sentrum. Når det kommer til likestillingsspørsmålet, er dette i stor grad nå i relasjon til minoritetskvinner, og motargumentene mot støtten handler ofte om integreringsutfordringer. Dette gjenspeiles blant annet i de ulike partiprogrammene. FrP ønsker at kontantstøtten skal overføres til kommunalt nivå, men er tydelig på at de vil forhindre eksport av kontantytelser til utlandet. (Frp, u.å.). KrF, Senterpartiet, Høyre og Miljøpartiet de Grønne, er de fire politiske partiene som ønsker å opprettholde kontantstøtten. Senterpartiet ønsker imidlertid differensierte satser, med mest til barna fra 12-18 måneder. Høyre påpeker i sitt partiprogram at integrering et viktig hensyn og ta, og at de derfor har

innført regelen med fem års boplikt for å få rett til kontantstøtten (Høyre, u.å.). Valgfrihet for familien, og mangfold er de politiske begrunnelsene for å beholde stønaden.

AP, Rødt, Venstre og SV, ønsker at støtten skal avvikles. Arbeiderpartiet forslår heller at den skal begrenses til familier som venter på barnehageplass (Arbeiderpartiet, u.å.). De oppgir likestilling og spesielt av minoritetskvinner som ikke kommer seg ut i arbeid som årsak til at de ikke støtter kontantstøtten. At den også bidrar til å holde spesielt sårbare grupper utenfor barnehagen, slik som barna til disse kvinnene, er et annet argument. Et klikk i søk på «kontantstøtte og likestilling» på ulike søkemotor, viser at det i den offentlige debatten fortsatt er et fokus på kvinners likestilling i mer generell forstand. Slike omtaler av kontantstøtten kan ha betydning for hvordan de som benytter seg av den, også etnisk norske omtaler og forstår valget sitt.

2.2 Paradigmeskift i synet på barndom?

Ellingsæter hevder i sin bok «Vår tids moderne tider» (2017, s191) at mye *tid* med barn lenge har vært en sentral norm for forståelsen av godt foreldreskap, eller som hun legger til, gode mødre. Hun knytter denne forståelsen til et nostalgisk syn på fortiden, og en forståelse av den ideelle barndommen som et «tapt paradis». God tid er blitt symbolet på den gode barndommen. Foreldre oppgir mer aktiv tidsbruk med barn enn før, både mor og far, og de som oppgir mest aktiv tid med barna, er middelklasse mødre (Kitterød, 2005). Foreldres tid brukt med barn, hevder Ellingsæter er blitt et grenseløst prosjekt både i kvalitativ og kvantitativ forstand. Grenseløst fordi det ikke finnes noen klare standarder eller grenser for hva som er god nok omsorg. En grunn til den økte aktive tidsbruken kan være at barna er mer «verdifulle» nå fordi de i større grad er planlagt, ønsket og kommer i en veldig etablert fase (Ellingsæter, 2017, s192-193). Hun hevder imidlertid at årsaken til at foreldre bruker mer tid på stimulerende aktiviteter også bør sees i sammenheng med innflytelsen av nye ideer om barnets behov. Hun refererer til nevrovitenskapelige forskningsfunn om at hjernens utvikling senere i livet påvirkes av hjernens utvikling i barnets første måneder og leveår. Ellingsæter argumenterer derfor for at et nostalgisk paradigme er på vikende front. Det er i økende grad et fokus på å investere i barn som fremtidige deltakere i kunnskapsøkonomien, der barnehagen som læringsarena står sentralt. Dette er trender man ser i velferdspolitikken i mange land. Ellingsæter antar at dette synet har hatt en betydning for at det mer eller mindre ikke finnes kritikk av barnehagene for de minste i Norge lenger (Ellingsæter 2017, s193). Dette er svært

relevant i studien. I forhold til disse refleksjonene, gjør foreldrene i studien noe som er i tråd med normer «på vei ut».

2.2.1 Innsikt fra psykologifeltet

Psykologiprofessor Agnes Andenæs beskriver to dominerende oppfatninger/ syn på barnet innenfor psykologien i forhold til barns utvikling i artikkelen «Hvilket barn? Om barneliv, barnehage og utvikling» (2012). Utgangspunktet for denne artikkelen er at barnehagene de siste årene har fått stor oppmerksomhet fra en rekke regjeringsoppnevnte utvalg, der alle uttrykker stor tillitt til barnehagens muligheter til å redusere økonomiske forskjeller i Norge og fremme integrering. Denne positiviteten hevder hun videre er langt fra de eneste oppfatningene av barnehagen som kommer frem i det offentlige ordskiftet. Mange uttrykker også bekymring for hvordan det er for de minste barna i barnehagen. Hun skriver: «For å komme videre med spørsmålet om hva det betyr for barn å gå i barnehage, er det nødvendig å reflektere over og ta stilling til hvilke forståelser av barn som ligger under disse og liknende bidrag» (Andenæs, 2012, s 1). Hun skriver at det generelle synet på barn er at det er *under utvikling*. Hun hevder at det er psykologifaget, med underdisiplinen utviklingspsykologi, som står som premissleverandør for to av de dominerende modellene for synet på utvikling, som hun her kaller for *barnet som behovsvesen* som legger vekt på følelser og tilknytning, og *barnet som forsker* som legger vekt på kognitiv utvikling. Hun hevder at modellene vil få liten oppslutning i rendyrket form blant psykologer i dag, men at de får stor plass i det offentlige ordskiftet, eller «folkepsykologien» som hun kaller det.

Barnet som behovsvesen utvikler seg ved å få dekket sine behov. En slik behovsmodell gjenkjennes i debattene der det uttrykkes bekymring rundt hvordan de yngste barna har det i barnehagen¹. Hvis barna ikke får dekket sine behov, er det risiko for feilutvikling og trøbbel senere i livet. Et slik tankegods mener hun har røtter i Freuds utviklingsforståelse og i etter hvert også tilknytningsteori. Den andre utbredte oppfatningen er at barnet utvikler seg gjennom sin utforskning av omgivelsene. Barnet sees her som en naturviter som forsker på omgivelsene, og gradvis utvikler en mer kompleks forståelse av ting. Videre hevder hun til sammenlikning med Ellingstæters forståelsen av paradigmeskiftet som at de offentlige utvalgene tar utgangspunkt i forskermodellen når de ser barnehagen som et første ledd i barnets utdanningssystem. Andenæs påpeker imidlertid at modellene i den offentlige debatten

---

¹ Andenæs nevner boka «Hva skal vi med barn?» Av Simen Tveitereid (2008) som eksempel.

lever side om side da forskeren er sterkere knyttet til de større barna, mens behovsmodellen brukes oftere når en omtaler de små barna (2012, s 2). I artikkelen går hun så videre og drøfter en bedre måte å forstå barnet i lys av andre psykologiteorier. For denne oppgaven er det disse første poengene som er sentrale. Artikkelen underbygger forståelsen av et paradigmeskift som har funnet sted i synet på barn i den politiske debatten. Samtidig skriver Andenæs at det andre synet, som kan relateres mer til debattene som gikk da kontantstøtten ble innført («tid med barn») gjør seg gjeldene i offentlige debatter, og at når dette synet reflekteres, er det relatert til de aller minste barna i barnehage. Dette nyanserer forståelsen av en *endring* av synet på barn, slik man kan få inntrykk av om man kun forholder seg til politiske debatter, men belyser at ulike forståelser av barn blir artikulert i ulike kontekster, og at det ikke er snakk om et enten/eller syn på barn i kulturen, men heller en både/og/kontekstavhengig.

2.3 Sentrale offentlige debatter

Familieliv/familiepolitikk får stor plass i det offentlige rom i forhold til hvor liten andel av befolkningen denne tematikken gjelder for (Ellingsæter, 2017, s 173). De fortolkningsrammer den politiske debatten opererer innenfor preger hva som fremstår som sosialt akseptabelt og ønskelig (Bussemaker 1998, i Ellingsæter 2003, s 18). Som nevnt ovenfor har det samtidig med økningen av antallet ettåringer i barnehagen også vært ytre kritikk eller bekymring fra ulike hold, spesielt fra psykologifeltet for utviklingen av ettåringer i barnehagen. I en oppgave som benytter et syn på kultur som repertoar ser jeg det hensiktsmessig å også redegjøre kort for noen sentrale debatter som belyser ulike sider av både synet på barn, og det involverte/intensiverte foreldreskapet. Jeg har trukket frem debatter som vedrører permisjon og barnehage primært, da denne tematikken er særlig relevante for det empiriske materialet i oppgaven.

2.3.1 “Permisjonsopprøret” – frihet, likhet... og amming?

Ingen ordninger er perfekte for alle, heller ikke denne, men jeg mener vi har funnet fram til en best mulig balanse mellom hensynet til å ivareta amming, hensynet til at familier er forskjellige, og hensynet til et mer likestilt samfunn, sier Støre til Dagbladet (Rønning, 2019).

Den nyeste endringen i permisjonsrettighetene, innfasing av tredeling av foreldrepermisjonen, slik at fellesdelen ble kortere, trådte i kraft 1.juli 2018. Formålet med innstillingen var å bedre barn og fedres tid sammen og bidra til likestilling i arbeidslivet (prop 74 L (2017-2018)). Debattene som fulgte denne innfasingen har blitt omtalt som «permisjonsopprøret», og har i all hovedsak dreid seg rundt utvidelsen av fedrekvoten, og hvorvidt det bidrar til mer likestilling eller mindre likestilling eller mer eller mindre frihet for den enkelte familie. Motstanderne av denne ordningen gikk/går blant annet ut med å mene at en slik deling ville bremse likestillingen, fordi flere kvinner kom til å ta ulønnet permisjon. At mange mødre fortsatt ammer har vært sentralt for dette argumentet. Et annet argument mot utvidelsen av fedrekvoten har vært at familier er forskjellige og bør få velge selv hvordan fordeling bør gjøres. De som har vært/er positive til ordningen mente/mener at det ville dytte likestillingen i riktig retning, da fedrene nå fikk enda mer tid hjemme med barnet. På sikt vil det ikke være en oppfatning av at mor er primæromsorgsperson.

Debatten er relevant å trekke frem i denne sammenhengen fordi den belyser helt sentrale sider ved et aktuelt norsk kulturelt repertoar. Jeg ser den som et godt eksempel på hvordan kulturelle elementer brukes som legitimerende i ulike kontekster, og for å hevde ulike oppfatninger. Samtidig er debatten også uttrykk for mangfold av verdier og oppfatninger og det som Aarseth beskriver som kulturelle etterslep i kontrast til det moderne likestillingsidealet som har bred politisk oppslutning (Aarseth 2008, s12). I et innlegg i Dagens Næringsliv den 24.2.2019 oppsummer Ellingsæter argumentene mot tredelingen (Ellingsæter, 2019). Artikkelen illustrer hvordan et middelklasseideal, som får stor plass i den offentlige og politiske samtalen utfordres av et bredere meningsmangfold i befolkningen. I kapittelet «Det norske likestillingsprosjektet» av Birkeland og Petersen fra 2005, skriver forfatterne at større grad av kvinner i maktposisjoner, som jo er noe som har økt noe siden dette kapittelet ble skrevet (Andreassen, 2017), vil bety en ytterligere fragmentering av kvinner og deres interesser. Denne påstanden er interessante i lys av denne diskusjonen som man kan spørre seg om belyser en slik tendens?

2.3.2 Bemanningsnorm – “barnehageopprøret” og “foreldreopprøret”.

Selv om barnehager er normen for alle barn, og de som ikke benytter seg av den i det hele tatt, er en svært marginal gruppe, er det allikevel trykk i den offentlige debatten rundt barnehagenes kvalitet. Ikke bare gjelder dette debatter rundt privatisering og profittutvinning,

men også om barnehagene kan tilby det barnet trenger i tråd med kulturelle oppfatninger av barns behov. Debatten rundt bemanningsnormen er særlig relevant til å belyse kulturelle oppfatninger av omsorg, barns behov og foreldres engasjement i barna.

1 mai 2018 vedtok stortinget bemanningsnorm (minimumskrav til grunnbemanning) i barnehagene. Normen stiller krav om at barnehagene har en bemanning som tilsvarer minimum én voksen per tre barn under tre år og én voksen per seks barn over tre år (Udir, u.å). I forbindelse med vedtaket demonstrerte mange foreldre utenfor stortinget mot de mente var en for dårlig norm.. Kravet om en bedre bemanningsnorm har blitt omtalt som «foreldreopprøret», der foreldre engasjerer seg i at bemanningsnormen må gjelde for hele barnehagens åpningstid. I en artikkel i Dagsavisen oppgis det at Facebookgruppen «foreldreopprøret 2018» hadde 26000 underskrifter tidspunktet artikkelen ble skrevet (Campo, 2018). Også barnehageansatte har engasjert seg i samme tematikk kalt «barnehageopprøret». I forbindelse med deres aksjon ble det lansert en kampanje med taggen #uforsvarlig, der barnehageansatte ble oppfordret til å skrive sine historier om ulykker og farlige situasjoner i barnehagen (barnehageoppror.com). Målet med aksjonen, ifølge en artikkel i Dagsavisen (Sæther og Fladeberg, 2018) er/var å belyse hvordan tilstanden i mange barnehager er, at barnehageansatte ofte ikke har tid nok, og at dette går på bekostningen av småbarns omsorgsbehov og sikkerhet. I begrunnelsene for dette oppropet kan man lese om at nok voksne er viktig for at barna skal bli sett, og at de minste barna skal ha et fang. I en meningen i Dagbladet publisert den 29. mai 2018, skriver småbarnsmor og initiativtaker til Facebookgruppen «foreldreopprøret» Caroline Marita Omberg om psykisk helse og hva barnehagen kan bety. Hun trekker frem de barna som ikke har det så bra hjemme:

De var barn som «falt igjennom». De hadde ikke tilgang på daglig kjærighet eller noen som virkelig så dem når det stormet hjemme. Ingen pekte på løver og elefanter i pekebøker og hjalp dem med språket som toåring (Omberg,2018)

Dette engasjementet reflekter hvordan barnehagen er blitt en selvsagt del av de minste barnas hverdag. Leser man innlegg og debatter, er det likevel en refleksjon av forståelsen av barn som både behovsvesen og forsker.

2.4 «Barnas beste» tilbake i politikken?

I juni 2019, mot slutten av denne skriveprosessen, kan det se ut til at også den politiske debatten omkring tidsklemme, barnehagen, familievalg og kvinnekamp kan stå ovenfor en ny vår. I det minste er dette et ønske fra flere venstreorienterte feministiske stemmer Dagsavisen har valgt å publisere i løpet av våren. I disse artiklene er det systemet, og i særlig grad kapitalismen som kritiseres og slikt sett er den mer politisk ladet enn innspill fra psykologien eller andre fra helsefeltet om barn i barnehagen. Et eksempel på et utsagn som viser hva disse artiklene i essens har handlet om er av Nina Bjørk i et intervju i Dagsavisen publisert 14. juni 2019:

Om vi lever i et teit system, blir vi, som enkeltpersoner, også tvunget til å oppføre oss teit. Et eksempel er at vi må prioritere lønnet arbeid framfor å tilbringe tid med barna våre. Jeg synes at feminismen bør være kritiske til de eksistensielle konsekvensene av økonomien, og ikke bare akseptere systemet (Bredeveien,2019)

Avisen har i forkant av denne artikkelen publisert flere innlegg om «ettåringer i barnehagen» der fokuset er at den politikken som nå føres, ikke hverken er en barnevennlig eller feministisk politikk, men at det handler om økt økonomisk produksjon og en individualistisk ideologi. Debatten ble «dratt i gang» av et innlegg med Torild Skard, som hevder at «venstresiden har sviktet de minste barna», og mener det er skadelig for barna å være så mye borte fra mor. Ebba Wergeland, lege og arbeidsmedisiner følger opp og argumenterer for seks timers arbeidsdag. Sosiolog og feminist Kari Wærness fulgte opp tråden med av vi ikke lever i et kvinnevennlig samfunn, og at omsorg nedvurderes (Pedersen, 2019). I hele denne debatten, er det kritikken av forbrukersamfunn og kapitalisme som kritiseres, og miljøspørsmålet er også aktualisert inn i tematikken. Både Ulstein og Nina Bjørk argumenter for at livsstilen i vår del av verden må endres også i lys av en bærekraftig fremtid (Ulstein,2019) Hvorvidt dette blir en større politisk debatt eller ikke, gjenstår på skrivende tidspunkt å se. Jeg har tatt de med meg i dette kapittelet fordi de eksemplifiserer hvordan kulturelle elementer kan settes sammen til å bli nye meningsdannende fortellinger. En diskurs om miljø og bærekraftighet kan bli sentral i hvordan fortellinger rundt familievalg endrer seg. I dette kapittelet har jeg gjort rede for historisk utvikling og sentrale verdier rundt viktige velferdsordninger for barnefamilier i Norge. Jeg har også belyst noen av debattene som har

fått mye mediedekning det siste året. I neste kapittel gjør jeg rede for tidligere forskning som fra ulike perspektiver belyser meningsdannelsen rundt norske familiers omsorgsvalg.

3 Tidligere forskning

Forskningen på arbeids og familietilpasning er et stort felt, både internasjonalt og i Norge. Jeg har derfor trukket frem sentrale norske studier av spesiell relevans til denne oppgaven. Fordi omsorgsvalg og tid med barn står i relasjon til arbeidstid, er studier knyttet til arbeidsliv også verdt å belyse. Studien «Han jobber, Hun jobber, de jobber», fant at de fleste småbarnsforeldre er fornøyd med arbeidstiden sin. De som kunne tenke seg kortere arbeidstid var kvinner med høy utdanning og lang arbeidstid (Kitterød, 2005). Når det gjelder hvem som benytter kontantstøtten og hvorfor, har det blitt utført en rekke registeranalyser og spørreundersøkelser siden støtten ble innført (Pettersen, 2003, Bakken og Myklebø, 2010, Egge-Hoveid, 2014) Hovedfunn er at det er de med lavere utdanning og lavere lønn som benytter seg av kontantstøtten. En dominerende årsak til benyttelsen av støtten i de siste undersøkelser som oppgis, er ønsket om å bruke mer tid med barna.

Mye av den kvalitative forskningen rundt omsorgsvalg og mening er blitt forsket på ut i fra et klasseperspektiv (Stefansen og Farstad 2008, Stefansen 2011 og Aarseth 2014) og/eller et velferdsstats og arbeids- eller likestillingsperspektiv (Magnussen et.al 2001, Ellingsæter og Pedersen 2013, Pedersen 2014, Holter 2014). Fra et avviksperspektiv er det blitt gjort et større intervjuprosjekt av synet på omsorg for barn og barnehage med foreldre av barn fra 3-5 år som ikke har benyttet seg av barnehage (Seeberg 2010). I dette kapittelet har jeg plukket ut de studiene som i større grad enn andre omhandler meningsdannelse rundt omsorgsvalg som jeg ser som mest relevant i relasjon til min studie. Jeg har inkludert to masteroppgaver fra andre fagdisipliner i denne gjennomgangen, henholdsvis sosialantropologi og pedagogikk. Disse har jeg tatt med fordi de er relevante i forhold til tematikken, informantgruppa som er studert og når studiene ble gjennomført. Gjennomgangen av disse studiene er strukturert etter tidspunktet for publikasjon, for ryddighets skyld, men også på bakgrunn av at tidsmessig endring kan ha betydning for de ulike funnene som presenteres.

3.1 Kontantstøtteordningens betydning

I prosjektet “Hvem skal passe barna” (2001), gjennomført i 1999-2000 av Magnussen, Godal og Leira, var fokuset å undersøke hva slags betydning kontantstøtten har for valg av tilsynsordning. Utvalget bestod av 40 mødre som ble valgt ut i fra hvilken omsorgsform de benyttet seg av. Det var mødre i denne undersøkelsen som også hadde benyttet seg av barnehage eller dagmamma eller kombinerte løsninger. Forskerne i denne studien var opptatt av å nærmere forstå hva som hadde hatt betydning for de ordningene foreldrene hadde valgt for sine barn, og hvilken rolle kontantstøtten hadde betydd for deres valg. Rundt ti av disse førti var hjemmearbeidende foreldre. Disse la vekt på barnas behov når de fortalte om årsaken til at en av foreldrene var hjemme. De mente at de minste barna ikke var klare for barnehagen ennå. De la vekt på trygghet og ro, fremfor stress og mas, dette ofte i forbindelse med kjøring til og fra barnehagen. Noen la vekt på at barna var for små til så store barnegrupper, mens andre igjen oppgav at foreldre er de som gir barna den beste omsorgen. De la vekt på tid sammen med barnet, der de så det som at de investerte i barnas fremtid ved å skape et grunnlag hjemme først (Magnussen et.al 2001, s 29-30, 43, 50 og 96).

For de som benyttet barnehage i denne studien ble barnehage vektlagt som viktig, da den kunne tilby barnet nye utfordringer og ny sosial stimulans der det var tilrettelagt pedagogisk opplegg for læring. Det ble også oppgitt av flere at de opplevde seg selv som bedre foreldre når de fikk litt egentid. For en del i denne gruppa var barnehagen det eneste alternativet som var riktig, da foreldre ønska å jobbe og barnet fikk god sosial stimulering i barnehagen (Magnussen et.al 2001, side 26, 41 og 50).

3.2 Foreldres omsorgsprosjekter – klasseperspektiver

3.2.1 Arbeiderklassen og middelklassen. Farstad og Stefansen (2008)

Prosjektet «småbarnsforeldres omsorgsprosjekter» gjennomført av Kari Stefansen og Gunhild R. Farstad (2008), er en intervjuundersøkelse av 58 familier, delt opp i arbeiderklassen og middelklassen etter utdanningsnivå. Familiene ble rekruttert i fra to av Oslos østlige bydeler og to mindre kommuner på Østlandet. Hensikten med studien var å identifisere hvilken betydning klasse har for foreldres «omsorgsprosjekter» i småbarnsfasen. Analytisk fokus i undersøkelsen omhandler hvilken mening foreldrene tilla disse omsorgsprosjektene. I

analysen er det derfor særlig fokus på foreldrenes forståelse av små barns behov i alderen fra fødsel til barnet var fylt tre år. Dette dannet grunnlaget for kategoriseringen forskerne gjorde. De har gjort et analytisk poeng ut av variasjonsbredden i materialet, der flere av omsorgsprosjektene var preget av flertydighet eller ambivalens, men konkluderer allikevel med at de fant to «hovedstemmer» i omsorgsprosjektene som de knyttet til klassetilhørighet. De kulturelle modellene for omsorg som Farstad og Stefansen identifiserte i sitt prosjekt er to modeller som de forstod som ulike legitime forståelser av hva som er best for barn i alderen nyfødt til tre år. Disse to modellen kaller de for «*et ordnet omsorgsløp*» og «*et skjermet rom for omsorg*».

Et ordnet løp

Modellen de har kalt «*et ordnet løp*» følger hovedsporet i familiepolitikken og legger opp til omsorgsløsninger der mor er hjemme i permisjon, før far tar over, og mor går tilbake i jobb. Deretter, når den lønnende permisjonen er over begynner barnet i barnehagen slik at begge foreldrene kan være yrkesaktive. Forståelsen av denne modellen er tuftet på barnets behov for en selvstendig relasjon med hver av foreldrene, med fokus på den selvstendig relasjonen til far og barnets behov for å utvikle seg videre utenfor familiesfæren når de er rundt ett år. En vanlig forståelse var at barnet hadde behov for noe mer enn det foreldrene kunne tilby. De som formidlet en slik oppfatning var primært middelklasseforeldre, men ikke alle av middelklasseforeldrene delte dette synet. Få problematiserte imidlertid denne modellen. Tidspunkt for ønsket barnehagestart var rundt ett år, dette var det naturlige, selv om en del synes det var vemodig.

Et skjermet rom

Kjennetegnet for omsorgssporet «*et skjermet rom for omsorg*» er at foreldrene gjør det de kan får å ha barnet hjemmet ut over den lønnede permisjonen. Foreldre ønsker å ivareta barnets behov for trygghet og omsorg i hjemmet, en variant av familiesporet. Omsorgen forstås ikke som noe som nødvendigvis skal deles opp i ulike perioder og fordeles mellom ulike aktører. Barnets behov for å være hjemme er viktigere enn å passe på at far får sin egen tid med barnet. Fedrekvoten åpner heller for at familien kan få tid sammen. Andre sentrale elementer er forståelsen av at barnet må utstyres med noen grunnleggende ferdigheter hjemme, slik som å kunne snakke og gå, før det er klart for barnehagen. Før disse ferdighetene er på plass, har ikke barnet nytte av det barnehagen har å tilby. Det er også blant disse foreldrene et fokus på å unngå stress og mas. Når barnet var klart for barnehagen varierte, men rundt to-års alderen ble

ansett som passende. I relasjon til klasse fant Farstad og Stefansen ingen rene arbeiderklassefamilier som fulgte «et ordnet løp». De fant også at høyt utdannede middelklassefamilier med utdanning innenfor samfunnsvitenskapelig og humanistiske fagdisipliner uttrykte serieomsorgsmodellen tydelig og praktiserte konsekvent. Flere middelklassefamilier fant seg imidlertid nærmere et skjermet rom- modellen og noen trakk på elementer fra begge deler.

3.2.2 Den øvre middelklassen, Aarseth (2008)

Studien «Moderne familieliv- den likestilte familiens motivasjonsformer» omhandler den øvre middelklassens meningsdannelse i et likestilt hverdagsliv. Deltakerne er ikke foreldre i småbarnsfasen, men jeg finner allikevel studien relevant å trekke inn, da Aarseth beskriver idealer og praksiser blant informantene som hun på dette tidspunktet anser som rådende også i den offentlige debatten og i media. Hun argumenterer for at disse foreldrene, som har høye utdannelse i kreative fleksible yrker, aktiv jobber for å etterstrebe et likestillingsideal samtidig som de setter familielivet høyt. Dette beskriver hun som et krevende prosjekt, og reflekterer det synet som Farstad (2007) i sin studie beskriver som et intensivt foreldreskap. Foreldrene i denne studiene er travle på jobb og hjemme, og de beskriver at de får mer energi av å gjøre mer. Deres idealer, primært et selvutfoldelsesideal og et likhetsideal finner Aarseth at de også får realisert i tiden med barna, da de investerer mye tid og energi i deltakelse i barnas hverdagsliv og aktiviteter.

3.2.3 Finanselitens kjønnskomentære familiekultur (Aarseth 2014)

Studien bygger på narrative dybdeintervjuer med 20 foreldre i finansbransjens øvre sjikt. De fleste som er med i studien praktiserer en kjønnsbasert arbeidsdeling, der mor har hovedansvaret for familiens hverdagsliv. Kvinner fra dette miljøet hopper av karrierkarusellen for å ta seg av barna, noe som Aarseth også referer til som et internasjonalt fenomen. De vanlige forklaringene er at finansjobber vanskeligere lar seg forene med barn og familieliv enn andre karrierejobber. Aarseths spørsmål er imidlertid: hva er det i disse familienes drømmer, strev og lengsler som kan forklare at de graviterer mot en kjønnskomentær familiekultur og tilhørende romantikk? Og på hvilken måte er dette tilknyttet finansjobbenes utbyttejakt?

Aarseth finner i kvinnenes fortellinger at det skjer det noe med disse kvinnene når de får barn. Interessen for jobben er ikke så sterk, noen beskriver at de opplever dette som en lettelse. Å bli mor beskrives som en annen verden, et hamskifte. Det er en annen del av dem som nå åpenbarer seg: «jeg hadde det dype behovet for å bli mor». De forteller som om det er en forbindelse mellom morsinstinktet og noe mer naturlig, opprinnelig og estetisk, og dette er en skarp kontrast til finansjobbenes utbyttejakt. De synes det er viktig at det er noen som tar seg tid til å ta vare på de «litt mer menneskelige tingene». Aarseth trekker frem at det er en ambivalens i kvinnenes fortellinger mellom det kvinnene ser på som svært verdifullt- «litt sånn gammeldagse feminine ting» og at dette ikke alltid oppnår anerkjennelse fra andre, verken økonomisk eller på andre måter. Hjemmelivet handler om investering i barna, for eksempel blir alle andre ærend lagt til da barna er på skolen. Skrekken er «lettevinte dårlige løsninger», som at barna ser tv fordi de ikke har andre ting å ta seg til.

Mannen regnes ikke med i hverdagen, ikke hverken kone eller barn forventer noe da. De lever to separate hverdager. Middag og lignende er lagt opp etter barnas hverdag. Aarseth beskriver disse hverdagene som bestående av klare linjer og faste rutiner. Fedrene blir ofte snakket om som et hinder i disse rutinene. Et eksempel som trekkes frem er når far vil se film med barna sent på en hverdagskveld. Hans uro og rastløshet står i kontrast til det fundamentet av ro og balanse som mor søker å skape. Mennene og kvinnene snakker om jobbene som et risikoracer der de hele tiden er «på» og i omstilling. Aarseth beskriver det som at å komme hjem til boligene og kvinnene, er å komme hjem til et «trygt sted» som en kontrast til de livene de lever på jobben. Aarseth konkluderer med at den kvinnelige hjemskaper både kan sees på som et svar på og som en pådriver av finansjobbens handlingskrav og motivasjonsformer. Hun mener å se en dyp forbindelse mellom den kvinnelige hjemskaper og finansjobbens strev og lengsler.

3.3 Fruktbarhetens fundament i velferdsstaten

Ellingsæter og Pedersens forskningsprosjekt «Fruktbarhetens fundament i velferdsstaten» (2013) er basert på en stor intervjustudie som ble utført i 2010. Hensikten med studien var å komme nærmere hva nordmenn ser som de fundamentale betingelsene som må være tilstede før de kan få barn. Forskerne har også sett på betydningen av de familiepolitiske ordningene, hvorvidt de inngår i planleggingen, og om vurderingene er ulike for kvinner og menn, og ut i fra klasse. Studien har både et kjønns og klasseperspektiv. Informantene var 90 kvinner og

menn i alderen 25-35 år tilhørende enten øvre middelklasse eller arbeiderklasseyrker. Noen av disse hadde barn, andre ikke, men hadde et ønske om å få barn en dag. Foreldre utenfor arbeidsmarkedet, som hjemmeværende og arbeidsledige er ikke representert i utvalget.

Hovedfunnene som forskerne trekker frem er at å få barn oppleves som økonomisk lite risikofylt. De politiske ordningene trekkes i liten grad inn i den konkrete planleggingen, men har stor betydning i det de tas for gitt. På tvers av klasseskiller utgjør velferdsstatsordninger et klart fundament for valget om å få barn. To-forsørgermodellen danner det økonomiske fundamentet for økonomisk trygghet i foreldreskapet. At begge foreldre hadde en fast jobb før de fikk barn, ble ansett som svært viktig. Der økonomisk trygghet imidlertid fremstod som viktig, fant Ellingsæter og Pedersen forskjeller i hva dette betyr for middelklassen og arbeiderklassen.

Livsstil og forbruk

Foreldre fra øvre middelklasse så det som meget viktig å ha de nødvendige økonomiske strukturene på plass før de fikk barn. Den økonomiske standarden kommer til syne i hvilket forbruksnivå det er viktig å sikre før man får barn. Middelklasseinformantene nevnte ofte bolig i barnevennlige omgivelser, det å eie sitt eget hjem, og på sikt noe større enn en leilighet som svært viktig. Det å ikke måtte endre forbruksvaner og livsstil var andre viktige elementer. Eksempler på dette var at man fortsatt kunne ha råd til å reise og spise ute. Blant arbeiderklasseinformantene gir flere uttrykk for at penger ikke er så viktig, og at man klarer seg med mindre. De legger mindre vekt på å eie egen bolig. Flere fortalte at når barna kom eller kommer blir det mindre penger til egne interesser og ting, og mer til barna. Forbruket blir med andre ord tilpasset en ny økonomisk situasjon. Å endre forbruk sees her som en del av den økonomiske tryggheten. Det økonomiske mulighetsrommet for å få barn, blir dermed paradoksalt nok større for arbeiderklassefamilier er Ellingsæter og Pederstads konklusjon. To inntekter setter rammen for forbruket, men ikke nødvendigvis to fulle inntekter til enhver tid. Både arbeiderklassen og middelklassen oppgir at de kunne vurderte å utvide permisjonstiden litt, men å forlate arbeidsmarkedet er ikke et alternativ. Kontantstøtten ble av de fleste avvist som viktig for beslutningen om å få barn, da den ikke dekker morens inntektstap da hun er hjemme med barnet.

Jobbtrygghet

Et grunnleggende premiss for økonomisk trygghet, er jobbtrygghet. For den øvre middelklasse fremlegges ikke dette som frykt for å miste jobb, men å få barn kobles ofte til utrygghet i forhold til karriereadvancement. Dette handler ikke nødvendigvis om inntekt, men at man ikke får oppnådd ambisjonene sine, selvutvikling og selvrealisering. Frykt for å ikke få den stillingen man ønsker. Kvinnene forteller at de har prioritert å etablere seg godt på arbeidsmarkedet og får barn senere, for å slippe å starte på «bar bakke» etter endt permisjon. De ser for seg at de må nedprioritere jobb og karriere når de får barn. Mennene deler ikke denne «bekymringen». De er mest opptatt av økonomisk sikkerhet. Arbeiderklasseforeldre ser sjeldnere for seg karriereløp. Deres utfordring er heller å finne en jobb som er tilrettelagt for å ha barn/ passer til barnehagens åpningstider. De har ofte vært i jobb i mange år før de får barn og deler ikke samme risikoen for etablering. Å bytte til en jobb med barnevennlig arbeidstid for kvinnene, og eventuell bekymring for å ikke tjene nok blant mennene er vanligere refleksjoner fra arbeiderklasseinformantene.

Annet relevant funn

Ellingsæter og Pedersen ser at foreldre ikke setter seg inn i velferdsordningene før de har fått barn. De regner med at det ordner seg fordi de har jobb. Tankegangen hos mange oppfattes som: «det ordnet seg for andre, så det ordner seg for oss». Graviditeten er utgangspunktet for når de fleste begynner å samle inn informasjon. Det er ellers generelt lite kunnskap om ordningene.

3.4 Småbarnsmødre forteller

3.4.1 Småbarnsmødre i Trondheim by – et antropologisk feltarbeid

Masteroppgaven til Ragnhild Lien Avelsgaard (2017) «Norske mødre, vår tids sjonglører?» belyser meningsdannelse rundt moderskap og omsorg fra et antropologisk perspektiv. Lien har studert hvordan ulike diskurser om moderskap og kvinnelighet erfares blant småbarnsmødre i 2016. Avhandlingen bygger på feltarbeid i urbane og litt mer perifere områder i Trondheim. Gjennom samtaler med både mødre som hadde valgt å være lenger hjemme enn ett år med barna, og mødre som har fulgt hovedsporet, utforsker hun spørsmålene «Hvem er den gode mor i dag»? og «er det mulig å være både god mor og karrierekvinn»?

Selv om Lien stiller noen ganske andre spørsmål enn det denne avhandlingen gjør, er noen av funnene hennes sammenliknbare med flere av fortellingene blant kvinnene i mitt materiale.. Lien finner at kvinnene i hennes materialet betrakter det naturlige moderskapet som både noe storslått og ideelt, men samtidig noe som undertrykkes i samfunnet. Hun benytter begrepet «roller» og påpeker at jo flere roller mødre har å velge mellom, jo større krav opplever de om å finne sine rolle, sin individuelle måte å være mor på. Hun finner også store kulturforskjeller og mangfold i sitt materialet rundt hva det vil si å være mor. Mødrene som velger hovedspørsløsningen i studien, forteller om tilknytningshysteri og mødrene som har valgt å jobbe deltid forteller om at det ikke er «lov å være mor».

3.4.2 Fortellinger fra hjemmeværende mødre – pedagogisk perspektiv

«Det er helt klart vi er motstrøms» er en masteravhandling i pedagogikk fra 2015. Kirsi Antonette Nygjerde (2015) har intervjuet åtte kvinner om deres valg om å være hjemme med barn etter fødselspermisjonen. Forfatteren er interessert i å finne ut av hvordan disse foreldrene tenker om sin rolle som omsorgsutøver og oppdrager, i en kontekst der fagkunnskap og profesjonell omsorg står sterkt. Hun retter derfor fokus mot disse foreldrenes tanker, meninger og erfaringer om omsorg. Nygjerde finner at mødrenes valg er basert på deres verdier og bekymringer for barna. De ønsker å vise barna og omverdenen at tiden sammen med barnet er viktigere enn noe annet. Mødrene vektlegger den naturlige morsrollen. De mener de selv kan gjøre en bedre jobb med oppgaven. Behovet for å vise barnet omsorg og trygghet og oppfølging er sterkere enn å gå på jobb de første årene av barnas liv. Nygjerde trekker også frem at det ikke bare er omsorgsbehov som disse foreldre er opptatt av, men av utvikling og læring, og de legger til rette for pedagogiske aktiviteter.

3.5 Oppsummering

De statistiske studiene av kontantstøtten viser at forholdet mellom lønn, utdanning og arbeidstid har klare sammenhenger med omsorgsvalg. De kvalitative studiene gir innblikk i ulike kulturelle forståelser av omsorg for barn og tidsbruk. Studiene indikerer at forståelsen av hva som er best omsorg for barn varierer ut i fra klasses tilhørighet, og at disse står i relasjon til de to omsorgssporene. Ellingsæter og Pederstad (2013) sin studie indikerer at barnehage etter endt permisjon blir tatt for gitt og at valget henger sammen med økonomiske hensyn uavhengig av klasse. Studiene viser til sammen at valg av omsorgsform og forståelsen av dem

følger noen mønstre. Min forskning bidrar på feltet ved å belyse at disse mønstrene ikke følges av alle, og hvordan kultur derfor også kan forstås som kulturelle ressurser som kan benyttes til å gjøre, beskrive og forklare et slikt brudd. I de neste kapitlene gjør jeg rede for min egen studie, og starter med de metodiske valgene jeg har gjort i løpet av forskningsprosessen.

4 Metodekapittel

I dette kapittelet redegjør jeg for og diskuterer de metodiske og analytiske valgene jeg har tatt gjennom hele forskningsprosessen, i tråd med forventningene til hvordan et kvalitativt forskningsprosjekt bør preges av gjennomsiktighet (Widerberg 2001, s 18). Jeg starter kapittelet ved å redegjøre for metodiske valg, epistemologiske refleksjoner og bruk av teori. Så følger et avsnitt om utvalg og rekruttering. Neste del er viet til gjennomføring av intervjuene. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av valg jeg har tatt i bearbeidningen av datamaterialet.

4.1 Metodisk tilnærming

Det er viktig å finne ut av hva slags metoder for innsamling, håndtering av og analysing av data som er egnet for de forskningsspørsmålene man stiller (Silverman, 2001, s 4). Det er derfor gjennom en nøye vurdering av *forskningsspørsmålene* og forholdene rundt disse at en kan finne ut av hva som vil være passende data å samle inn. I dette prosjektet har jeg benyttet meg av kvalitative forskningsmetoder, fordi disse egner seg å bruke når man ønsker dypere forståelse for et sosialt fenomen, studere meninger, holdninger og erfaringer. (Tjora, 2017, s114). Det finnes flere ulike kvalitative metoder der deltakende observasjon, tekstanalyser, intervjuer og lyd/videoopptak er de fire vanligste (Wideberg,2001, 16-17). Jeg ønsket innsikt i hvordan foreldre som har valgt å ha barna sine hjemme lenger enn et år, begrunner sine valg, hvilke kulturelle elementer de trakk på i sine legitimeringer, men også deres erfaringer med andres respons.

4.1.1 Små fortellinger som empiri

Datainnsamlingsmetoden ut i fra disse forskningsspørsmålene falt derfor ganske raskt på et semistrukturert dybdeintervju. Ved et slikt intervju får man utforsket de spørsmålene man er interessert i, samtidig som deltakerne får rom til å dele og styre samtalen inn på temaer som er viktige for dem (Wideberg,2001, s 88). For å være åpen for ny kunnskap, spesielt fordi jeg hadde gjort meg opp noen egne erfaringer, var det et viktig poeng for meg å være lydhør ovenfor deltakerne, gi dem rom og forfølge resonnementene deres. Når man snakker med

mennesker som deler mange av de samme kulturelle og strukturelle omgivelsene er denne intervjuformen også anvendelig å bruke for å forstå mer om hvordan de ulike strukturer og kultur virker inn/påvirker enkeltmenneskers forståelse og erfaring av deres virkelighet (Tjora, 2017, s115). Et annet trekk ved intervjuformen er at det er narrativt i sin natur (Kvale og Brinkmann, 2017, s78) Jeg betegner empirien jeg har samlet inn som «små fortellinger». I motsetning til biografiske fortellinger som tar for seg intervjuobjektets livsløp i større eller mindre grad, omhandler små fortellinger avgrensede forhold i intervjupersonens livsløp, dens hverdagspraksiser eller sosiale relasjoner (Carstensen, 2016, s 222). Samtidig som intervjuet består av små fortellinger, er det mye deltakerne sier i intervjuet, jeg ikke forstår som fortellinger. Jeg synes lenge det var vanskelig å sette ord på dette skillet, for det fremstod veldig intuitivt for meg. Da jeg leste en tekst om mot-fortellinger av Rebecca L. Jones (2004, s 169) ble denne vage fornemmelsen tydeligere. Hun beskriver hvordan hun i et intervju skiller aktiviteter som forklaringer, teoretiseringer og justifikasjoner fra kategorien narrativ. På samme måte har jeg lest intervjuene som fortellinger som strukturerer fortid, nåtid og fremtid, samtidig som deltakerne parallelt med denne fortellingen tolker og kommenterer den til meg. Et eksempel er når en deltaker forteller om en hendelse i livet, som er en del av deres historie, for så deretter å analysere, legitimere eller kommentere denne hendelsen til meg. En slik måte å forstå intervjuet på, har preget den teoretiske/analytiske kombinasjonen jeg har gjort.

4.1.2 Epistemologiske refleksjoner

En intervjusetting er en spesifikk intersubjektiv kontekst som muliggjør noen måter å forholde seg til hverandre på, og begrenser eller stenger andre måter (Kvale og Brinkmann, 2017, s116). Det er slik sett ofte et skjevt maktforhold i samtalerelasjonen. Jeg omtaler intervjupersonene i prosjektet allikevel som deltakere, fordi jeg synes det gir en bedre beskrivelse enn termen «informanter» av dette interaktive forholdet. Der det er åpenbart at en ikke ut i fra et kvalitativt intervju kan hente ut kvantifiserbare data i positivistisk forstand, er det allikevel uenighet om hva slags kunnskap som produseres i en slik setting. Den radikale sosialkonstruktivisten vil hevde at det kun er mulig å analysere det som blir sagt i selve settingen. En fenomenolog vil mene at informantens eller deltakerens beskrivelser av hendelser eller ting kan tolkes, ikke som objektive beskrivelser av virkeligheten, men allikevel valide beskrivelser av levd erfaring (Kvale og Brinkmann, 2017, s 72). Disse synene kan forstås som motsetninger, men også som to ulike dimensjoner av samme virkelighet. Jeg deler sistnevnte

syn. Jeg stiller meg bak Widerberg sitt poeng om at det i mange tilfeller ikke er hverken mulig eller hensiktsmessig å skille mellom for eksempel en deltakers diskursive beskrivelse og en faktisk erfaring (Wideberg, 2001, s 138). Selv om en deltaker formidler noe via en diskurs (som vi er nødt til å gjøre), kan dette like fullt også være et uttrykk for noe deltakeren opplever som en faktualitet i sin verden. Min erfaring med disse intervjuene var at deltakerne ønsket å fremstille seg selv på en mer eller mindre bestemt måte, samtidig som de aller fleste forsøkte å gi grundige, oppriktige beskrivelser av situasjonen. Jeg opplevde at datamaterialet reflekterte mangfold, variasjon og kompleksitet og at en enten eller posisjon dermed ble vanskelig å forholde seg til (Wideberg, 2001, s 28). Denne erfaringen av intervjusettingene, og de ulike deltakerne spiller naturlig nok inn i hvordan den ferdige analysen blir fremstilt. Jeg ser intervjuet som særlig godt egnet til å si noe om aktørers meningsdannelse og *bruk av kultur med fokus på narrativ og kulturelle repertoarer* i en mer sosialkonstruktivistisk ånd. Men jeg har også hatt et fenomenologisk blikk på materialet. ved å se på deltakernes beskrivelser av erfaringene sine med teori om sosiale fenomener. Å innta en «hverken eller posisjon», har bidratt til litt hodebry og tidvis forvirring rundt hva jeg holder på med, men det har også gjort prosessen ekstra spennende, lærerik og morsom. Jeg tror som Wideberg (2001, s138) at å inkludere flere analytiske dimensjoner vil gi en rikere beskrivelse av det som er blitt studert, og forhåpentligvis også gi leseren noen nye oppdagelser og refleksjoner.

4.2 Teoriens rolle - forskningsstrategi

Jeg har fulgt det man kanskje kan kalle en «standardanbefaling» i forhold til teoribruk i en kvalitativ studie (Tjora 2017, Larsen 2017, Wideberg 2001). Å gå inn i et prosjekt med en åpenhet for det man skal studere, innebærer at man ikke kan ha et for hardt grep rundt teoretiske antakelser. For min del var ikke dette en utfordring, da det var *nysgjerrighet* for dette omsorgsvalget som var hoveddrivkraft i startfasen av prosjektet. Jeg hadde få konkrete tanker rundt teoretisering, annet enn at det var meningsdannelse jeg ville studere, hadde mest teoretisk kjennskap til og sosiologisk interesse for. Før jeg gikk i gang med intervjuene startet jeg med å få litt oversikt over det familiesosiologiske forskningsfeltet, og ulike analytiske/teoretiske innfallsvinkler. Deretter fokuserte jeg i ganske lang tid kun på empirien. Bruk av teori opplevde jeg som Johannesen et.al beskriver det (2018), som et verktøy til å sette ord på og tolke de mønstrene og inntrykkene jeg hadde dannet meg i bearbeidingen av datamaterialet. Jeg erfarte også at ved å lese en del teori før jeg gikk i gang med andre runde

av analysearbeidet, så jeg ting i materialet jeg ellers ville «gått glipp av». Påstanden om at teoretisk perspektiv er det som gjerne gjør forskningen interessant (Tjora 2017, s 16) kjente jeg meg igjen i. Fordi jeg var såpass åpen (og usikker) rundt konkret teoribruk ganske langt ut i prosjektet, skal det også nevnes at innspill fra veileder, seminarleder og andre medstudenter var til veldig stor nytte og trygghet.

4.3 Utvalg og rekruttering

4.3.1 Utvalg

Utvalget ble plukket ut på bakgrunn av noen spesielle kriterier, og kalles derfor et kriterieutvalg (Tjora, 2017, s 41). Deltakergruppa består av ni kvinner og tre menn. Kriteriene jeg hadde til utvalget var at deltakerne måtte bo i Oslo, være etnisk norske og ha tatt et *bevisst valg* om å «vente med barnehagestart» frem til barnet var (nærmere) to år eller eldre (se vedlegg A). Dette for at variasjonen i utvalget ikke skulle bli for stor. Fokuset var på hvorfor de ønsket å ha barna sine hjemme og deres erfaringer med det. Det var derfor ikke et kriteriet at foreldrene måtte være i hundre prosent permisjon. Noen av kvinnene jobbet noe, men alle deltakerne var på dagtid hjemme med barn og flertallet var i full permisjon. Under ett intervju kom det frem at deltakeren hadde søkt barnehageplass, men at hun ble lettet da hun ikke fikk plassen fordi hun egentlig ønsket å vente. Dette også hadde vært en diskusjon mellom henne og mannen. Dette synes jeg var interessant i seg selv, og valgte å inkludere intervjuet fordi hun selv var tydelig på at det var dette hun ønsket hele veien. Jeg valgte også å inkludere en svensk mannlig deltaker. Både fordi jeg hadde utfordringer med å rekruttere flere menn på tiden jeg hadde til rådighet, men mest fordi intervjuet var interessant og meningsfullt å bruke i forhold til det kulturteoretiske blikket jeg så for meg å bruke. Den ujevne kjønnsfordelingen var i utgangspunktet ikke ønsket, men er et resultat av at det var vanskelig å få tak i menn. Den ene mannen jeg fikk kontakt med som hadde vært hjemme med eldre barn enn toåringer, hadde ikke tid til å bli intervjuet på det aktuelle tidspunktet. Jeg kjente ingen av deltakerne på forhånd, men noen av dem hadde jeg felles bekjente med.

Bakgrunnsvariabler

Selv om jeg ikke har hatt et fokus i analysen på klasse/yrkestilhørighet, og heller ikke hadde dette som kriterium, har jeg valgt å ta med informasjon om deltakernes utdanningsnivå. På bakgrunn av tidligere studier, spesielt Farstad og Stefansens studie som har studert forbindelser mellom dette omsorgsvalget og arbeiderklassen, er det relevant å trekke frem at gruppen av individer i denne studien «klassemessig» befinner seg i middelklassen. De er i gjennomsnitt høyt utdannet og mange av de jobber innenfor samfunnsfaglige og humanistiske yrker. Min personlig oppfatning er også at de er samfunnsengasjerte, såkalt ressurssterke mennesker.

Deltaker	Alder	Utdanningsnivå	Partners utd. nivå	Antall barn
1	32	Bachelorgrad.	Mastergrad	2
2	38	Yrkesutd +mastergrad	Doktorgrad	1
3	29	Bachelorgrad	Mastergrad	1
4	37	Bachelorgrad	Mastergrad	1
5	37	Emner i masterfag	Mastergrad	3
6	33	2 Mastergrader	Mastergrad	2
7	33	Bachelor og spesialisering,	Doktorgrad	2
8	37	Yrkesutdanning og en mastergrad	Doktorgrad	3
9	38	Bachelorgrad	Mastergrad	3
10	39	Bachelorgrad	Bachelorgrad	3
11	30	Yrkesfag, bachelorgrad	Mastergrad	1
12	36	Bachelorgrad	Yrkesfaglig mastergrad	4

4.1.2 Rekruttering

I starten gikk det tregt med rekrutteringen, men da intervju-delen gikk mot slutten, hadde jeg etterhvert fått kontakt med flere enn jeg hadde tid til å prate med. Jeg opplevde at dette generelt var en gruppe som mer enn gjerne ville dele av sine erfaringer. Mange som tok kontakt med meg uttrykte at «dette var et viktig tema».

Jeg kom i kontakt med deltakerne til prosjektet gjennom mange ulike kanaler. Noen via venner og nabolag. To av mennene jeg intervjuet fikk jeg kontakt med gjennom en Facebook-post som jeg la ut på min profil. Jeg kjente ingen av disse fra før, men de hadde blitt tipset om posten gjennom Facebook-venner av meg, og tok kontakt. Kun en person fikk jeg kontakt med ved å dele ut informasjon om prosjektet til to åpne barnehager, men vi fikk aldri mulighet til å treffes. De siste deltakerne som jeg tok kontakt med for å få tak i flere foreldre som hadde vært hjemme med litt «eldre barn» fikk jeg kontakt med gjennom Facebookgruppen «Hjemmemammaer». Der måtte jeg først få tilgang/tillatelse for å skrive på veggen. Jeg la ut en post om prosjektet og link til informasjon på siden, og ba de som ønsket ta kontakt.

Jeg hadde i utgangspunktet lyst til å snakke med like mange menn som kvinner, da jeg var spesielt nysgjerrig på hvordan menn, som er i spesielt mindretall i denne situasjonen, opplevde denne tilværelsen. Nysgjerrigheten min endret seg imidlertid litt da de første intervjuene var gjennomført. De jeg da hadde pratet med til da, hadde vært hjemme med barna sine frem til de var rundt ett år og ni måneder. Jeg tolket det slik at de opplevde at de befant seg i et slags mellomlandskap. Jeg visste at flere av de deltakerne jeg skulle prate med også hadde vært hjemme like lenge. Jeg ble nysgjerrig på hvordan de som hadde barn som var enda eldre enn dette før de begynte i barnehage ville beskrive sin situasjon. Jeg valgte å følge nysgjerrigheten, og normbruddet ble en mer sentral del av fokuset enn det som jeg i utgangspunktet hadde tenkt.

4.4 Gjennomføring av intervjuene

Kvaale og Brinkmann legger vekt på at intervjuet er et håndverk, der ferdigheter utvikles gjennom praksis (2017, s 36). Jeg hadde ikke gjort intervjuer på denne måten før. Jeg trivdes imidlertid veldig godt med å gjøre intervjuer, og egenskapen ved å være nysgjerrig på andre menneskers fortellinger, gjorde nok at settingen på mange måter føltes naturlig for meg. Alle deltakerne ble informert om prosjektet på forhånd og skrev under på samtykkeskjema

(Vedlegg A). Før jeg startet hvert intervju, takket jeg for deltakerens villighet til å stille opp, og informerte kort om meg og om prosjektet. Jeg oppga også at anonymitet skulle bli sikret ved at jeg ville bruke andre navn i oppgaven, og at de kunne trekke seg når som helst (Wideberg, s 83, 88)

Målet er for de fleste intervjusituasjoner er å skape en atmosfære som gjør at intervjupersonen kan snakke avslappet om sine egne erfaringer og meninger rundt det forskningsaktuelle temaet (Tjora, 2017, s 113). Lokalet man sitter i kan derfor medvirke til større eller mindre grad av uformell stemning. Jeg lot alltid deltakerne bestemme hvor vi skulle være. De fleste kvinnene ville treffe meg på kafe, mennene traff jeg på deres arbeidsplasser, og de to som bodde i nærheten av meg foreslo å komme til meg på kveldstid. Ei møtte jeg hjemme hos henne. Jeg opplevde egentlig ikke at lokalene hadde så mye å si for stemning og åpenheten, men støyen fra cafeen gjorde at noen av opptakene blir litt dårligere. Båndopptakeren som jeg brukte, var nok den kontekstmarkøren jeg merket sterkest. Da den ble skrudd på, kom alltid de rare sekundene der stemningen endres fra avslappet småprat til anstrengt, som Kvaale og Brinkmann beskriver (2017, s117). Den anstrengte stemningen gikk raskt over, og båndopptakeren ble fort glemt. Kjemi varierte med deltakerne, og ikke under alle intervjuene hadde jeg følelsen av at jeg gjorde et «bra» intervju. Jeg glemte ofte spørsmålene mine, jeg kunne bli satt ut av enkelte kommentarer, og ikke klare å plukke opp tråden igjen, og jeg kunne føle meg dum. Selv om kjemi nok er viktig for informasjonen en får, fant jeg under transkripsjonen også ut at intervjuene ofte inneholdt mye spennende og relevant, selv om jeg ikke opplevde at jeg gjorde et «bra intervju».

Det første intervjuet jeg gjorde, var med ei av de som jeg hadde fått tilgang til gjennom en nabo. I og med at hun var den første jeg skulle intervjuer var jeg derfor litt nervøs for hvordan denne samtalen ville flyte. Jeg fant fort ut at det var en fordel å være småbarnsmor selv, da det var lett å finne tematikk å småprate om for å lande litt. Før selve intervjuet startet spurte hun meg om hvorfor jeg valgte å skrive om dette temaet. Jeg fortalte kort om blant annet at jeg hadde vært hjemme til mine barn var litt over halvannet år selv, og var nysgjerrig på å høre om andres erfaringer. Etter dette intervjuet vurderte jeg hvordan dette hadde hatt innvirkning på hennes åpenhet mot meg. Jeg kom til den konklusjonen at det nok hadde bidratt til større åpenhet enn hvis hun ikke hadde visst noen ting om meg. På den andre siden kunne hende at noen av deltakerne fokuserte mer på ting de tenkte at jeg ønsket å høre. Fordi det ikke finnes noen objektiv posisjon for en kvalitativ forsker, ville samtalen bli påvirket den ene alle andre

veien uansett. Jeg innledet derfor alle intervjuene med en veldig kort setning om at jeg hadde denne erfaringen. Det er vanskelig å vurdere hvilke faktorer som spilte mest inn. Det skal imidlertid nevnes at det var mange som allerede før vi hadde truffet hverandre og jeg hadde delt dette, var veldig tydelig på at dette var noe de syntes var bra at jeg ville forske på, og at de mer enn gjerne stilte opp til intervju. Etter intervjuene var jeg veldig utladet. Wideberg skriver at det krever en enorm konsentrasjon og tilstedeværelse å gjøre intervjuer (2001 s 84) Dette kjente jeg meg igjen i. Jeg klarte å skrive ned et sammendrag av de sterkeste inntrykkene etter hvert intervju, men fikk ikke transkribert eller gjort noe lignende før neste dag.

4.5 Bearbeiding av data

Jeg bearbeidet informasjonen både under og etter intervjuene. Etter intervjuene skrev jeg en kort tekst av mine tanker rundt møtet, hva som for meg fremstod som den viktigste tematikken for deltakeren jeg hadde snakket med. Allerede her så jeg at de enkelte deltakerne hadde ulike budskap som var gjennomgående gjennom intervjuet. I og med at jeg hadde stilt mange av de samme spørsmålene i hvert intervju, hang dette ved meg som interessant. Jeg så at deltakerne kunne fortelle om mange liknende erfaringer, men at de allikevel hadde ulike budskap. At jeg bearbeidet under intervjuene gjorde at jeg på mange måter klarte å stille nyttige tilleggsspørsmål. Samtidig var jeg så opptatt av denne informasjonen at jeg mange ganger fikk a-ha opplevelser når jeg leste gjennom intervjuene senere. Da så jeg ofte tydeligere en sammenheng med det deltakerne svarte og det gjennomgående budskapet i deres fortelling. Der jeg var opptatt av svar på spørsmål, var de opptatt, (i større eller mindre grad) å fortelle meg noe viktig. Jeg har ikke fokusert så mye på nyansene i de individuelle budskapene i analysen, men det å bli bevisst på at deltakerne hadde ulike normative poeng, selv om de ofte trakk på de samme kulturelle fortellingene og kulturelle elementene fikk mye å si for hvordan jeg tolket og fremstilte materialet.

Transkribering

Transkriberingen opplevde jeg som svært tidkrevende. Dette gjorde at de fleste intervjuene ble transkribert etter at mange av intervjuene var gjennomført. Som alle andre ting i livet gikk det bedre etter hvert som jeg kom inn i det. Jeg brukte et dataprogrammet f4transkript som jeg synes fungerte bra. Selv om dette er en tidkrevende prosess var det veldig verdifullt å gjøre

det selv. På den måten ble inntrykkene fra intervjuene bevart lengre, noe som var viktig for meg i analysen.

Fra koding til analyse

Det som ofte kjennetegner en mer datapreget prosess, er at det er «vanlig å justere forskningsspørsmålet, det er vanlig å finne seg nye data, og det er vanlig å pendle mellom ulike teorier og å bruke dem til ulike ting» (Johanessen m.flere, 2018, s 39). Dette sitatet er en god sammenfatning av hvordan analyseprosessen utviklet seg i tilfelle med, også denne forskningsprosessen. Jeg kombinerte en tematisk og en narrativ koding, og ulike teoretiske perspektiver blir vektlagt forskjellig i de ulike analysekapitlene. Jeg kodet først en runde og grovskrev på de to første analysekapitlene basert på denne kodingen. Etter denne prosessen valgte jeg å skrive og lese teori og tidligere forskning, slik at jeg fikk litt mer «kjøtt på benet» til neste runde av analysearbeidet. I denne prosessen gjorde jeg også noen valg i forhold til hva jeg ville fokusere på av analytisk/teoretisk rammer. Jeg fordypet meg i ulike narrative perspektiver. Med utgangspunkt i det jeg allerede hadde observert valgte jeg ut noen spesifikke fokus for narrativ analyse. Så leste jeg gjennom hvert intervju igjen og kodet disse på nytt. Jeg vil allikevel si at jeg følte meg usikker på om jeg hadde gjennomgått empirien grundig nok.

4.5.1 Narrativ analyse

People are storytellers by nature (Lieblich et al, 1998, s 6)

Det analytiske rammeverket for oppgaven er sterkt preget av en narrative tilnærming. Et narrativt perspektiv har som utgangspunkt at mennesker konstruerer og forstår sin virkelighet og seg selv ved hjelp av fortellinger. Fortellingene skaper opplevelsen av en helhet og sammenheng i tilværelsen og med egen identitet, og er derfor en meningsskapende praksis (Lieblich et al. 1998, s 6). En fortelling defineres ofte ved hjelp av sjangere. Intervjuene i denne undersøkelsen kan kategoriseres under genren «fortellinger om personlig opplevelser» (Plummer, 1995, s 24). I samtale med deltakerne slo det meg hvordan hvert enkelt intervju bar preg av individuelle og noen ganger svært personlige elementer samtidig som det var mange

likheter både i struktur og innhold. Ved analyse av narrative tekster, og i dette tilfelle transkriberte intervjuer, er det gjerne likheter og forskjeller man ser etter. Jeg har vært spesielt oppmerksom på tematikk som var gjentakende hos mange av deltakerne (Gubrium og Holstein 2009, s1).

Det er vanlig at en narrativ analyse har fokus på de narrative strukturene i en fortelling, der analysen er strukturert etter hvordan fortellinger fra fortiden velges ut. Det er også vanlig å studere klassiske fortellingselementer som plot, setting og karakterer (Plummer, s 19, 1995). Det finnes imidlertid ingen standardmal for narrativ forskning og analyse, da narrativ forskning kan referere til enhver studie som analyserer narrativt materiale (Poletta et. al, 2011, s 2). Jeg har fulgt en form for narrativ struktur, da jeg så at dette ville være den mest fruktbare måten å presentere fortellingene slik de utfoldet seg under intervjuene. Jeg følger ikke en tidslinje som baserer seg på fortid, nåtid og fremtid, i strengt forstand, men har strukturert analysekapitlene etter narrative elementer som fortid, vendepunkter, motstand og støtte konflikt og løsning. Utenfor-perspektivet er også sentralt. Jeg valgte å dele inn de tre analysekapitlene inn i narrative elementer som var fremtredende i materialet. Både som en følge av mine spørsmål, men også som en følge av det mange av deltakerne valgte å trekke frem. Hovedvekten i analysen ligger allikevel på innholdet i deltakernes fortellinger. Plummer beskriver hvordan en fortelling gir oss mye mer informasjon enn bare om den som forteller fortellingen. Personlige historier, mener han, er en av de beste verktøyene til å forstå liv, og den større kulturen det er en del av (Plummer, 1995, s 168). Det kulturteoretiske perspektivene jeg har benyttet meg av i analysen, beskrives i teorikapittelet.

4.6 Kritiske refleksjoner rundt egen forskning

Mitt fokus har vært på meningsdannelse fra et «avviks»-perspektiv. Dette har vært utfordrende og åpenbarende på samme tid. Tidligere intervjuer med foreldre og omsorgsvalg/familieliv i småbarnsfasen har fokusert mer på praksiser, hvordan foreldre organiserer livene sine, hva som er meningsfullt med det, og hvordan dette står i forhold til jobbsituasjon og velferdsstatens struktur og tilbud. Å utelukkende fokusere på meningsdannelse i analysen har betydd å måtte «overse» andre sammenhenger som til tider har vært fristende å fokusere på. I arbeidet med analysen har kompleksiteten i materialet vært min største kilde til frustrasjon. I møte med disse menneskene har min forståelse økt, og spesielt anerkjennelsen av kompleksiteten av faktorer som virker inn på forholdene mellom

familievalg, kultur og struktur. Min erkjennelse er at denne kompleksiteten gjør at forskerrollen bør inntas med stor ydmykhet. Det er altså kun et lite vindu av tematikken rundt omsorgsvalg jeg viderefremidler i denne oppgaven. Det mitt blikk og mine tolkninger som formidles. Etterprøvbarehet er derfor et vanskelig kriteriet i denne sammenheng fordi jeg som forsker spiller en stor rolle i fremstillingen av funnene. Ved å se funnene i lys av tidligere forskning og teori, vil jeg argumentere for at det jeg vil kalle sentrale og relevante funn også kan underbygges av det som andre tidligere har beskrevet og sett. Jeg belyser det imidlertid fra et annet perspektiv og med andre nyanser. Sammen med annen forskning kan mine funn derfor bli noe mer enn bare «mitt blikk».

4.7 Etikk

Studien har blitt registrert og godkjent av norsk senter for dataforskning (NSD). Jeg gav deltakerne både muntlig og skriftlig informasjon om anonymitet, og at de har hatt mulighet til å trekke seg når som helst i prosessen. Anonymiteten har i praksis blitt sikret ved å benytte andre navn, bruke ord som «barnet mitt» og «mannen min» istedenfor barn og partners navn. Arbeidsplasser og yrke er heller ikke oppgitt. Jeg har fått et ekstra samtykke der jeg i noen tilfeller har oppgitt informasjon om arbeidsplass. Etske hensyn handler om å ta ansvar for kunnskapen som blir produsert, og også måten den ble produsert på (Wideberg, 2001, s84). De fleste deltakerne virket komfortable med å prate om tematikken, men jeg var bevisst på å ikke presse på der jeg merket at deltakerne holdt tilbake. Jeg har i arbeidet med analysen tenkt på om dette er en versjon deltakerne vil kjenne seg igjen i, og har vært bevisst på å være mest mulig deskriptiv i fremstillingen. Der jeg i noen tilfeller tolker utsagn, har jeg gjort det tydelig i teksten at jeg ved å bruke uttrykk som «jeg tolker dette som», eller «det kan virke som», slik at det kommer frem at dette er min tolkning

I dette kapitlet har jeg gjort rede for de metodiske og analytiske valgene jeg har tatt, erfaringer rundt forskningsprosessen, samt refleksjoner rundt etikk og egen forskerrolle. I neste kapittel gjør jeg rede for de teoretiske perspektivene som jeg har benyttet meg av i analysen. Disse teoriene er, i likhet med det narrative perspektiver presentert i dette kapitlet

5 Teoretisk rammeverk

Teoretisk fokus i denne oppgaven hviler på bidrag fra ulike teoretiske tradisjoner innenfor sosiologien og sosialantropologien som belyser meningsdannelse. Jeg starter med å definere forståelsen av kulturbegrepet i denne oppgaven, og videre hva slags teori og teoretiske begreper jeg har benyttet i analysekapitelene. I andre delen av kapittelet presenterer jeg de teoretiske bidragene jeg har støttet meg på for å beskrive den gruppen/ fenomenet jeg har studert.

5.1 Kultur som et repertoar

Kulturell kontekst er betydningsfullt for analysen ettersom personlige fortellinger først blir meningsfulle i lys av den kulturen de er en del av. Kultur er imidlertid et begrep som ikke lett lar seg definere fordi det har så mange meninger (Larsen, 2013, s 23). I sin bok om kultursosiologi gir Martinssen sin definisjon:

(...)Kulturen i sosiologisk forstand, er det felles, grunnleggjande meningsuniverset i eit større eller mindre samfunn. Kulturen kjem til uttrykk i verdiene, røyndomsoppfatningane, normene, fortellingane, språket og det andre symbola medlemmane brukar (Martinssen, 2004, s6).

Kultur som et felles meningsunivers eller som meningsdannende praksiser (Spillmann, 2002, s3) ligger til grunn for det analytiske blikket i denne oppgaven. Begrepet er allikevel mer komplekst enn som så. Deltakerne i studien har valgt en annen tilsynsform for sine barn, enn de fleste andre etnisk norske foreldre i Oslo. De kjenner godt til tilbudet om barnehageplass for ettåringer, men de benytter seg ikke av det. Allikevel er det felles kulturelle forståelsesformer de trekker på for å beskrive og legitimere dette valget. En alternativ forståelse av kultur, som tar hensyn til at kultur (kulturelle uttrykk) kan være «felles» samtidig som den ikke deles av alle i et større eller mindre samfunn, er teorien om kulturen som et reservoar av elementer som kan settes sammen slik at det danner grunnlag for ulike livsformer i et og samme samfunn (Larsen, 2013, s40).

Ann Swidler presenterer i sin tekst «Culture in Action: Symbols and Strategies» (1986) en handlingsteori der hun definerer kultur som en verktøykasse eller et repertoar av symboler, fortellinger, ritualer og verdensbilder som mennesker tar i bruk i ulike situasjoner for å løse sine utfordringer (Swidler 1986, s 273). Hun forstår kultur som det som både legger forutsetningene og dermed begrensninger på hva individet velger, i følge av det repertoaret man har tilgjengelig. Men kulturen, spesielt i den globaliserte tiden vil lever i, gir også muligheter til å være kritiske, og gjøre ulike valg. Den kulturen som er en «del av oss» er naturliggjort og vanskelig å være bevisst, mens det meste av kultur siler vi ut og er kritiske til (Swidler, 2001). Hun argumenterer for at både individer og grupper kjenner til «mer kultur» enn de bruker, og aktører bruker seg ikke nødvendigvis av alle de verktøy de har tilgjengelig (1986, s277). Våre erfaringer, ferdigheter og vår mulighet til å sette oss inn i nye kulturelle ideer og praksiser, gjør at vi også kan bruke kultur til å løse ulike utfordringer i livet, i ulike kontekster. Et av Ann Swidler poeng er nettopp at vi er mer eller mindre bevisste, og mer eller mindre flinke brukere av kultur (2001, s25).

Kultur som verktøykasse er et teoretisk bakgrunnsteppe og en modell for forståelsen av kultur i denne oppgaven. Deltakernes fortellinger kan både tolkes som uttrykk for kulturelle ressurser som skaper mening og sammenheng i deltakernes erfaringer, samtidig kan de sees som verktøy deltakerne trekker på for å legitimere sine valg. Fordi deltakerne er ulike individer med ulike erfaringer, som deler mye felles kultur, er det forventet at det finnes like og forskjellige meningsdannende elementer i deltakernes individuelle fortellinger. Et sentralt blikk i analysen hviler på deltakernes bruk av kulturelle fortellinger/elementer i kulturen som bidrar til meningsproduksjon (meaning-making) og legitimering av deres omsorgsvalg.

5.1.1 Legitimerende fortellinger

Et narrativt poeng er stort sett normativt av natur, der det vektlegges en ønskelig eller lite ønskelig fremtid (Poletta et al. 2011, s 111). Deltakerne i undersøkelsen bruker personlige erfaringer og normative poenger når de forteller om hvorfor de har valgt som de har gjort. Fortellingene som understreker normative begrunnelser har jeg valgt å kalle *legitimerende fortellinger*. Begrepet legitimeringsarbeid blir blant annet brukt om det pågående arbeidet ulike organisasjoner må gjøre for å oppnå og bevare sine virksomheters legitimitet. Fra et kultursosiologisk perspektiv vil man i slike studier fokusere på dette arbeidet som en sosial prosess som involverer meningsproduksjon. Et fokus ligger på å se på hvordan de ansatte i en

bedrift jobber for å fremme og ivareta bestemte kulturelle verdier (Larsen, 2013, s106). En annen måte å forstå legitimeringsarbeid på i lys av repertoar-teori, er at når mennesker har en posisjon de skal forsvare, så mobiliserer de gjerne flere deler av sitt kulturelle repertoar for å gi «gode grunner» for sin posisjon (Swidler, 2001, s25).

5.1.2 Erfaringer og kultur

Når deltakerne snakket om hvorfor de hadde valgt å ha barna hjemme et eller to ekstra år, ble jeg overrasket over hvor stor plass tidligere erfaringer ble vektlagt i mange av deltakernes fortellinger. Dette er i seg selv, i narrativ teori, en meningsdannende praksis, som blant annet brukes aktivt i psykologien (Bo et.al,2016, s 14-18). Når aktører trekker frem erfaringer i sine fortellinger, blir disse også ofte virkemidler som bidrar til å gjøre historiene mer spennende, for eksempel ved at erfaringer ofte trekkes frem som viktige vendepunkter (Plummer, 1995, s 54). Men hadde deltakernes erfaringer noen sammenheng med hvilke normative poenger de trakk på?

Det har vært vanlig kulturteoretisk tenkning, sterkt inspirerte av Weber (Hughes, 2003, s 91), at mennesker foretar valg ut i fra sine verdier eller «beliefs». Swidler er av den oppfatningen, at mennesker strengt tatt ikke kan være så konsekvente at de velger og handler ut i fra sine verdier i mange settinger. Hun anerkjenner at noen mennesker er mer bevisst sine idealer, og forsøker og ta valgene sine i tråd med disse, men at dette for de aller fleste er mer eller mindre inkonsekvent. En mer fruktbar måte å forstå hvordan kultur er virksom i aktørers liv er derfor å se på hvordan kulturelle forståelsesformer er knyttet til konkrete hendelser i livet og livserfaringer. Swidler skriver:

In this and in other cases we evaluate cultural images by the consequences we would draw from them in core life arenas. Thus, in some sense cultural understandings are tied to concrete cases. And our commitment in those concrete cases make given cultural principles more or less acceptable (Swidler, 2001, s30).

Jeg belyser Swidlers argumenter med hvordan noen av deltakerne vektlegger verdier og noen vektlegger erfaringer i sine begrunnelser, men at alle deltakerne trekker på de samme normative fortellingene, dog i ulik grad.

5.1.3 Sosiale ritualer - semiotiske koder

Under intervjuene ble deltakerne bedt om å fortelle om hvordan de snakker om valget sitt i ulike sosiale settinger, med ulike grupper. Det er tydelig i deres fortellinger at de trekker frem ulike begrunnelser for valget sitt, avhengig av hvem det er de prater med. Et viktig poeng for Swidler er at en aktør ikke trenger å være enige i ideen bak en handling, selv om handlingen kan være meningsfull. Ofte er handlinger eller ting vi sier heller et uttrykk for et underliggende motiv, en semiotisk kode, enn at vi nødvendigvis tror på ideen bak handlingene. Hun bruker eksempelet med å gi julegaver fra en konkret amerikansk case. Flere informanter fra denne casen uttrykte at de synes ideen var både kommersiell og slitsom å opprettholde, men begrunnet at de fortsatte med tradisjonen på bakgrunn av hva det *ville bety* om de sluttet med det. Å kutte tradisjonen ville *signalisert* at den man sluttet å gi til, ikke var like betydningsfull. Spesielt i uformelle settinger der aktører ikke har oversikt over hva den andre tenker om seg, er det den kulturelle kunnskapen om hvordan man vil bli oppfattet som styrer hva man sier og hvorfor (Swidler, 2001, s 165). Slik hevder Swidler, at delt kultur (shared beliefsystems) ikke trenger å være konsensus, i den forstand at alle aktørene har dyp tro på ideen som «rett» i en evaluerende eller kognitiv forstand.

5.2 Små fortellinger – fra en «utenfor»-kontekst

Intervjuene i denne avhandlingen er som nevnt i metodekapittelet ikke biografier, men kan heller defineres som små fortellinger om et begrenset tema (Carstensen, 2016). Disse er fokus i avhandlingen, men deres fortellinger skapes ikke i et tomrom. Plummer er opptatt av hvordan individuelle fortellinger er en av de viktigste ressursene til å forstå aktørers liv, men også til å forstå den større kulturen de er en del av (Plummer, 1995, 168). Deltakerne forteller sine historier blant en hel del andre fortellinger og kulturelle oppfatninger som allerede er fortalt gjennom ulike medier. I bakgrunnskapittelet blir flere av disse ulike større norske fortellinger og sentrale og ofte motsettende oppfatninger redegjort for. Selv om det ikke er disse andre store og små kontekstuelle fortellingene eller diskursene som studeres i denne oppgaven, er hvordan de kommer til uttrykk gjennom deltakerne narrative relevante i analysen. Historier som omgir oss, men sine ulike ideer og kulturelle poenger kan *skape* mening, de kan resonnerer med våre egne liv. Men de kan også bidra til å gi oss en følelse av fremmedskap dersom de ikke stemmer overens med våre erfaringer eller virkelighetsoppfatning.

Ut i fra teorien om kulturelle repertoarer, er det ikke kun deltakernes egne naturliggjorte kultur eller ideer som kommer til uttrykk i deres fortellinger. Fortellingene belyser også den kulturen de ikke deler, eller som de i denne settingen forholder seg kritisk til eller ser på fra et «utenforperspektiv». Ofte, når mennesker konstruerer personlige fortellinger som går mot den sosiale majoritet, gjør de det med en bevissthet av å være et medlem av en ut-gruppe (Andrews, 2004, s1). Hvordan denne posisjonen preger deltakernes fortellinger kommer til uttrykk i analysekapittel to og tre. I metodekapittelet har jeg beskrevet hvordan jeg har undersøkt fortellingene etter de narrative temaene om motstand, støtte, konflikt og løsning. I analysekapittelet om motstand har det derfor vært fruktbart å se på fortellingene ved hjelp av teori som beskriver hvordan mennesker ofte yter motstand mot det de opplever som dominerende eller motstående fortellinger/ kulturelle elementer i sin kultur.

5.2.1 Opposisjonelle fortellinger

How can we make sense of our lives, and ourselves, if the shape of our life story looks deviant compared to the regular lines of the dominant stories? (Andrews, 2004, s 1).

Narrativ teori har spesielt vært brukt til å studere historiene til de som befinner seg i en ut-gruppe, eller der deltakernes marginalitet definerer grensene for det konvensjonelle. Ofte er disse casene knyttet til grupper der deres perspektiv sjelden blir hørt eller sett (Andrews, 2004, s1). Foreldrene i denne casen tilhører ikke en marginalisert gruppe, slik jeg ser det, men har gjort et livsstils valg som er på utsiden av det konvensjonelle. Dette i en fase av livet som oppleves som svært intens og altoppslukende, og som også har en stor plass i den norske debatten (Ellingsæter, 2017, s173). Fenomenet opposisjonelle fortellinger, eller mot-fortellinger («counter-narratives») defineres som «fortellinger mennesker forteller og lever etter som tilbyr motstand, implisitt eller eksplisitt, til dominerende kulturelle fortellinger» (Andrews, 2004, s 1.) I følge Andrews eksisterer mot-fortellinger i relasjon til dominerende fortellinger, eller «masterfortellinger», men er ikke nødvendigvis dikotome entiteter (Andrews, 2004, s2). Kritiske historier står alltid i et spenningsforhold til dominerende fortellinger, men er ikke fullt ut opposisjonelle. I følge Karen Throsby, kan mot-fortellinger også være fortellinger som handler om å møte, heller enn å overskride en dominerende fortelling som en ikke passer helt inn i. Det som kjennetegner slike narrativer er at de forsøker å velte eller redefinere den dominante diskursen/fortellingen (Throsby, 2004, s61). Jones argumenterer for at dominerende fortellinger er kontekstavhengig, og vil variere etter hvem

som forteller fortellingen, hvem som er tilhører, og andre kontekstuelle faktorer (Jones, 2004, s 174). En annen måte å skape mening på for en aktør som ikke passer inn i en dominerende fortelling, er å trekke på andre kulturelle elementer for å normalisere sin posisjon (Thorsby, 2004, s 67-68). Disse teoretiske perspektivene har jeg benytte i kapittel 7. I neste avsnitt redegjør jeg imidlertid for hvordan jeg benytter perspektivene i relasjon til mitt materiale.

5.2.2 Dominerende fortellinger versus forståelsesformer

I de teoretiske bidragene jeg har brukt, skrives det om dominerende fortellinger eller «masterfortellinger». Deltakerne i studien «opponerer» mot å følge det som er omtalt som hovedsporet i familiepolitikken. Dette er som tidligere nevnt et strukturelt mønster, og ikke et masternarrativ, slik disse teoretiske bidragene omtaler masterfortellinger. Tidligere forskning belyser imidlertid at det er ulike ideer, idealer og forståelser knyttet til dette mønsteret. I min analyse bruker jeg ikke kun begrepet dominerende fortelling, men velger heller å veksle mellom det som deltakerne definerer som dominerende eller motstående fortellinger, diskurser, verdier eller oppfatninger. Fokuset for analysen ligger på *hvordan* deltakerne argumentere mot dette som de beskriver som motstående eller dominerende oppfatninger eller mønstre, ikke på det som er motstående i seg selv. Hva deltakerne beskriver som dominerende kultur, eller opposisjonell kultur står allikevel i nær relasjon til det strukturelle mønsteret, og jeg ser ikke dette begrepet som irrelevant for analysen. Jeg holder meg allikevel borte fra å omtale det som *dominerende narrativer* da dette blir påstander det blir vanskelig å argumentere for innenfor denne oppgavens begrensede omfang.

5.3 Normer, kategorier og grensetilfeller

I denne delen av teorikapittelet redegjør jeg for de teoriene jeg har brukt til å diskutere hvordan dette valget erfares som sosialt fenomen blant deltakerne.

5.3.1 Normer og outsiders

Når deltakerne forteller om erfaringer i møte med andre, er det ikke bare en nysgjerrighet for hvordan de bruker kultur til å legitimere, normalisere og forhandle frem sin fortellinger, men også for å få et inntrykk av om et slikt valg er i tråd med eller i brudd med *forventet atferd*. Begrepet norm i denne oppgaven, sidestilles med begrepet rolleforventninger i tråd med den

narrative vinklingen av analysen. I alle samfunn settes det forventninger til oss, og det kan få konsekvenser om vi ikke klarer å leve opp til disse. Rolleforventninger har kraft i seg til å få oss til å gjøre ting vi ikke egentlig vil, men samtidig gir de også retning og mening. I denne casens tilfelle, er det snakk om et eventuelt brudd med en uformell forventning. En uformell norm kan defineres som «*delte forestillinger om hva man bør eller ikke bør gjøre, som først og fremst opprettholdes av folks hverdagslige samhandling*» (Johannesen et.al, 2018, s 220). Vi møter positive sanksjoner når vi følger normer, og negative når vi bryter normer. Også sanksjoner kommer i mer eller mindre formelle varianter. Johannesen et.al, beskriver at positive sanksjoner kan være skryt, anerkjennende blikk og smil. Negative sanksjoner kan være kjeft, oppgitte blikk, baksnakking eller utfrysning (Johannesen et.al, 2018, s 221). Til tross for fortellinger om motstand og dominerende synspunkter som deltakerne utfordrer, er det få fortellinger om negative sanksjoner/reaksjoner. Hvordan kan man eventuelt forstå fortellinger om «utenforskap» og brudd med et konvensjonelt mønster, uten å forstå fenomenet som et normbrudd eller avvik? Sentrale teorier fra antropologien om overganger og grenseoverskridelser kaster et interessant lys over dette spørsmålet

5.3.2 **Betwixt and between**

Liminalitetsbegrepet ble først introdusert av Van Gennep som så på livsløpet som et hus med mange rom, der hvert rom symboliserte et bestemt stadium i et menneskes liv. For å komme fra et rom til et annet må man gå over en terskel (lime). Å gå over en slik terskel er en overgangsperiode. Gennep undersøkte hvordan slike overganger ble sosiokulturelt markert og gjennom det han kalte overgangsriter (Van Gennep, 1960, s 1) For Turner er liminalitetsfasen en tilstand som skjer etter bruddet med den tidligere vante posisjonen eller faste punktet i strukturen. I liminalfasen er man verken er her eller der, betwixt and between, altså mellom posisjoner som er gitt av enten lov, skikker, konvensjoner eller seremonier. Viktor Turner skriver:

Thus, liminality is frequently likened to death, to being in the womb, to invisibility, to darkness, to bisexuality, to the wilderness, and to an eclipse of the sun or moon.

Et annet trekk ved liminale entiteter er at de ofte ikke gjør mye ut av seg, de er gjerne passive og ydmyke (Turner, 1969 s 95). Turner beskriver liminalitetstilstanden som en risikofylt tilstand både for seg selv og for samfunnet. I denne perioden har individet en unik sjanse til å se samfunnet utenifra og vende seg mot det.

Permisjonstiden har likehetstrekk med en liminalfase. Med første barn går foreldrene over i en fase som barnløse til foreldre og med flere barn over til en større og annen familiedynamikk. Disse fasene er for de aller fleste ritualisert gjennom en permisjonstid. De nye foreldrene er verken på jobb eller arbeidsledige, de er i en mellomtilstand. De driver i denne perioden med «usynlige» ting, som kun tilhører denne fasen, slik som barselstreff, og er, (mens andre er på jobb), sammen med andre som også er i permisjon. Samtidig er permisjonstiden i Norge allikevel blitt en strukturert og ordnet mellomfase. Denne «tilstanden av usynlighet» varer et år, statistisk sett fordelt på rundt 8-9 måneder for mor og 3-4 måneder for far, som mange har rett til tilsvarende lønn som for sin jobb for. Det er forutsigbar mellomtilstand, og hører til en klar klassifikasjon i samfunnet. Deltakerne i denne studien utfordrer denne forutsigbarheten, da de forlenger den liminale tilstanden, (delvis for de mødrene som er litt tilbake på jobb). De bryter også mønsteret for den dominerende kjønnsstrukturen i permisjonsfasen. Satt på spissen kan man si at de «roter» til et ordnet mønster for permisjonslengde i den konteksten de befinner seg i, og som en følge av dette blir det også i mennenes tilfelle «rot i det statistisk kjønne mønsteret».

5.3.3 Grenser og grensetilfeller – rent og urent

Det urenes essens er ubestemmelighet – det som ikke passer inn i mønsteret (Douglas, 1997, s 11).

I Mary Douglas klassiker om «rent og urent» (1997), belyser hun at forestillinger om hva som anses som «skitt» i en primitiv kultur i bunn og grunn ikke er noe annet enn uorden (Douglas, 1997, s 21). Hun hevder at når mennesket føler motstand mot det som er skittent, handler dette om at vi ønsker å bringe orden i våre omgivelser. Hun forsøker i sin bok, med eksempler fra ulike primitive kulturer å vise at ritualer som har med renhet og urenheter å gjøre, skaper helhet i tilværelsen. I denne konteksten synes ikke uttrykket «skitt» beskrivende for hvordan foreldrene forteller om sin situasjon, men Douglas tanker om orden og uorden er allikevel relevante.

Hovedtemaet i Douglas bok er hvordan samfunnets symbolske ordninger pågår gjennom en konstant ryddeprosess. Disse prosessene innebærer ulike former for grensemarkeringer, renselse og eksklusjoner. Vi sorterer og avgrensner ting som hører sammen, og ting som er fremmed og utenfor, hører hjemme andre steder. De symbolske distinksjoner eller grensene

fungerer som skillelinjer som holder orden på og gir mening til ethvert kulturelt meningsunivers (Douglas, 1997, s 11). Douglas påpeker at mennesker som befinner seg i marginale posisjoner, som på en eller annen måte er stilt utenfor samfunnet, ikke nødvendigvis gjør noe som er moralsk galt, men at de har en udefinerbar status.

Samtidig som uorden ødelegger mønstre, er det et poeng hos Douglas at uorden også gir materialer for nye mønstre. Ettersom orden innebærer restriksjoner, er uorden derfor i sin natur grenseløs, og dette hevder Douglas både symboliserer fare, men også kraft, fordi uorden har dette ubegrensede potensial for nye mønstre (Douglas, 1997 s 103-104). Uorden eller marginale posisjoner blir derfor ofte behandlet som om de skulle være både farlige og sårbare på samme tid (Douglas, s 105). I siste analysekapittelet, som omhandler konflikt og løsning, kaster disse klassiske teoriene om liminalitet og grensetilfeller interessant lys over flere av deltakernes fortellinger.

Jeg har her presentert flere teoretiske perspektiver som utgjør det teoretiske rammeverket jeg har brukt til å belyse og forstå sentrale funn i datamaterialet. I de neste tre kapitlene følger analysen av datamaterialet.

6 Hvorfor ikke barnehage helt ennå?

I dette kapittelet gjør jeg rede for hvordan deltakerne begrunner sine valg. Jeg har lagt vekt på å belyse hvordan mening i deres fortellinger konstrueres gjennom forbindelse mellom nåtid og fortid. Jeg belyser også de forskjellige kulturelle elementene deltakerne trekker på i legitimeringen av sine valg. Kapittelet tar med dette fokuset sikte på å belyse kultur som et repertoar som muliggjør flere begrunnelser for en handling eller et valg. Jeg belyser også hvordan mennesker med mer eller mindre likt repertoar vektlegger de ulike elementene ulikt (Swidler, 2001, s27). Deltakerne i studien, trekker ofte på ulike elementer i en og samme setning. Oppdelingen av de forskjellige temaene i dette kapittelet er kun en stilmessig fremstilling, men også denne fremstillingen bærer preg av at begrunnelsene glir inn i hverandre og derfor i noen grad blir gjentatt gjennom kapittelet.

6.1 Tidligere erfaringer og vendepunkt

At vi konstruerer våre fortellinger i en linje der, vi ser bakover for å forklare og gi mening til det som er fortellingens budskap, er en sentralt forståelse av hvordan fortellinger virker meningsskapende (Bo, 2016, s46). At deltakerne så sine valg i sammenheng med fortidige hendelser og erfaringer, var et klart meningsbærende element i tematikken som dreide seg rundt hvorfor de hadde valgt å vente med barnehagestart. Flere snakket om konkrete erfaringer, om vendepunkter i livene sine, andre trakk linjene tilbake til sin egen barndom når de reflekterte rundt sitt eget valg. Jeg synes også jeg så en sammenheng med at de som ikke hadde vært bevisst på valget langt til i forveien, i større grad trakk på erfaringer i sine begrunnelser.

6.1.1 «Det var ikke akkurat som at vi planla dette, men...»

Vendepunkter er et narrativt virkemiddel som ofte er å finne i menneskers personlige fortellinger. Ofte har disse et element av transformasjon, som driver fortellingen fremover (Plummer, 1995, s 54). For flere av deltakerne var slike vendepunkt sentrale i deres begrunnelser. De kunne fortelle om mer eller mindre konkrete erfaringer, ikke veldig langt tilbake i tid, som hadde påvirket dem i retning av å ønske å utsette barnahagestarten. Vilde, som er hjemme med barn nummer to når jeg treffer henne, forteller at de med tvil søkte

barnehageplass etter «standardfristen» til sitt første barn, men synes egentlig det var like greit når de ikke fikk plassen. Denne «lettelsen» tror hun har en sammenheng med en erfaring hun gjorde seg før hun fikk barn:

Men, var litt sånn at eldste er to-tre måneder yngre enn en fetter og jeg husker da han begynte i barnehage, han begynte da han var ett, og da husker jeg at vi lissom ble mer og mer sånn nei, det er for tidlig, at vi synes at han var veldig liten.. og jeg husker at min søster da, hun fortalte at det var veldig vanskelig, hun var usikker flere ganger på om det var riktig og sånn og selv om barn er forskjellige, så synes vi at det var veldig tidlig da (Vilde).

Linus fortelling ligner. Hun beskriver at hun egentlig ikke ønsket at sønnen skulle begynne i barnehagen før han nærmet seg to. Det hadde vært en liten «kamp på hjemmebane» med å få mannen med på, som hun selv sa. Det var først da de ikke fikk barnehageplass i den lokale barnehagen, og eventuelt måtte ta en barnehage nære hans jobb, at hun klarte å få mannen med på det var en fin ting å utsette starten. At de ikke fikk barnehageplass er et vendepunkt også i hennes fortelling men ønsket om å ha barnet hjemme lenger setter hun også i sammenheng med å ha sett hvordan søsteren hennes har gjort det:

også i tillegg så, jeg har jo en søster som har gjort det samme. Så hun har nok påvirket meg. Hun har vært hjemme med sine tre barn. Ehm, og jeg har sett på en måte, jeg har jo observert disse barna og har jo sett tre ekstremt trygge.. trygge barn som har uttrykt veldig lite sånn sliten frustrasjon lissom.. altså det har vært veldig, altså de har temperament og alt med sitt, og de krangler og de slåss og alt det, men det har ikke vært den derre.. slitenheten (Lina).

Hanne og Silje forteller også at de ikke hadde sett for seg at de skulle gjøre noe annet enn det «vanlige løpet». Silje trekker frem at «før man får familie er ikke dette noe man tenker på», men at i det hun begynte å planlegge å få familie endret dette seg. For henne var det viktig å tenke langsiktig. For Hanna endrer tankegangen seg etter at datteren har blitt født. Da ble det klart for henne og mannen at hun ville ha «mer tid enn ett år». Hun knytter dette vendepunktet til sin fortid med en lang periode med uønsket barnløshet, men også til tidligere erfaringer jobb i barnehage:

altså, det var når jeg jobba ved siden av studiene, så jeg var jo nitten. Så jeg er helt sikker på at ting har forandra seg nå, men jeg bare har sånn ting som jeg husker fra det der.. og det var egentlig ikke noe jeg tenkte på da jeg var gravid, for jeg tenkte vi kommer til å følge det løpet og sånn er det og sånn er det.. når hun kom, så begynte jeg liksom å koble.. nei men sånn, sånn

vil jeg ikke at det skal være for henne, det ønsker jo ikke jeg for henne.. det ble litt sånn at jeg på en måte snudde litt, det snudde litt da, men det kom overraskende på meg at jeg skulle på en måte være hjemmевærende mamma på en måte sånn.. men jeg bare.. det føltes ikke trygt...(Hanna)

Erfaringen med barnehagen er sentral i flere av fortellingene. Vibeke og Viktoria forteller om et vendepunkt i bevisstheten om barnets behov etter erfaringen med tidligere barn. Vibeke har tre barn, der hennes eldste begynte i barnehagen da hun var ni måneder, og at dette opplevde hun at gikk helt fint, selv om hun ikke så det som optimalt. Hun forteller at det ble et slags vendepunkt med barn nummer to, som de opplevde som et barn med helt andre behov enn nummer en. Vibeke jobbet i barnehage på det tidspunktet da barn nummer to begynte i barnehage, og forteller om dette som en erfaring som gjorde at ved valget om å få et barn til, var det en forutsetning at barnehagestart skulle bli senere. Erfaringen med barnehagejobben er også sentral i hennes fortelling:

også for min del handla det om.. eller ikke handla om, men det veldig tydelig den kontrasten med å synes det er veldig vanskelig å gå fra sitt eget barn og så skal man gå å være i akkurat samme situasjon med noen andre sine barn.. ehm, og drive med en sånn derre prøve å hjelpe de til å ha det bra, mens de åpenbart absolutt ikke har lyst til å være der de er og, jeg egentlig har mest lyst til å være sammen med mitt eget.. ehm.. at det blir en sånn derre helt absurd situasjon, som jeg syntes var veldig vanskelig med forrige mann.. (Vibeke)

Viktoria har også flere barn og trekker. I likhet med Vibeke, på erfaringen med sitt første barn sitt behov som viktig for valget om at de andre barna har begynte senere. Hun reflektere slik:

men jeg tror på en måte, jeg hadde justert.. jeg hadde et annet utgangspunkt på nummer to, men det var jo mange år etter ikke sant, det er jo mange år mellom hun og eldste.. med hun så var det veldig sånn gjennomtenkt, at jeg hadde tenkt igjennom det her at de trenger å være hjemme, altså de trenger mor i en annen grad enn det jeg hadde reflektert over med eldstemann egentlig..(Viktoria)

Kvinnene spesielt legger betydelig vekt på erfaringer forut for valget, og at noe endrer seg underveis. Jeg ser likhetstrekk her med Aarseth sine intervjuer med finansmødrene, som også begrunner sine valg med en endret interesse eller syn idet man blir mor, eller gravid (Aarseth, 2014). En annen måte å forstå dette på i lys av repertoar-teori, er at disse mødrene trekker på en kulturell diskurs om naturlig moderskap. Dette har de i sitt repertoar i kraft av å være kvinner. De tre mennene legger mindre vekt på erfaringer, men også de trekker noen linjer

tilbake. Nils hadde lest en bok som han ikke husket hva het. Boka handlet om «hvorfors man har fått disse barna ikke sant», og den syntes han var treffende. «Når vi først har fått barn, så ønsker vi jo tid med de», var tanker han satt i forbindelse med denne boka. I likhet med Hanna og Vibeke trekker Ole frem konas erfaring med å jobbe i barnehagen som noe som antakelig påvirket deres valg:

ja, nei før vi snakker om det.. en ting til på det forrige.. er at.. kona mi har også jobba i barnehage, og det spilte også inn. Fordi hun har sett, særlig ettåringer om vinteren sittende i en parkdress i en snøhaug, uten noe særlig mulighet til å bevege seg, sammen med en ansatt som passer på fire andre unger eller hvertfall to andre unger da, minst,.. og på en måte ønska ikke den opplevelsen for barnet vårt da.

Ulike erfaringer fra ikke lang tid tilbake er det som oftest settes i forbindelse med valget, men noen deltakere trekker også på fortellinger fra egen oppvekst.

6.1.2 «Mamma var hjemme med meg...»

For omtrent halvparten av deltakerne, alle tre mennene inkludert, fremstår valget for meg som et mer planlagt og bevisst valg. Det fremstår som en naturlig følge av et kroppsliggjort verdsett eller et mer bevisst engasjement. For noen av kvinnene kommer dette også tydelig frem i deres fortellinger:

jeg tror nok at.. det kan nok hende at det meste er at vi har en sånn kristen grunnholdning til det kanskje. At vi tilhører en religion som er kristen og ganske konservativ, men i dag, selv der også, så er det ikke så veldig mange som er hjemmeværende. men før i tiden, sånn på sytti og åttitallet så var det jo veldig tydelig på at kvinner skulle være hjemme..og.. såne ting.. men verdiane er jo der fortsatt.. og jeg ser jo på det som en veldig stor verdi, eller vi gjør det.. i å være mor da. og få lov til å gi omsorg til sine barn og.. ja. egentlig bare oppdra dem sånn.. og jeg har vokst opp med at min mor var hjemme, hvertfall frem til jeg begynte på skolen.. og det synes jeg var kjempefint (Kathrine).

Maria, som har vært hjemme med barna frem til treårsalderen og Nora som er hjemme med sitt første barn, knytter også valget til hvordan de hadde det hjemme da de var små. Nora trekker i tillegg frem at spørsmålet om når det passer å begynne i barnehagen er noe som har engasjert både hennes mor og tante, i private valg, i tillegg til å bevisstgjøre andre på det. Maria forteller også om en mor som var hjemme som betydningsfullt for hennes valg:

jeg tror kombinasjonen av at jeg har hatt en mamma som har vært hjemmeværende store deler. Vi gikk i park. Jeg tror jeg var fire år. Ja, jeg har vokst opp med en mamma som var.. at det var noen hjemme da. Det var noen i hjemme mye mer enn kanskje det jeg opplever nå. Så da var nok en faktor som jeg tenkte at,..ikke sånn "kan hun, kan jeg" men litt sånn jeg vil hvertfall ha de hjemme til de er to år (Maria).

Konkrete vendepunkter sees spesielt hos de kvinnene der det er tydelig at valget ble tatt på et tidspunkt *etter* at de fikk barn. Nora, Maria og Kathrine legger i større grad vekt på erfaringer mer som en bekreftelse på noe de var bevisst på allerede før de fikk barn. Swidler argumenter for at mennesker med like repertoarer rammer inn sitt valg ulikt, fordi mennesker brenner for forskjellig ting (Swidler, 2001, s 79). Samtidig blir jeg sittende med en følelse av at verdisettet de sistnevnte kvinnene artikulere kanskje er en kulturell ressurs de har, som følge av et miljø som noen av de andre kvinnene ikke har tilgang til på samme måte. En fellesnevner er uansett at flertallet av kvinnene rammer inn valget ved å vise til erfaringer forut for valget. Alle deltakerne uttrykker eller understreker allikevel sine begrunnelser også mer eksplisitt, der legitimeringen av valget begrunnes ved å trekke på normative forståelser. Resten av kapitlet fokuserer på ulike normative begrunnelser som trekkes på, og hvordan de blir vektlagt forskjellig.

6.2 En fortelling om barnets beste

Han trenger det derre, det stødige rolige. Jeg ville ikke påføre han noe tempo (Lina).

Det er tydelig at det er forståelsen av barnet som primært et behovsvesen (Andenæs, 2012) som ligger til grunn for deltakernes forståelse av barnets beste. Begrunnelsene deres har derfor store likhetstrekk med hva Farstad og Stefansen (2008) fant i sitt studie av arbeiderklassefamilier. Studiet viser til arbeiderklassefamilier som begrunnet sine valg med at barna trengte «et skjermet rom for omsorg». Barnets behovet for ro, trygghet og omsorg for sunn utvikling er elementer som har blitt vektlagt i denne og andre studier (Magnussen et.al 2001, Aarseth 2014). Denne forståelsen ligger også til grunn for foreldrene i denne studien. Når foreldrene omtaler barnehagen kommer denne kulturelle forståelsesmodellen til uttrykk i stor grad som «common sense».

6.2.3 Foreldre versus barnehagen

det er veldig vanskelige å forsvare å sende en ettåring i barnehage merker jeg..ja..mm.. hvis jeg..det er jo ikke barnets behov tenker jeg.. som faktisk jobber med småbarn.. (latter) så da føles det veldig mye bedre å faktisk.. å være hjemme når hun er liten. og så kan hun gå i barnehage etterhvert som hun har mer glede av det.. når ikke det blir, når vi måå bruke det, på en måte (Vibeke).

Å se kultur som et repertoar av ulike ressurser innebærer at mennesker kan benytte seg av en kombinasjon av ulike kulturelle argumenter for å begrunne sine valg (Swidler, 2001, s 26-27). Forståelsen av at barna trenger ro, og mye tid med en og samme omsorgsperson formidles derfor i kombinasjon med synet på barnehagen som en arena som ikke (nødvendigvis) klarer å tilfredsstille disse behovene. Måten Line formulerer seg på er representativ:

så nei.. jeg ville på en måte.. altså jeg tror barnehagene i dag er kjempefine.. jeg tror det er flinke folk og alt med seg, men (trekker pusten og sukker) de kan ikke speile alle barn. Det går jo ikke. Det blir litt på alle, men jeg tenker at det er jo ikke nok (*Lina*).

For alle foreldrene i studien er barnehagen et alternativ som skal tas i bruk på et tidspunkt. De fleste deltakerne tenker seg at det er passende for barnet å starte rundt to-treårsalderen. Foreldenes syn på barnets som primært et behovsvesen passer derfor godt med Andenæs (2012) sin forståelse av at dette synet ofte formidles om barn i småbarnsalder, mens barnet som forsker ofte blir forbundet med større barn. For noen av deltakerne blir barnehagens utilstrekkelighet eller utrygghet imidlertid vektlagt sterkere enn hos andre. De som har gjort seg noen personlige erfaringer med barnehagen slik som Hanne, Vibeke og Ole, trekker frem som tidligere vist, hvordan de ikke ønsket disse erfaringene for sitt eget barn. Hanne er en av de deltakerne som legger størst vekt på sine personlige erfaringer i sin fortelling, og er ikke så opptatt av å argumentere ut i fra et generelt «barnets beste»-perspektiv, men er tydelig på at ikke barnehagen er et bedre alternativ:

Samtidig så tror jeg at i forhold til utvikling og sånn, så tenker jeg at det skal godt gjøres at de skulle greid det bedre enn oss...altså sånn hvis en ønska det da. Så følte jeg veldig sterkt på at

det at jeg følte ikke at hun hadde noe å hente der, jeg følte ikke at det nødvendigvis var trygt, fra så tidlig av.. ehm, og det var egentlig det som.. altså det var bakgrunnen for det (Hanne).

Selv om noen av foreldrene er engasjert i å fortelle om barnehagen som et potensielt usikkert sted, er barnehagen som et sted som ikke nødvendigvis er optimalt for de minste barna, kun et av argumentene som trekkes på. Kanskje nettopp fordi foreldrene er av et fåtall som ikke benytter barnehagen for sine barn, utdyper foreldrene i bredere og dypere grad hvorfor de tenker at det er best for barna, eller i det minste ikke noe dårligere alternativ som Vibeke og Hanner er mer opptatt av at valget.

6.3.3 “Det bare følte ikke riktig”

den der at de ser henne mer enn oss og ja, den. Og at hun ikke kunne gå og.. ja hun prata jo ganske mye men.. (tenker), nei det følte ikke riktig ...å skulle gi henne til noen andre som skulle kjenne henne bedre enn oss (Vilde).

Å kjenne på kroppen, ha sterke følelser av og vite intuitivt at barnet var for lite til å begynne i barnehagen ved et års alderen ble betydelig vektlagt for mange av mødrene. Lina nevner at barnehagene umulig kan speile alle, men legger større vekt på at hun følte hun hadde alt å gi, at barnet hennes ikke trengte barnehagen:

ja, så det var nok det.. jeg tror jeg har hatt en veldig sånn sterk følelse av at..dette her..der et jo på en måte nesten bare å være, så har man jo alt å gi barnet sitt (Lina).

ja, jeg følte at det er ikke lissom, han var jo så liten, altså han trenger jo bare mammaen sin og pappaen sin (Lina).

Lina legger også i stor grad vekt på det rolige tempoet hjemmet. For Lina, og Vilde, som forteller at de jo egentlig hadde søkt barnehageplass, er denne intuitive forståelsen et sentralt argument i deres begrunnelser. Maria og Nora legger vekt på en fortelling om kroppsliggjort visdom til tross for at de fremstår bevisste på at dette var verdier de har hatt med seg fra sin egen oppvekst. Nora beskriver det som at når barnet hennes nærmet seg ett, så «kjente jeg at hun fortsatt var baby». Viktoria er både opptatt av forskning og erfaringen med et tidligere barn, men legger også til: «også er det jo intuitivt» Maria trekker frem at en stressende

tilværelse oppleves «feil» når man har et lite barn:

men bare det der da de kommer opp i senga. det er noe ja, etter eller annet lissom i oss som skal skynde seg ut klokka sju eller opp klokka sju og skynde seg ut av døra kvart på åtte.. som kanskje strider litt i mot det der at du fortsatt føler du har en litt stor baby da, eller sånn som fortsatt trenger mest å bli båret og hjulpet og.. mm, så..(Maria)

Fortellingen om en kroppsliggjort visdom er gjennomgående hos mødrene. I tillegg, slik som hos Viktoria trekker flere på en vitenskapelig diskurs. Tilknytningsteori viser seg å være spesielt viktig for mange.

6.3.4 «Jeg kan jo ikke vite helt sikkert, men ...»

Både Andenæs og Ellingsæter skriver at barnet som forsker er det dominerende synet når det snakkes om barnehagen i politisk sammenheng (Ellingsæter 2017, s192-193 og Andenæs 2012). Ikke overraskende er det kanskje at flere av foreldrene begrunner deres syn på barnet som behovsvesen ut i fra en vitenskapelig diskurs:

ja, det er jo mye ut i fra det jeg vet om ja tilknytningsteori om hvordan barn utvikler seg.. ehm.. at de trenger.. altså.. at de trenger omsorgspersjonene sine.. de trenger de primære tilknytningpersonene rundt seg, for å få utvikle seg som de skal, og for å bli trygge og gode unger,. tenker vi.. og at det er en sånn.. akkurat perioden mellom ett og to er en sånn kjempesensitiv periode for akkurat det.. ehm..(Nils).

For noen av de foreldrene som forteller at de var bevisste på dette valget før de fikk barn, så er kjennskapen til tilknytningsteori en gjennomgående legitimerende ressurs som de trekker på. For Silje, legges kjennskapen til tilknytningsteori frem som noe hun har vært svært opptatt av, og at båndet mellom henne og barnet er blitt veldig viktig for henne, «nærmest en lidenskap». Viktoria nevner at fordi hun leste tilknytningsteori i forbindelse med utdanningen sin, ble hun derfor mer bevisst på dette. En annen kulturell variant av å trekke på den vitenskapelige diskursen som noen av deltakerne gjør, er vektleggingen av mangelen på «sikker kunnskap» eller forskning. Nora forteller at hun prøvde å finne forskning som viste at det gikk bra, men hun fant ingenting som kunne forsikre henne om dette. Vibeke nevner ikke kunnskap om tilknytningsteori eller forskning i sine begrunnelser, men nevner også at man tross alt ikke kan vite:

det er jo det at jeg tror det er bra for barna mine å være tilstede for de.. i forhold til å ikke være det.. hmm. Og på sikt, så vet vi jo ikke hva det gjør med noen tror jeg. Det er jo ingen forskning som er, som sier noe fornuftig om det.. "jaja, det går bra, det går bra" men langtidseffekten av at, hvor mange er det, 87 prosent, det var det for noen år siden..(Vibeke).

At ikke alle foreldrene trekker på en vitenskapelig diskurs og selv om «tilknytning» har en folkekulturell dimensjon ifølge Andenæs (2012), fremstår kjennskapen til denne teorien som en ressurs ikke alle deltakerne har like god tilgang på. De som i mindre grad snakker om eller viser til forskning og tilknytningsteori er de mødrene som forteller at de mer eller mindre «ramlet» litt inn på dette sporet. Det jo kan være tilfeldig at disse ikke snakker om forskning, men det kaster lys over de kulturelle ressursene de enkelte deltakerne har å trekke på. Flere forteller om en jobb der de har lært om utviklingsteori. Andre har vært bevisst valget sitt og lest seg opp, slik at de har tilegnet seg denne kunnskapen.

6.4 Fortellinger om tiden

Et annen kulturell fortelling som deltakerne trakk på var viktigheten av tid sammen og god eller nok tid. Denne fortellingen står i nær relasjon til forståelsen av et «barnets beste» argument om at små barn trenger ro, men det ble også av mange vektlagt at det å bruke tid sammen var en verdi i seg selv.

6.4.1 “Tiden er jo dyrebar”

Flere av deltakerne vektla ønsket om å bruke mer tid med barnet sitt. Mangel på tid har som sagt vært det store fokuset rundt samfunnsutviklingen og barnefamilien (Ellingsæter, 2017, s 191-192). Jonas var engasjert i likestillingsspørsmålet i sine fortellinger, og for han ble viktigheten av at han som pappa skulle få mer tid med barnet sitt særlig vektlagt. Han nevner at det hadde vært en tanke der, om at det også kunne være bra for barnet med litt mer tid hjemme. I tillegg legger han trykk på at det vel så mye handlet om at han selv ønsket å være sammen med barnet sitt, noe han også var engasjert i at flere fedre burde Hanne legger også mye vekt på at tiden sammen med barnet var dyrebart for henne og mannen:

jeg, det er jo sikkert mye med at man synes den tiden er veldig dyrebar. Man vet ikke.. altså, vi ønska henne veldig, vi var ikke sikker på at vi kom til å få henne, vi vet ikke hva fremtiden bringer (Hanne).

ehm, så det er en sånn perioden nå, hvor det føles mer meningsfylt å være sammen med de, som vi tross alt gjerne ville ha..(Vibeke)

Også Nils, som er en av de som er mest engasjert ut i fra et «barnets beste» perspektiv sier det på en annen måte: «når vi først har fått barn, så vil vi jo bruke tid med de». Vibeke trekker frem at valget også gir fordelene av å få brukt mer tid sammen med de andre barna også:

det er fordi jeg mener at det er det beste for mitt og mine barn, jeg er jo mer hjemme med de som også går på skole og i barnehage, tross alt... (Vibeke)

En annen variant av fortellinger som omhandler tid, er hvordan dette valget blir knyttet til mindre stress i hverdagen.

6.4.2 “Mindre stress i hverdagen”

Behovet for å minimere stresset i hverdagen fortelles ikke bare om som det beste for barnet, men også som en verdi i seg selv. Det å ha en roligere hverdag er et hovedtema i Vildes fortelling, i kontrast til den stressende livsstilen de ser at mange andre velger. Lina legger mye vekt på deilige rolige dager i naturen med god tid som noe særegent fint ved permisjonstiden i sine fortellinger. Spesielt var mindre stress i hverdagen en begrunnelse som deltakerne med flere barn trakk på. Flere av foreldrene jeg pratet med hadde tre barn, der noen var skolebarn. De forteller at det ekstra året hjemmet har vært bra for hele familien, og trekker frem at det har vært verdifullt å være hjemme når skolebarna kommer hjem fra skolen:

ikke være dødssliten hele tiden. Så når vi da har hatt lengre permisjoner med de yngre barna, så har jo det og igjen hatt gevinst for de eldre barna. At mamma eller pappa er hjemme da de kommer fra skolen. De trenger ikke ha så lang barnehagedag, eller skoledag. Så det har vært viktig for oss (Nils)

Maria og mannen har tre barn sammen og skiller seg fra de andre i utvalget ved at begge har tatt utdanning i tiden etter de fikk barn. Før de fikk barn var de begge engasjert i idealistisk arbeid og reiste mye. Maria forteller at hun har hatt en tro på at det har vært bra for barna og ha dem hjemme litt lenger, samtidig har det også vært en prioritering for hele familien:

men jeg har fortsatt merka at det har vært veldig gunstig for helheten og være hjemme når de kommer hjem.. eldste ønska ikke noe SFO etter hvert og han mellomste har hatt deltids SFO, og da får man gjort lekser, altså, det har gitt en større ro rundt hjemmet vårt da.. og det merker jeg har vært en prioritering.. at det og.. hvis alle skulle kommet inn dørene klokka fire, så hadde det også vært.. krevd mer av alle (Maria).

Hun forteller også at hun opplever at mange har en veldig hektisk hverdag, men legger til:

Jeg tror jo ikke det er sånn at.. alle lider fordi man har så mye å gjøre..men jeg undres jo. Okey det jeg kan si da, det at jeg er at jeg er litt hjemme, har vært på ettermiddagene, sånn som i fjor med minstejenta.. og, det er ikke ren idyll det altså, men jeg merker jo at barna mine trekker med seg unger hjem til oss fordi der er det voksne. Og det sette jeg veldig pris på. At det sitter noen å enten da gjør litt lekser og..eller om de går opp.. og det er jo ikke bare idyll, de spiller litt også krangler de litt også går de ut og... men jeg merker jo at de trekkes dit det er voksne da. Altså barn vil jo gjerne ha voksenkontakt selv om de er ti og et halvt år

Den gode tiden, trekkes frem i disse fortellingene som en kontrast til det samfunnet de ser rundt seg. Silje påpeker at foreldre bruker mye tid på barna sine, i form av kjøring til og fra trening og slike ting, men etterspør «den tiden man faktisk setter seg ned og blir kjent med barna sine»? Swidler argumenter for at kultur ikke kan forstås som «et felles meningsunivers» blant annet ved å trekke frem hvordan mye av den kulturen vi er en del av ofte er kultur vi ikke forstår, har våre tvil om eller rett og slett er kritiske til. Hun poengterer at vi hele tiden bedriver et arbeid med å være kritiske til ulike deler av «vår egen kultur» (Swidler, 2001, s15). Det er på bakgrunn av en slik forståelse, ikke så rart at mange av foreldrene også trekker på en samfunnskritisk fortelling som legitimerende for sitt valg. Dette fremstår mer som forsterkende element i begrunnelsene om barna og familiens beste enn en egen fortelling.

6.5 En samfunnskritisk fortelling

og vi ville ikke være der hvor alle sier at «sånn er det bare». Vi har lyst til at det skal være en annen hverdag (Vilde).

Vilde forteller at hun ønsker å være bevisst på hvorfor de gjør som de gjør. Hun forteller at mannen har påvirket henne til å stille spørsmål, og være mer kritisk. Hun beskriver han som: «ikke vært sånn der, stikke seg frem eller noe, men han er ikke sånn som ikke tar ting for god

fisk bare fordi sånn er det, det tolererer ikke han (ler)». Jonas legger også til at valget om å vente med barnehagestart også henger sammen med deres politiske syn og at valget slik sett også er tatt i tråd med han og hans kones idealer:

jeg tenker at det lå der, som en usagt enighet.. hvert fall.. at det finnes andre verdier da.. og absolutt sånn her barnehagekritikk, eller institusjonaliseringskritikk.. den og kritisk kanskje til den økonomiske verdensbilde.. den har vi delt og snakket om på mange andre vis, så jeg tror at det fantes en stille enighet om at vi ville gjerne også leve det ut, våre idealer..

En annen form for kritikk handler om barnehagen og hvorfor de minste barna går i barnehagen. Nora forteller om en artikkel hun hadde lest om at barnehagen fra tidlig alder først og fremst var et samfunnsøkonomisk tiltak, som ikke har blitt diskutert særlig i ettertid. Vibeke reflekterer også langs de samme linjene. Med erfaringen fra mange års arbeid innenfor barnehagesektoren, er hun svært engasjert i barnehagepolitikken og hennes fortelling er på mange måter en kritisk fortelling om utviklingen av barnehagesystemet i relasjon til barnas beste:

jeg tror ikke alle barn som begynner i barnehage når de er ett år får traumer av det, det tror jeg absolutt ikke.. men så tror jeg ikke nødvendigvis det er sånn at det er det beste for barn..eller det er jeg ganske sikker på at det er det ikke nødvendigvis. Det er et veldig godt alternativ å få lov til å være hjemme og, med sine hovedsorgspersoner.. istedenfor å måtte ut og oppdage verden alene når man er ett.. Men selvfølgelig.. samfunnet er lagt opp til at man ofte trenger det.. og det er en helt annen sak, tenker jeg.. så den derre, men det fremstilles ofte som om det er for barnas beste da.. og det tror jeg at er et blindspor.. eller en liten bløff (latter) eventuelt (Vibeke)

Begrunnelsene for valget om senere barnehagestart kan sammenfattes av legitimeringer som omhandler hva deltakerne ser på som et godt liv for barna sine, men også for seg selv og resten av familien. Disse begrunnelsene er i stor grad i tråd med velkjente fortellinger i det norske reportaret om barnets beste og god tid. At deltakerne trekker på elementer som forskning og samfunnskritikk formidler imidlertid at dette ikke nødvendigvis er en forståelse som alle deler. Det samfunnskritiske aspektet kommer godt til syne i neste kapittel. Her belyses hvordan deltakerne benytter seg av sitt kulturelle repertoar til å begrunne sitt valg som alternativ til kulturelle elementer som står i relasjon til det sporet de har valgt å ikke følge.

7 Utenforskap, motstand og støtte

ehm.. og da tenker jeg at jeg har fått to ulike reaksjoner.. eller kanskje tre.. den første er "oi, men går den an liksom?", og den andre er "okey, er du dum i hodet, hvorfor vil du utsette deg selv for det?" og den tredje er liksom "oi, spennende, hvorfor det?".. så det har vært.. jeg opplever at jeg har fått alle de tre (Jonas)

Mange av de store fortellingene i kulturen, er fortellinger om det gode og det onde, eller om helter og skurker, som omhandler en sentral konflikt (Berkaak og Frønes, 2005, s 125). I små fortellinger, som omhandler hverdagslivet, men spesielt i fortellinger der hovedpersonen står i en marginal posisjon i samfunnet, finnes det ofte også elementer av motstand og konflikt i fortellingene. Narrativet kan ha en eller flere motstandere, og motstanderen trenger ikke nødvendigvis være et menneske (Johannesen m. flere, 2017, s 100-101). Et sentralt spørsmål som ble stilt alle deltakerne, var hvordan de opplevde at andre mennesker responderte på deres valg. Dette kapittelet baseres seg på denne tematikken. I første delen av kapittelet har jeg trukket frem noen av de mest fortalte fortellingene om utenforskap. Jeg skriver også om hvilke mot-fortellinger og kulturelle elementer deltakerne trekker på i relasjon til det som i deres fortellinger fremstår som normative/andre forståelser. I andre del av kapittelet har jeg trukket frem det som i intervjuene fremstod blant mange som motsettende oppfatninger til deres valg. Her har jeg også lagt vekt på hvordan deltakerne forhandler med og mot disse oppfatningene. Det siste avsnittet handler om støtte. Det er et kort avsnitt, fordi fortellingene om støtte eller forståelse også behandles i siste analysekapittel.

7.1 «Normen er jo at barna begynner når de er ett»

ehh, veldig mange spør når hun skal begynne i barnehagen (ler) ehh, ja, veldig mange gjorde det, gjør det. Nå har hun jo begynt i barnehagen.. eh, så det.. det er stort sett det første de spør om (Vilde).

ehm, men jeg har nok ofte også ofte sagt at, nei, "akkurat nå er jeg hjemme med barn" men da har jo folk flest regna med at han er under ett år, og tatt det for gitt på en måte (Lina)

Et av spørsmålene jeg stilte alle, der jeg også prøvde å få deltakerne til å reflektere over konkrete situasjoner, var hvordan de opplevde at andre responderte på deres valg. Et svar som var gjennomgående tematikk var at veldig mange, blant de som ikke kjente til situasjonen fra før, tok det for gitt at barna deres hadde begynte i barnehagen. Flere fortalte om hvordan fremmede eller litt bekjente på lekeplassen kunne si «å, har du en fridag i dag du da»? Flere av deltakerne delte at erfaringen av å gjøre et brudd med en konvensjon oppsto allerede i første permisjonsår. I denne tiden var det samtaler og spørsmål om søknadsfrist til barnehageopptak som flere forteller at gav dem en opplevelse av å være utenfor. Åpen barnehage blir nevnt som en plass der slike samtaler oppstod når søknadsfristen nærmet seg:

vi ble jo utsatt for den der "har du søkt" og sant når vi gikk i åpen barnehage så var jo det samtale når det nærmet seg, jeg tror det var første mars. Så var jo det en stor samtale og "har du fått plass". Så var jo vi da blant de som kjente litt sånn "oi, kanskje vi burde søkt, alle andre har jo søkt" "hva hvis vi ikke får".. så jeg husker jo det atte. og det var spesielt første gang. Når nummer to kom så hadde vi på en måte gjort det, og da var det lettere å si "nei vi skal ikke søke før neste runde.. vi blir ikke stressa av det" på samme måte som jeg husker... vi ble ikke noe stressa av den samtalen, som når den kom første gang (Nils).

Disse fortellingene gir assosiasjoner til Ellingsæter og Pederstads (2013) resultater fra forskningen på foreldre og kommende foreldres relasjon til velferdsordningene for familien. De fant at foreldre ikke (eksplisitt) snakker om ordninger som lønnet fødselspermisjon og barnehageplass som viktig for valg om familieførøkning, men at disse heller fremstår som tatt for gitt. Denne mentaliteten deles også av noen deltakere i denne studien, som langt på vei hadde sett for seg å følge hovedsporet. Vilde forteller at tross litt usikkerhet rundt det, fulgte hun det som «alle gjorde», og at det ikke var før etter at datteren hadde fylt ett år og fortsatt ikke hadde fått plass, at de bestemte seg for at de ville utsette det hele: «ehh, ja jeg tror vi bare, ja det var sånn derre "dere må huske å søke før første mars" også gjorde vi det og da ble det, ja da ble det jo fra den måneden hun fylte ett». Vibeke, som hadde bestemte seg før hun fikk siste barn om å vente med barnehagestart denne gangen, referer også til åpen barnehage som et sted der det ble tydelig at barnehage fra et år er normen. Vibeke er på intervjutidspunktet hjemme med en to-åring, og forteller at hun da går i en åpen barnehage der det er mange barn som er litt eldre. Hun antar at hun nok opplever få reaksjoner fordi hun selv

stort sett er i miljøer der folk har tatt liknende valg. Hun påpeker hvordan hun følte seg annerledes da hun gikk i den vanlige åpne barnehagen med det hun betegner som «åh, nå er snart permisjonen over – mennesker»:

Jeg opplevde det da jeg gikk i åpen barnehage også, og da gikk vi på det kommunale tilbudet.. ehm i bydelen, og da hadde jeg.. det var mer sånn derre folk satt og venta på, og bare snakka om å få barnehageplass, og gleda seg til det og "åh, nå er snart permisjonen over"- mennesker. Så det er, det var veldig stor forskjell (Vibeke).

Når Vibeke refererer til «ah, nå er snart permisjonen over-mennesker» tolker jeg at det er for å illustrere at de menneskene er forskjellige fra henne. Deltakerne er i statistisk mindretall, og i denne settingen definerer de seg som en ut-gruppe spesielt ved å understreke at det motsatte blir tatt for gitt. Noen bruker også uttrykket normbrudd om valget sitt. En del av deltakerne kjenner andre, og er delvis en del av et miljø der mange har tatt liknende valg, men det er også flere i utvalget som ikke har noen venner eller omgangskrets som har gjort det samme. Denne opplevelsen av å være utenfor, bekreftes også ved hvordan de på ulikt, men også veldig lignende vis, utfordrer kulturelle oppfatninger relatert til hovedsporet. Dette gjør de ved å benytte seg kulturelle repertoar til å argumentere for alternative mot-oppfatninger som normaliserer og legitimerer deres valg

7.1.1 “Nordmenn skal helst være helt like»

men jeg vet ikke liksom om det, ja, jeg føler på en måte at det.. ja, veldig mange følger jo en strøm.. det er den samme strømmen, man kommer inn i det samme mønsteret, og.. når vi kanskje ikke har gjort det sååå... Det er veldig utenkelig da, for mange...og ikke gjøre det. Bil og hus og ja, låse seg da, som vi synes (Vilde)

Selv om denne «anderledesheten» for alle er selvvalgt, oppleves den ulikt hos deltakerne. For noen av deltakerne fremstår dette valget som et ganske isolert valg, der anderledeshet ikke er en verdi i seg selv. For andre igjen fremstår det å «gå imot strømmen» som et bevisst og verdifullt valg i seg selv. Når en mot-fortelling presenteres er det gjerne ved å trekke på kultur som normaliserer valget, eller å trekke på kulturelle elementer som utfordrer den motstående fortellingen (Andrews, 2004, s 2-3). Deltakerne vektla de ulike mot-fortellingene forskjellig,

ut i fra hvordan de erfarte det å skille seg ut. Allikevel fant jeg at mange kombinerte ulike varianter av de mot-fortellingene som videre blir presentert her.

For Maria fremstår det å skille seg ut som noe som til tider har vært følelsesmessig utfordrende. Hun har tre barn i alderen tre til ti år, og har vært hjemme med dem frem til de har vært mellom to og fire år, altså lenger enn de fleste andre i utvalget. Selv sier hun: «ja for jeg er ikke sånn som elsker å skille meg ut, og det gjorde jeg jo veldig akkurat da». Hun forteller om flere hendelser der hun har opplevd å ha blitt stilt spørsmålsteget ved, og opplevelsen av å måtte forsvare valget sitt. I ett år, da det yngste barnet var to år, bodde familien i USA. Denne turen trekker hun frem som en erfaring som gjorde at hun fikk litt lavere skuldre i forhold til å hele tiden bli oppfattet som annerledes eller «litt rar» i Norge. Der opplevde hun, i motsetning til i Norge, at det var like mange ulike valg, som det var familier. Denne erfaringen setter hun opp som en alternativ forståelse til erfaringen fra hjemlandet, som normaliserer hennes valg:

Så jeg tror vi bor i et sted som er ganske strømlinjeforma. Og det og gav meg litt trøst. For etter å ha vært i utlandet, og vi har jo jobba masse i utlandet. Ehm, reist veldig mye. Det er veldig få som gjør det sånn som oss i Norge. Alle, som i, du har sikkert tall på dette, så så mange prosent velger å sende ettåringene sine i barnehagen. Det er mer uvanlig ellers. Så det har jo også gitt meg mere guts. Hallo vi er lille Norge, og vi gjør ting på vår måte, men man må ikke gjøre det sånn som alle andre. Og spesielt i USA tror jeg jeg fikk mer sånn.. der gjør folk det helt forskjellig fra hverandre, og de står for det, og det trenger ikke grave seg frem til ett eller annet lurt svar. Jeg er blitt tøffere da (Maria).

Selv om Maria er den av deltakerne som fremhever annerledesheten som mest utfordrende personlig, er fortellingen om erfaringer fra utlandet trukket frem av flere for å understreke hvordan mønsteret med at barna begynner i barnehagen når de er ett år er veldig særegent for Norge. Silje, som også har bodd store deler av voksenlivet i USA og utenlands gjør et liknende poeng.

I Norge så får jeg alltid spørsmål om "går hun i barnehage"? i utlandet så bare "å, skal hun begynne i barnehage"?.. det er veldig..en helt annen oppfatning av åssen det er.. det er to forskjellige normer altså (Silje)

Opplevelsen av mangfold i familievalg, som faktisk flere av deltakerne har fra et år eller halvår i USA, fremhever meningen med deres valg og yter motstand til den forståelsen som

de opplever som dominerende her. Jonas er svensk og forteller i likhet med disse fortellingen om hvordan han velger å normalisere i møte med andre som stiller spørsmål, ved å fortelle at dette er ganske vanlig i Sverige: «nei, men jeg har jo liksom normalisert det, jeg har jo dratt Sverige-kortet noen ganger». At deltakerne trekker på erfaringer fra utlandet for å normalisere sitt valg, viser hvordan de med sitt utvidede kulturelle repertoar, har tilegnet seg verktøy/en kulturell erfaring som muliggjør en forståelse av dette valget som meningsfullt og også ganske normalt. Å yte motstand er en annen måte de konfronterer det dominerende på. Verdier som er verdsatt i vår kultur, slik som å være bevisst og tenke selvstendig blir også trukket på som legitimerende elementer som yter motstand mot det normative mønsteret.

7.1.2 «Positivt bevisst forskjellig»

For de fleste av deltakerne, fremstår det som mer uproblematisk, om enn ikke også litt komisk hvordan nordmenn så lett reagerer på ulikhet. Vilde er ei av de som har vært hjemme med den ene datteren frem til hun har vært et år og ti måneder. I en periode hvor hun jobbet kveldsvakter, måtte datteren bli henta av pappen på jobben til Vilde, for at logistikken skulle gå opp. Hun forteller litt lattermildt, hvordan folk synes dette var veldig slitsomt, og ikke nok med det:

ja, i tillegg da at jeg kom syklende da, det bare var toppen av (ler) liksom "sykler du?" og.. ja, synes det var veldig ekstremt da . Det er ikke så mye som skal til da, for at man skal være litt ekstrem.. Føler jeg selv da(Vilde).

Jonas forteller litt i samme ånd:

ehm, jeg tror at folk syntes at vi var veldig engasjerte i barna, og kanskje syntes at det var bra. men noen synes sikkert at vi var veldig sånn der i overkant.. og men det går.. vi holdt på mye med sånn der "potty training", liksom, og fikk dem til å si ifra når de skulle på do veldig tidlig... og vi er vegetarianere.. dem syntes..ja, det er normbrytende oppførsel.. og alt normbrytende er betyende.. kan være både noe som truer og noe som fascinerer (Jonas)

Å gjøre som de andre, å følge det sosiale mønsteret kan sies å være en fortelling som handler om «å passe inn» eller å «høre til». I Norge er denne fortellingen «tilgjengelig» i mange sammenhenger på grunn av like rettigheter og like muligheter uavhengig av økonomiske ressurser. Å være helt lik eller å gjøre akkurat som alle andre, er allikevel ikke alltid en normativ eller dominerende oppfatning. Å skille seg ut, og «å ikke følge strømmen» er en mot-fortelling til likhetsfortellingen som i visse sammenhenger kan defineres som en

dominerende fortelling. I tråd med en individualistisk tidsånd, er det å skille seg ut og ikke gjøre som andre en viktig fortelling. Å være akkurat lik som alle andre, er i ulike populærkulturelle kontekster særlig, som livsstils blader og trendmagasiner, ikke en boks man ønsker å bli plassert i. Jonas og Vilde løser sin utfordring med å ikke «passe inn» ved å trekke på en kulturell fortelling som handler om at å skille seg ut er en styrke. Det kan også være meningsfullt å være eller gjøre annerledes.

7.2 «Hvordan får dere det til?»

nei, ofte så altså, hvis de var litt greie så var det jo litt sånn at ikke de sa.. det var ikke ofte jeg fikk frekke kommentarer men det var mer sånn folk legger seg borti "å, klarer dere det økonomisk" assa folk jeg ikke kjenner ikke sant. Så, "ja det har vi prioritert" var det jeg ofte sa, eller "det klarer vi å prioritere" (Maria),

Ehm, men ofte så endte jeg jo opp med å prate med pappaene. Og særlig blandt de da, så handla det ofte om økonomi, men også om jobben. At en gledet seg til å komme tilbake til jobben, og er stolt av jobben sin og glad i jobben sin og ønsker å levere i jobben sin. Ehm, også av og til sånn, rent sånn der at de synes det er slitsomt å være hjemme, og kjedelig.. var det også noe.. men ikke så mye av det da. for det aller meste så handla det om økonomi. Primærårsaken da (Ole).

I slutten av desember 2018 kom det ut en reportasje på NRK.no som heter «Hjemmeværende anno 2018» (Vignæs, 2018). Den omhandler to kvinner som har forlenget permisjonen og også velger å jobbe redusert for å prioritere familien. I tillegg viser den til en spørreundersøkelse utført av Norstat med 2000 kvinner mellom 30 til 50 år. Intervjuene artikkelen er basert på ligner mye på mine deltakeres fortellinger. Journalisten i artikkelen referer til en av intervjupersonene når hun skriver: «det vanligste spørsmålet hun får, er hvordan de får økonomien til å gå opp med henne hjemme». Dette er også det vanligste eller første spørsmålet deltakerne i min studie oppgir at de får. Her finner jeg deltakerne veldig samstemte i sine fortellinger. Igjen er det relevant å trekke frem Ellingsæter og Pedersen «Fruktbarhetens fundament» (2013) til sammenlikning. I deres studie finner de for både kvinner og menn at det viktigste som må på plass før de får barn er en stabil økonomi. Det vil

si to faste inntekter og gjerne egenkjøpt bolig. For middelklassefamilier fremstår det også som viktig å ha muligheten til å kunne fortsette å leve det samme livet «som før», slik som å reise på ferier og (Ellingsæter og Pedersen, 2013). At nordmenn flest på bakgrunn av økonomiske forhold tar for gitt at barna begynner i barnehagen etter endt betalt permisjon, fremstår også som en dominerende oppfatningen blant deltakerne i studien. Deltakerne møter denne normen ved å normalisere sin situasjon, men utfordrer også normen ved å trekke på en fortelling om prioriteringer.

7.2.1 “Helt vanlig folk med helt vanlig økonomi”

og ja, også lurer de på hvordan det går økonomisk også er jo klart noe man lurer på, jeg er sikker på det er noen som tror vi er rike.. og det blei vi også litt sånn beskyldt for også...men altså vi finnes ikke rike, vi er liksom middelklasse, vi har brukt opp alle leilighetspengene og solgt bilen vår på en måte, det.. ja. (Hanne).

Når deltakerne snakker om økonomi forteller flere at det ikke er noe spesielt ved dem som gjør at de har fått til dette. I Hanne sin fortelling handler dette om å avvise en myte om at man må ha spesielt mye penger for å få det til. Flere forteller at de får høre at de er heldige som har mulighet til å gjøre det sånn. Vilde forstår dette som at noen tenker at dette er noe som ikke kan skje for mange: «men jeg har fått en følelse av at ja at det er litt sånn heldig, at det bare har skjedd for oss, som ikke kan skje dem». Nils igjen har en oppfatning av at det for noen er en slags beundring eller undring over at de har klart å få til dette og dette sier han, førte til en etter hvert bevissthet på å konfrontere en forestilling om at de var spesielt *flinke* som fikk til dette:

og litt sånn.. men det kommer jo an på, hvis man treffer folk igjen på åpen barnehage så kunne jeg jo utfordre de på å prøve å reflektere litt mer etterhvert.. jeg hadde jo nesten litt misson på det etterhvert, å få folk til å tenke seg litt om, men og på en måte sjå at det er ikke helt unikt å få det til. Vi er ikke noen supermennesker som klarer å leve veldig sparsommelig (Nils).

Nora forteller også på en litt annen måte at det ikke er noe unikt ved hennes situasjon som ikke kan gjelde andre:

ja jeg kjenner mange som har argumentert med det økonomiske, men så vet jeg at, så kjenner jeg de godt nok til å vite at man hadde kunne valgt annerledes hvis man ville det. Og det har jo ikke jeg noe rett til å blande meg inn i (Nora).

Også her handler deres mot-fortellinger om å forhandle frem normalitet ved å trekke frem at det ikke er noe spesielt med dem eller deres livsstil, de er ganske vanlige familier. For å få frem dette poenget, trekker mange på en fortelling om levestandard. Budskapet i denne fortellingen er at ved hjelp av noen prioriteringer, ville dette vært mulig for mange:

så jeg vil sånn sett, der har jeg mye jeg kunne sagt altså, i forhold til hvordan vi prioriterer, for vi vil jo gjerne opprettholde et visst et litt som forbrukernivå som jeg tenker som nå, miljøspørsmålet begynner å gjøre også. Tenke på alt vi skal kjøpe nytt, for jeg tror at der har vi mye å gå på, og jeg skulle ønske at det var flere sterke stemmer som heier på at man tenker.. at du ikke trenger å være sær eller alternativ hvis du skal bruke mindre.. ehm, det er ikke bare sånn kjøp og kast altså, men man trenger jo ikke.. det er fint å dra til Cannes og til... ja, langt unna.. Men vi har fått til å dra på ferier og.. også har vi vært mye med familien da, men vi.. prioriteringer som jeg tror de fleste kan gjøre, så der.. latter) (Maria)

I påfallende mange av samtalene var det ferier som ble trukket frem som det beste eksempelet på at det ikke er en umulighet å prioritere forlenget permisjonen. Deltakerne forteller at de ikke har vært på utenlandsferier eller dyre ferier, som en av de tingene som har gjort det mulig å leve helt fint på mindre inntekt i noen år. Litt mindre leilighet eller å ikke ha bil er også eksempler som blir trukket frem.

På den ene siden forstår jeg det som at deltakerne forteller dette fordi de opplever at noen bruker økonomi som en «unnskyldning» for å ikke ha gjort det samme valget. Dette kaster i så fall lys over noen forventningsnormer eller fortellinger som preger småbarnsforeldre. Disse kommer jeg mer inn på i neste analysekapittel. Fortellingen om lavere forbruk bygger til en viss grad på dikotomien mellom materielle og ikke-materielle verdier, og er en kjent og tilgjengelig kulturell ressurs. I tillegg er den, slik Maria bruker den, en mot-fortellingen som benyttes i miljø-politisk sammenheng i stadig økende grad. Å trekke på denne mot-fortellingen gir deltakernes valg mening. Jeg vil i lys av miljøfortellingen, legge frem et forslag om at fortellingen også gir foreldrene en spesielt tidsaktuell legitimitet i forhold til det moralske aspektet ved valget.

7.2.2 «Ikke alle har jo mulighet selvfølgelig»

ehm.. ja, jo men det kanskje de gjør, jeg vet ikke riktig hva det går på, men det er sikkert en stor del..at det går på økonomi..ja men så er det jo, at folk kanskje er vant også med ehm man har et høyt forbruk av penger og at det liksom ligger nært inntil det man får inn. Og da blir plutselig ett, om man tar bort en lønn da, som vi har gjort i noen perioder så går det for oss, men det kanskje ikke hadde gått for alle som jeg har prata med.. eller det hadde det ikke gjort.. at man er avhengige av to lønner (Jonas).

Selv om deltakerne er samstemt på at dette valget ikke er spesielt unikt, men at det handler om planlegging, prioritering og lavere forbruk for en tid, er det en ambivalens eller nyanse i fortellingen. Deltagerne skaper en grense mellom seg og andre ved å fokusere på hva de velger å prioritere. Tematikken er allikevel preget av en ambivalens, i det det også er en forståelse blant deltakerne om at det også er de som sikkert kunne tenke seg å gjøre det samme, men som faktisk ikke har økonomisk mulighet. Samtidig betones det en forståelse for at dette selvsagt ikke er noe som folk er bevisst, fordi det er så uvanlig. Et viktig poeng i fortellingen er at det selvfølgelig ikke er en mulighet for alle. Deltakerne veksler derfor mellom å være moraliserende og forståelsesfulle, i relasjon til de ulike reaksjonene de får. «Motstanderne» er de som gir deltakerne en kommentar om at dette er et valg som fremstår som nærmest umulig. Fortellingene om penger versus andre verdier belyser derfor også forholdet mellom mulighet og ønsker, om struktur og kultur som gjør at denne tematikken av noen oppleves vanskelig å navigere i møte med andre. Dette blir belyst mer inngående i neste kapittel

7.3«Barnet trenger barnehagen»

også klassisk reaksjoner er "vårt barn var så klart da det var ett år" "man kunne sikkert venta, men det var inget poeng i å gjøre det på en måte, for det trengte barnehage (Nora)

Men vi har jo blitt møtt på "jammen hvordan skal du lære barnet ditt og bli venner" og alt det der sant. Du har jo de motforestillingene (Nils)

De fleste av deltakerne forteller at de møter oppfatninger om at barnet har behov for barnehagen i den alderen de selv er hjemme med dem. Mange forteller at de har fått enkle kommentarer fra andre om at deres egne barn var veldig klare for barnehagen, men noen uttrykker også mer konkret hvordan barnehagen er nødvendig som «neste steg» i utviklingen. Synet på barnet som forsker som Andenæs belyser har fått stor plass i den politiske retorikken om barnehagens samfunnsoppdrag kommer til syne her (Andenæs, 2012 –se bakgrunn). I Oles fortelling kommer denne kulturelle forståelsen tydelig til uttrykk når han forteller om sin oppfatning av hva andre som ikke har valgt det samme, tenker:

·
som jeg sa så er jo vi heldige som har et nettverk som vi ikke er alene som har prioritert sånn, men liksom typisk som ikke har valgt sånn som møtt oss med litt sånn skepsis, har vært litt sånn der de tenker.. eller sånn jeg hører de snakker om det hvert fall er at de tenker at barnehagen er bedre enn de selv til å møte barna deres når du har fylt ti-tolv måneder.. både at barn.. men og tatt utgangspunkt i sitt eget barn.. at nå trenger barnet mitt mer enn meg, nå blir barnet mitt så lei av å være hjemme med meg.. sier mor eller far.. at når trenger det mer..jeg klarer på en måte ikke tilfredsstill barnets behov.. er noe av begrunnelsen jeg hører blitt.. i deres forståelse av hvorfor de har gjort sine valg. Og da er på en måte barnehagen det som skal til.. eller dagmamma. Og at barna sitt trenger andre barn å være sammen med (Ole).

Silje forteller også om en oppfatning hun kan møte på om at barnehagen er viktig for barna for at de skal utvikle seg riktig:

ja da er det jo litt sånn derre.. litt alt fra.. ehm..både menn og kvinner egentlig.. eller menn er litt sånn mere på "ja men barna må jo utvikle seg. Hvis ikke de går i barnehage så utvikler de seg ikke", er det mange menn som liksom.. av de jeg har snakket med da.. som liksom tror at da blir barna sånne stumme mennesker som sitter stille (Silje).

Selv om det er en gjennomgående fortelling blant deltakerne at de møter oppfatninger om at barnet trenger barnehagen, sier de fleste at de ikke opplever mye direkte negativt fra andre. Ikke uforventet er det de som har vært hjemme med noen av de større barna, som gir sterke uttrykk for at andres holdninger har gått inn på dem. Maria, som var hjemme med sitt første barn frem til hun var fire år, og det tredje barnet til hun var tre år forteller at det tok lang tid før de sluttet å spørre i åpen barnehage når hun skulle søke barnehageplass. Til dette kommenterer hun: «så jeg opplevde absolutt en form for disrespekt». Viktoria forteller også at hun fikk sterke reaksjoner fra noen i familien da hun tok datteren sin på fire år ut av barnehagen fordi hun mistriddes. At det har føltes vondt og sårende å ikke bli anerkjent for

valget de har tatt, bli særlig vektlagt av Maria og Viktoria som har erfaring med å ha større barn enn toåringer hjemme. Flere av deltakerne som har hatt barna hjemme til to års-alderen forteller imidlertid at de tror at reaksjonene hadde blitt sterkere om barnet var eldre, eller om de hadde hatt minoritetsbakgrunn. Dette er interessante refleksjoner i lys av hvilken symbolsk betydning kontantstøtten og debattene rundt de har i samfunnet. Flesteparten i utvalget forteller derfor om slike kommentarer som relativt uproblematisk, og hovedinntrykket er at det forekommer heller sjeldent. Noen ganger kan de imidlertid fortelle at de har blitt litt provosert, som noen av sitatene i neste avsnitt viser.

7.3.1 «Vi sosialiserer jo barna våre»

Foreldrene både motsetter seg ideen om at barna trenger å gå i barnehagen for å utvikle seg og lære, Ideen utfordres både ved å legge vekt på at de tenker at tid med foreldrene sine i rolige omgivelser er det beste, slik det blir beskrevet i forrige kapittel, men også ved å legge vekt på hva de tenker ikke er viktig:

Det var en gang jeg bare kjente på ..at det var liksom.. ja.. et par måneder over ett og da skulle det være så fint at barna lærte å stå i kø og sånn da, i barnehagen. Da tenkte jeg ja, det var kanskje ikke den fremste kvaliteten til en ettåring.. og stå i kø.. (latter) for da ble jeg sånn, for da hadde det vært litt .. og da bare tenkte jeg sånn at "nei, det var kanskje ikke den fremste kvaliteten jeg føler at jeg har behov for så...(latter) så måtte jeg bare svare det, for jeg bare surna litt rett og slett..(latter) (Hanne)

De å utvider allikevel oppfatningen ved å legge vekt på at foreldrene også legger til rette for barnets behov for sosialisering og nye stimuli. Dette gjør de ved å legge vekt på at dette også er en viktig del av hverdagen. Dette finner også Kirsi Antonette Nygjerde i hennes masteravhandling «Det er heilt klart vi er motstraums» (2015). Foreldrene er ikke bare opptatt av omsorg og nærhet, selv om dette er den primære årsaken til at de her hjemme lenger. Hennes informanter forteller også at de er bevisste på å stimulere barnet sitt med pedagogiske virkemidler. Deltakerne i denne oppgaven nevner ofte at de treffer andre barn. De fleste trekker frem åpen barnehage som et viktig treffested for både barn og voksne. Det som oppleves som motstand i Marias fortelling er opplevelsen av at noen tror at hun ikke tenker på dette. Når jeg spør henne om hvorfor hun tror det er slik svarer hun:

Jeg vet ikke mer enn at det er jo da veldig uvanlig at man venter så lenge, at de tenker kanskje at det på en måte er veldig spesielle grunner til at man er hjemme så lenge og at barnet

trenger.. jeg vet faktisk ikke.. jeg tror mest det at det var en sånn "på skolen av vi lært at de fleste er inne før det, det er viktig å sosialiseres, det er viktig for språket"... utvikling, det å samarbeide med andre barn. Men jeg sa jo også det, at vi har jo ikke vært hjemme i fire år, bak lukkede dører. Og det er jo det som jeg forundres over at man tenker kanskje da, at det er, at du på en måte frarøver barnet noe da. Det synes jeg er... det undres jeg over.

Disse fortellingene belyser en kulturell fortelling om barnehagen som viktig for barnets utvikling av sosiale og kognitive ferdigheter. Men de belyser også at ulike kulturelle fortellinger om barn, kan kombineres og tilpasses til den enkeltes valg, i tråd med hvordan Swidler argumenter.

7.4 «En monoton og slitsom hverdag?»

jeg elsker jobben min, men jobben er ikke det eneste stedet jeg kan realisere meg. Det å ha hovedomsorgen for mitt barn, syntes jeg var veldig spennende, gøy og intellektuelt stimulerende, sier hun og ler (Vignæs,2018)

Sitatet ovenfor er hentet fra artikkelen «Hjemneværende anno 2018». Det er 30 år gamle Annies beskrivelse og legitimering av hennes valg om å være hjemme med datteren, som på intervjutidspunktet har blitt to og et halvt år. Annie beskriver at hun har et inntrykk av at det å være hjemme ikke blir sett på som noe som har særlig stor verdi, og ser dette i relasjon til arbeidslivet som en viktig arena for selvrealisering. For henne har det imidlertid følt seg selvrealiserende å bli mor. Også noen av mødrene som har valgt å være lenger hjemme eller jobber deltid fra Ragnhild Lien Avelsgaard masteravhandling «Norske mødre, vår tids sjonglører?» fra 2017, trekker frem at de opplever det å være mor som både frigjørende og selvrealiserende. I Helene Aarseth sin avhandling «Moderne familieliv» beskriver hun den moderne to-karriere familien som særlig drevet av idealer som selvutfoldelse, selvrealisering og likestilling. I sine intervjuer med to-karriere foreldre med kunnskapsbasert yrker beskriver hun hvordan disse foreldrene er preget av «angsten for det jevne», (2008, s98) og hvordan disse informantene forteller at de er i behov av å være bevegelse og å oppleve at de lærer noe nytt og utvikler seg, i motsetninger til det «kjedelig og rutinemessige» som tapper for energi (2008, s40-41). Disse fortellingene tilhører middelklassen der begge foreldre har yrker der

jobben stadig byr på nye utfordringer, og er slik sett kanskje litt i særklasse. Men «tidens tegn» i deres fortellinger har klangbunn også i mitt materiale.

ehm... men, man kan få liksom ryggdunkninger., av folk som tenker «ja, snart er det overstått».. menn da som selvfølgelig.. som sier det.. At ja,men.. Eller når de kanskje tenker at ti uker er helt overskuelig lang tid å ta hånd om et barn, og at de så er ferdige på en måte. Den type sjargong har jeg jo støtt på, og da blir kontrasten ganske stor.. da man sier at.. ja, nei.. jeg er hjemme litt til liksom, jeg er hjemme et år, drøyt (Jonas)

Flere av foreldrene i studien forteller om at de møter på spørsmål om de ikke syntes det er veldig kjedelig eller om de ikke blir slitne av å være hjemme. De fleste har opplevd å få en kommentar fra en mor eller far om at de ikke hadde orket det samme. Vilde beskriver noe av responsen som «litt sleivete kommentarer» som: «jeg begynte å leve da datteren min begynte i barnehagen», og at venner som ikke har barn kan gi et inntrykk av at de synes det høres kjedelig ut. Slitsomt og kjedelig har isolert sett to ulike betydninger, men i lys av Aarseth sine beskrivelser, er hennes middelklasseinformanters opplevelse av slitsomhet også noe som henger sammen med det som ikke er utviklende og spennende, det kjedelige og rutinemessige, det som tapper for energi (Aarseth, 2008, s 40-41). Ofte blir «kjedelig» og «slitsomt» også omtalt i sammenheng i mine deltakernes fortellinger, slik som Hanne forteller:

de spør jo veldig sånn, på en måte, hva jeg og datteren min gjør da, og om jeg ikke blir sliten, og om jeg ikke synes det er kjedelig. Men det blir jo hva man gjør det til og jeg har jo lagt inn en stor innsats for at vi skal ha en vennegjeng å være sammen med når vi er hjemme på dagtid.. for det er, jeg hadde gått på veggen hvis ikke jeg hadde hatt noe å finne på og ingen å være sammen med, på en måte.. det tror jeg ville blitt veldig veldig slitsomt.. så vi er helt avhengig av å være sammen med andre, og bare komme ut og prate med noen andre voksen og finne på noe kjekt på en måte. Det er alfa og omega (Hanne)

7.4.1 «Vi drar ut og finner på ting»

De fleste deltakerne anerkjenner at det er slitsomt å være hjemme, men motstår oppfatningen om en tappende kjedsomhet eller slitsomhet, eller at hverdagen er monoton. Dette gjør de ved å trekke på litt forskjellige elementer fra den kulturelle verktøykassen. Hanne er veldig tydelig på at hun ikke er typen som kan gå hjemme og kjede seg, for «da hadde hun gått på veggen». Hun forteller at hun har hatt et helt fantastisk år hjemme, men det er fordi hun har vært aktiv

med å legge til rette for å treffe andre som er hjemme lenger. For henne har det vært alfa og omega å finne på kjekke ting. Dette er en gjenganger i flere av fortellingene. Å gå ut hver dag er viktig for både barna og de voksne. Åpen barnehage for eldre barn er et viktig innslag i manges fortellinger om å «holde hjula i gang». Lina har skogen som nærmeste nabo, og legger vekt på at tross mye trøtthet, har hun og sønnen hatt «skikkelig fine dager sammen», med masse turer i skogen, med sønnen i bæremeis eller pulk. For henne er de rolige dagene, der det ikke skjer så mye, der hun og sønnen «bare kan være» ikke kjedelig, men særlig verdifullt.

Silje forteller at hun får spørsmål om hun ikke savner jobben, og tror mange tenker hun lever et lite meningsfylt liv. Hun forteller at det å være sammen med barnet, følge med på utviklingen hennes og engasjere seg i språk og samspill er noe hun har funnet svært meningsfullt og engasjerende, og ikke minst viktig. Jonas forteller at han, som ikke er hjemme lenger på det tidspunktet vi pratet sammen, kan huske at hun var kjempetrøtt. Til tross for det, prioriterte han aldri å sove når barnet sov på dagen, for da brukte han gjerne tiden til å lese noe som han syntes var spennende. Denne fortellingen gir gjenklang i Ole sin beskrivelse, som sier han også studerte litt mens han var hjemme, noe han er opptatt av å formidle at er mulig å gjøre, for å få litt intellektuell stimulans. Slik som i Annie sin fortelling (Hjemmeværende Anno 2018), er det også innslag av en selvrealiseringsdiskurs i mine deltakernes fortellinger. For noen av kvinnene fremstår dette som noe som skjer i samspillet med barnet, mens for Jonas og Ole er dette noe de forteller at de kan få til noe av, selv om de er hjemme med et barn.

Deltakerne får kommentarer som gjelder barnet, men like ofte spørsmål og kommentarer som omhandler deres egen situasjon. Deltakelse i arbeidslivet og forventningen om å jobbe, fremstår i flere av fortellingene som en sterkere forventning enn at barna skal i barnehagen.

7.5 Fortellinger om støtte

Deltakerne forteller også om støtte. Familie, andre som har vært i samme situasjon og eldre er hovedgruppen av «støttere». Ole forteller om at han har møtt mye støtte og forståelse for valget. Han understreker at han jobber i et progressivt miljø. Der er det sett på som veldig positivt at fedre tar større del av omsorgsdelen. Han sier at han flere ganger fikk høre fra andre fedre, som hadde vært mye hjemme med barna sine da de var små, at det var en så flott

tid. Vilde forteller også at hun ofte får høre tilbakemeldinger som at «dere er heldige som har mulighet» men at det ofte er eldre som direkte uttrykker at det er fint å være hjemme med mamma. Viktoria, som skal være hjemme med sønnen til han er to år eller litt eldre, forteller at forventningene om at hun skal møte skepsis ofte ikke slår ut:

men hvis det er folk jeg ikke kjenner og sånn, så er det nesten sånn at du har en hel sånn forsvarstale liggende klar (latter) idet de begynner å spørre.. så ser jeg at det er mange, der du har forberedt som sier "ja, men jeg skulle også ønske at jeg også kunne gjort det, det er kjempefint og sånn", så det er mange som har den holdningen også..

Slike fortellinger med et slags overraskelsesmoment på at de kan møte forståelse, er det flere blant deltakerne som deler. Denne positiviteten belyser at mye tid med barna er en norm eller forventning i kulturen (Ellingsæter, 2017), og til oppfatningen av at de minste barna er «behovsvesener» (Andenæs, 2012). Fortellinger om dirkede positiv respons og støtte, er stort sett begrenset til familie, eldre eller venner som har gjort det samme. Deltakerne vektlegger at det har vært betydningsfullt å kjenne noen andre som har valgt det samme løpet. At foreldrene opplever en rekke motstående oppfatninger fremstår allikevel ikke som det mest problematiske i deres fortellinger. Neste kapittel omhandler det som i mange av deltakernes historier er mer utfordrende enn litt motstand på valget.

8 Fortellinger om konflikt og løsning

At deltakerne har oppfatninger om at de bryter et konvensjonelt mønster, og at noen støtter dem mens andre stiller spørsmålstegn ved valget, er gjennomgående. For mange av deltakerne fremstår andres oppfatninger av deres valg allikevel ikke svart/hvitt. Det å ikke vite helt hva andres respons, eller mangel på respons betyr, er et spenningspunkt i flere av fortellingene. Fortellinger har ofte en konflikt, som ofte er spenningspunktet i fortellingen, som til slutt resulterer i en løsning (Johannesen et.al, 2017, s 102). Dette kapitlet er sentrert rundt de narrative spørsmålene: «Hva er konflikten i deres fortellinger og hvordan løser de den»? I dette kapitlet belyser jeg tematikk som på ulikt nivå fremstår som spenningsfylt i deltakernes fortellinger om andres respons, og hvordan de løser disse konfliktene.

8.1 «Mange forstår jo også valget, men..»

det er litt sånn både og.. de fleste har jo ungene sine i barnehage når de er ett år, jeg tror nok mange skulle ønske at de kanskje kunne hatt de hjemme lengre.. men mange blir veldig sånn forsvarer det valget, når det blir snakk om det..(Viktoria)

også jeg prata jo mye med de og, om den måten vi hadde valgt å gjøre ting på å ehm sånn jevnt over så var det sånn "å, jeg skulle ønske jeg hadde muligheten til det og" sånne ting var det folk sa til meg, og gjerne litt unnskyldninger om økonomi og sånn da.. (Ole).

Flere av deltakerne bemerker at de generelt sett ikke møter en direkte positive kommentarer på valget, men at de allikevel kan få en følelse at av de er «forstått». Tross ulike oppfatninger påpeker Nora at hun i sitt miljø «stort sett opplever at man kan gjøre som man vil». Vilde forteller at hun stort sett møter positivitet, men at det ikke er noen utdypende interesse utover økonomi. Når jeg spør hvorfor hun tror det er sånn, så svarer hun at hun tror det er en enkel ting å spørre om. En gjenganger i mange av intervjuene er inntrykket av at en del blant de som har små barn selv, synes det er litt for tidlig de også. Denne oppfatningen er noe de tolker ut i fra reaksjonene de får i situasjoner der det kommer frem at deres barn ikke går i barnehage. I forrige kapittel blir økonomi nevnt som en årsak noen oppgir som det Ole her

beskriver som «unnskyldninger» for å ikke gjøre det samme. Flere av deltakerne forteller at de opplever at andre også forsvarer sitt valg ovenfor dem, når de sier at de ikke har hatt mulighet til det. Mange av deltakerne legger vekt på at stemningen som gjerne oppstår i møtene med disse andre foreldrene kan oppleves «spent». Nora illustrerer dette med å trekke en sammenlikning til en periode der hun hadde med seg det hun kaller en «ubersunn» matpakke på jobb:

og da fikk jeg, bare jeg åpna den så fikk jeg automatisk en del kommentarer, sånn en del "hvem er det du tror du er"-type kommentarer som "å, det er ikke alle som har tid til å lage en sånn salat og "faktisk en pølse er ikke så usunn som folk sier" uten at jeg hadde sagt noe selv en gang, jeg hadde bare åpnet matpakka. Og sånn har jeg opplev det litt med å være hjemme og. At du provoserer folk på en eller annen måte som kanskje tyder på et det er en usikkerhet hos folk rund dette her da, fordi veldig mange begynner automatisk å forsvare hvorfor de sitt barn begynner i barnehagen tidlig (Nora)

Nora utdyper dette med at hun opplever at slike reaksjoner ofte kommer veldig raskt, gjerne uten at hun har sagt noe som helst på forhånd om hvorfor hun har valgt dette. Hun opplever at hun kan provosere. Det samme gjør Hanne som forteller at hun aldri sier noe selv om hvorfor hun har valgt dette, men at mange allikevel reagerer med «forsvar»:

jeg føler at alle rundt meg har vært veldig støttende, samtidig så er det å velge å holde barnet hjemme et år, et utrolig vepsebol, fordi det er veldig mange som tror at du da mener noe om deres valg, noe, som jeg absolutt ikke gjør, eller føler noe sånt rundt det at for eksempel mine venninner har valgt noe helt annet enn meg. Og da har jeg på en måte kanskje følt at noen plutselig kan begynne å forsvare seg uten at jeg har sagt noen ting, for jeg tar det aldri opp.. jeg ville aldri har prata med noen av mine venner om det samtaleemnet fordi at det er slikt et vepsebol, og det er veldig mange som føler seg tråkka på eller såra bare ved det at jeg på en måte har tatt valget, uten å ha prata om det i det hele tatt (Hanne)

Ole uttrykker også en forståelse av at tematikken er sårbar, og legger vekt på at det er noe som han er bevisst på hvordan han snakker om :

men jeg er jo veldig bevisst også, på den sensitiviteten det er å snakke om ehm permisjonsvalg, fordi at folk går veldig fort i defensiv modus. Og liksom bare ja, nei jeg er jo..... folk vil veldig gjerne forsvare sitt eget valg, og er også veldig var på kritikk, så jeg er veldig sånn (Ole).

Deltakerne opplever at det i møte med noen, er de selv som gjør det «riktige». Disse erfaringene kan tolkes som gjenklang fra «det nostalgiske paradigme», og en oppfatning av at de minste har det best hjemme, som var sterke oppfatninger frem til 90-tallet (Ellingsæter, 2017, s 192). En annen fortelling som flere av foreldrene deler er at det blant andre småbarnsforeldre er veldig få som uttrykker noe videre interesse utover spørsmål om økonomi. Line forteller at den vanligste reaksjonen hun får, er at det raskt hoppes over på et annet tema. Hun er ikke sikker på hvordan hun skal tolke disse reaksjonene, men hun forteller at hun opplever det som at folk er uinteressert:

altså mer sånn derre, "å ja, ja, nettopp" altså, jeg vet ikke om det derre dreier seg om "å jeg skulle ønske jeg hadde gjort det samme" eller "thats weird" eller, jeg aner ikke hva det liksom dreier seg om, ehm men jeg har vel ikke opplevd at noen har spurt noe mer, og vært noe interessert i "hvordan fikk du det til", og vært noe interessert i det som noe de kunne tenkt seg for eksempel (Line).

Viktoria har heller ikke oppfatningen av at dette er noe som folk bryr seg noe særlig om, hverken i positiv eller negativ forstand. Hun tror dette hadde stilt seg annerledes hvis hun hadde vært hjemmeværende for en lenger periode, men tror at de fleste kan forstå det med at man vil være hjemme med et lite barn, hvis man kan velge det. Hun legger imidlertid til at hun stort sett pleier og omgås foreldre i samme situasjon. I intervjuet med Nils om hva han pleide å si hvis det ble snakk om hvorfor barnet ikke gikk i barnehagen, forklarte han at det var avhengig av om han orket å snakke «ordentlig» om det eller bare «jatte med». Hvis han ønsket å få i gang en liten diskusjon, opplevde han imidlertid at det sjelden lyktes: «også begynte man gjerne å prate om været»:

Nils: mens andre ganger så hadde jeg bare lyst til å provosere litt, men.. du provoserer jo ikke, for du får jo ikke noe respons..

Meg: nei, at det blir litt sånn stille..litt tabu?

Nils: Ja, enn så rart sant.. å si at du er den beste omsorgspersonen for barnet ditt er tabu..

At samtalen faller «litt til bakken» eller at «ingen sier noe særlig» er interessant at deltakerne nevner. De fremstår for meg som at de synes det er litt underlig, siden de selv er oppmerksomme på at det er såpass uvanlig. Turner beskriver liminaliteten som en tilstand av

«usynlighet» (Turner, 1969 s 95). Han hevder at mennesker i denne tilstanden/fasen er passive og ydmyke. At deltakerne opplever at de ikke får noen respons kan muligens forklares i hvordan de selv forteller at de opptrer rundt andre.

8.1.1 “Jeg ønsker jo ikke å såre noen”

Flere av foreldrene trekker frem at de selv ikke snakker om valget sitt i settinger med foreldre som har valgt annerledes:

men det vanskeligste synes jeg, med å snakke om det, er at jeg ønsker jo ikke på noen måte at noen skal føle at de har tatt et dårlig valg, fordi ikke de har valgt det samme (Lina)

alt som har med barn å gjøre er jo utrolig vanskelig. Altså det kan være en så enkel ting som at en person mener at ungen må få lov til å hyle, som at den andre mener at det ikke er lov. Og da sitter du plutselig i en kjempevanskelig situasjon bare fordi du vil la ungen din hyle mens de ikke vil la ungen.. for da blir det sånn " å synes du at vi gjør noe feil" og at det blir sånn, og det er alltid sånn med barn, at man, altså det er så sårbart for foreldre.. og være den personen som.. man vil ikke være den personen som gjør at andre får en sår følelse eller tenker at de har gjort noe feil, og derfor så kan jeg egentlig aldri heller forsvare meg (Hanne)..

Oppfattelsen blant mange i utvalget om at deres valg på en eller annen måte vekker en slags spenning i møte med både venner og perifere bekjente i samme livssituasjon, gir refleksjoner om at valget i flere tilfeller oppleves som et valg som ligger i et grenseområde. Mary Douglas skriver at å gå utenfor de gitte rammene i et samfunn ikke nødvendigvis er moralsk feil valg, selv om de er representert av en marginalitet (Douglas, 1996, s 105). Når Nora, Hanne og Ole beskriver hvordan de i enkelte tilfeller opplever at de kan provosere, kan disse beskrivelsene tolkes som at de opplever at det ligger en spenning, noe potensielt «farlig» i dette valget. Det «farlige» er at de kan såre eller støte noen. Ellingsæter beskrivelse av foreldres investering og tidsbruk med barn som grenseløse er interessante i lys av refleksjonene til Lina og Hanne (Ellingsæter, 2017, 192-193). Når disse foreldrene går over den vanlige grensen for permisjonslengde, kan det tenkes at dette avslører disse grenseløse tidsnormene, ved at de vanlige rammene blir utfordret.

Mary Douglas påpeker at grensetilfeller også er sårbare. Kathrines fortelling er i kontrast interessant. Som firebarns-mor og hjemmeværende, fordi barna har kommet relativt tett, forteller hun at hun med de første barna var veldig opptatt av å «forsvare» seg litt. Med de

siste barna har hun, som hun sier, bare begynt å si «nei, jeg er bare hjemme jeg», og forteller at hun da opplever at de flere sier ting som «nei men det er jo ikke bare bare» og opptrer litt trøstende. Dette belyser på den andre siden grenseposisjonens sårbarhet.

I Kathrines tilfelle virker det som at denne litt «underdanige» holdningen har blitt en måte å løse utfordringen med hva hun sier hvis folk spør. Det fleste andre i utvalget løser dette på en annen måte.

8.2 Konfliktløsning

Det er tydelig at dette tema i møte med andre småbarnsforeldre, oppleves som spenningsfullt for mange i utvalget. Denne utfordringen er imidlertid ikke så problematisk å løse. Dette kommer til uttrykk gjennom hvordan deltakerne svarer på spørsmålet mitt om hva de pleier å si til andre når det blir naturlig å si noe om valget. Igjen er repertoarteorien relevant å vise til. I denne settingen trekker deltakerne på andre kulturelle elementer enn de som trekkes frem når jeg stiller spørsmålet om valget om senere barnehagestart. De fleste forteller at de i en kontekst med andre foreldre svarer kort og litt unnvikende. Et svar som var gjentakende var «vi har hatt muligheten til dette». Nils forteller at han noen ganger trekker på verdiene rettferdighet og likhet, og kan si «nå har mor vært hjemme nesten et år, så nå er det pappa sin tur», for «det liker nordmenn å høre».

En del av deltakerne gir uttrykk for at de er bevisste på at disse begrunnelsene skiller seg fra de mer engasjerte begrunnelsene de ikke så lenge før hadde delt med meg. Linas og Vildes uttalelse er ganske representativ:

Det er sikkert litt sånn idiotisk men jeg.. Det er typisk at litt sånn " nei jeg har valgt å være hjemme, men jeg skjønner GODT at ikke alle velger det samme som meg" ikke sant, man, det har nok jeg en tendens til å gjøre..(Lina)

ja.. nei fordi jeg har jo...lenge så var jeg jo veldig redd for å trække andre på tærne da, ved å si at jeg synes det er for tidlig.. jeg liksom unnskyldte meg veldig sånn , "ja, nå snakker jeg bare om meg selv" og liksom "jeg mener ikke at alle," ja, men jeg sier ofte at vi synes det er for tidlig for henne å begynne i barnehagen og vi har *muligheten* til å være hjemme med henne et år til. og før så var jeg også litt sånn "når hun ikke kan gå eller prate eller noe så synes vi hun er så liten" og så videre da (Vilde)

For Lina handler dette både om at hun, som tidligere vist ikke vil såre noen, men samtidig også fordi hun ikke vil at noen skal «såre» henne heller som igjen gir assosiasjoner til grensetilfellets sårbarhet:

og også fordi jeg opplever at så få velger å gjøre det, så føler jeg kanskje at det blir litt sånn.. at det, at det nødvendigvis ikke er noe positivt. ehm, og jeg vil ikke at noen skal komme å ta fra meg den godfølelsen som det har vært for meg (Lina)

Swidler argumenter for at et kulturelt repertoar gir mennesker muligheten til å bevege seg mellom situasjoner og til å finne måter å orientere seg på i enhver situasjon (Swidler, 2001, s 30). Hun skriver at mennesker er bedre rustet for livet om man har flere ulike tilnærminger å trekke på som gir mening til samme valg eller handling, og at disse ofte er situasjonelle og kontekstbundne (Swidler, 2001, s 183). I en setting med andre småbarnsforeldre er den kulturelle koden en ganske annen en i en intervjusetting. Flere er tydelig på at selv om de har valgt, og tror at barnet har det bedre hjemme litt lenger enn et år, så ville de ikke sagt noe om dette til de som har valgt barnehage fra ett år. Som Vibeke sier «ja, nei.. det synes jeg ville vært veldig upassende». Å få til en «ordentlig prat om det» har bare vært aktuelt for Nils med de han opplever han har blitt bedre kjent med. Dette gir mening i lys av Swidlers tanker om felles kultur som mer enn bare «felles meninger eller ideer». Hun skriver at i en setting hvor en aktør ikke vet hva de andre tenker om seg er hun gjerne mer bevisst på hvordan hun oppfører seg og hva hun sier, fordi risikoen for å bli avvist er større (Swidler 2001, s165). Dette kan synes som en god beskrivelse av settingen som er tegnet opp her. Ved å si at «dette passet for oss» eller ved å vektlegge «mulighet» fremfor prioritering, blir valget legitimert ut i fra en liberalistisk ide om familiens rett til å velge det som passer best for seg. At deltakerne her legitimerer sitt valg med kulturelle ideer/forståelsesformer som er felles for alle i settingen blir en måte å unngå spenning eller å bli oppfattet på en måte de ikke ønsker. Det fremstår for meg, slik deltakerne forteller, at deres måter å utrykke seg på i denne settingen, blir begrenset av deres kunnskap om hvordan deres handlinger vil bli tolket av andre (Swidler, 2001, s 165).

I forrige analysekapittel (kapittel 7) var det deltakernes oppfatninger av utenforskap, støtte og motstand som ble belyst. Deltakerne forteller til sammen om en rekke forskjellige reaksjoner på sitt valg, der noen viser forståelse, mens andre ikke forstår valget. En tredje kategori er de reaksjonene som er mer tvetydige eller vage. Disse har blitt beskrevet i dette kapitlet. Fortellingene belyser til sammen hvordan deltakerne med sitt valg erfarer at de er betwixt and

between, i en slags liminal posisjon mellom ulike forståelser av omsorg for barn og foreldres ansvar, som finnes i kulturen.

9 Sammendrag og konklusjon

I denne avhandlingen har jeg belyst og diskutert hvordan foreldre som har valgt en senere barnehagestart begrunner sine valg og hvordan de erfarer responsen fra sine sosiale omgivelser. I det første kapitlet introduserte jeg tematikken og studiens sosiologiske og samfunnsmessige relevans. I kapittel to har jeg gjort rede for sentrale velferdsordninger og debatter i relasjon til tema. I kapittel tre gjennomgikk jeg annen forskning som relaterer til denne studien. I kapittel fire og fem har jeg vist de metodiske, analytiske og teoretiske perspektivene i studien. I kapittel seks, syv og åtte presenterte jeg analysen av datamaterialet. I dette kapitlet gir jeg et sammendrag av de mest sentrale funnene fra analysen i relasjon til problemstillingene jeg stilte i introduksjonskapitlet. Videre belyser og diskuter jeg hvordan disse funnene står i relasjon til tidligere forskning. Jeg avslutter med noen refleksjoner rundt aktualiteten av funnene, og hvordan tematikken kan utforskes videre.

9.1 Sammendrag av analysefunn

- *Hvordan begrunner disse foreldrene sine valg?*
- *Hvilke legitimerende fortellinger er sentrale i materialet og hvilke kulturelle elementer/forestillinger består disse av?*

Jeg finner at deltakerne i denne studien legger vekt på tidligere og personlige erfaringer når de begrunner sine valg. En del av kvinnene legger tydelig vekt på et vendepunkt i løpet av tiden som gravid eller i permisjon som viktig for valget. En annen del, de tre mennene inkludert, legger mindre vekt på erfaringer, og betoner verdier og normative begrunnelser sterkere. Deltakerne trekker i hovedsak på tre fortellinger i legitimeringsarbeidet av sitt valg. En fortelling om *barnets beste* er gjennomgående. At barnet trenger god tid og ro og mye nærhet fremstår som en «common sensisk» forståelse. Et av de legitimerende elementene i denne fortellingen består i å *sammenlikne* foreldrenes evne til å ivareta barnets behov med barnehagen. Et annet element i denne fortellingen, som mange av kvinnene trekker på, er en diskurs om naturlig moderskap der instinkt og følelser vektlegges. Det elementet, som kan forstås som at deres valg ikke nødvendigvis oppfattes som legitimt, er vektleggingen av forskning og tilknytningsteori. De som begrunner valget mer med verdier og mindre med

erfaringer, er også de som vektlegger forskning og tilknytningsteori i større grad. De to andre fortellingene som vektlegges av foreldrene er *fortellinger om tid med barnet og god tid*, og en *samfunnskritisk fortelling*.

- *Hvordan erfarer deltakerne responsen fra sine sosiale omgivelser?*
- *Hvilke fortellinger om utenforskap, motstand og støtte er fremtredende i materialet?*

Når det er snakk om familierelasjoner og nære relasjoner, forteller deltakerne, med noen unntak, at de har opplevd *støtte* og positivitet, men også diskusjoner og kritikk. Utover disse aller nærmeste relasjonene, er det tydelig for meg i materialet at deltakerne står ovenfor et tolkningsarbeid i møte med mer perifere relasjoner, men også venner. Deltakerne forteller at de opplever at de helt klart skiller seg ut med valg av omsorgsform, og at barnehage fra et år blir tatt for gitt. Det fremstår som at det er mange som blir overrasket, og spør om hvordan de klarer det økonomisk. *Motstand* kan oppleves i form av kommentarer om at barn trenger å gå i barnehagen, men også om at de voksne bør søke en mer spennende hverdag. Det gjennomgående i materialet er at der er variert respons men også vag respons som er vanskelig å tolke. Valget fortelles om som særlig *konfliktfylt* i møte med andre småbarnsforeldre, der deltakerne opplever at de andre føler de burde gjort det samme selv. Disse settingene fremstår som det som er det mest utfordrende for mange med valget. Dette gjelder i særlig grad i kvinnes fortellinger. Disse fortellingene kaster lys over forståelsen av dette valget som et grensetilfelle slik Mary Douglas beskriver det. Noen ganger oppfattes valget som litt truende i møte med andre, mens andre ganger sårbart. Det må allikevel nevnes at det er en tendens til et skille mellom de som har barn som er nærmere tre år og de som bare er to år. De få foreldrene i utvalget som har vært hjemme med tre og fireåringer, forteller om flere kommentarer, og mindre forståelse for valget. Deltakernes ulike fortellinger belyser til sammen hvordan kulturen består av et repertoar av ulike forståelsesformer som eksisterer sammen innenfor dette temaet/diskursen.

9.1.1 Dyktige kulturbrukere

Min oppfatning av denne gruppen, er at de er dyktige kulturbrukere, med litt ulike verktøy i sin kulturelle verktøykasse. Opplevelsen av å være ganske alene i sitt valg, og dermed utenfor, løser de ved å trekke på en rekke ulike fortellinger, som legitimerer og kanskje også aktualiserer deres valg. Særlig blir verktøykasseteorien til Ann Swidler aktuell når deltakerne

forteller om hvordan de vanligvis omtaler valget sitt i sosiale settinger med andre småbarnsforeldre. Her er de nødt til å benytte seg av andre kulturelle elementer som de opplever som legitime i disse settingene, enn i intervjusettingen.

9.2 Konkluderende betraktninger i lys av annen forskning

Jeg forstår det slik at disse foreldrene opplever at de befinner seg i et grenselandskap. De er verken her eller der, men midt i mellom ulike forståelser som finnes i et norsk kulturelt repertoar. Å være hjemme med små barn erfarer de som, slik Ellingsæter beskriver, en forståelse som sitter dypt i kulturen (2017, s 192-193). Samtidig utfordres den av andre (nye) forståelsesformer, ikke bare rundt barns behov, men også rundt foreldres prioriteringer. At både barn og voksne skal utvikle seg og realisere sitt potensiale, i tråd med et selvutfoldelsesideal slik Aarseth (2008) beskriver, kommer til uttrykk også i denne studien. Funnene til Farstad og Stefansen (2008) om to ulike kulturelle modeller for omsorg reflekteres også godt i deltakernes fortellinger. Denne studien belyser at den kulturelle modellen som følger omsorgssporet ikke oppleves som en helt legitim forståelsesform blant disse middelklasseforeldrene. De aller fleste forteller at de ikke opplever direkte negative reaksjoner, men at deltakerne trekker på en vitenskapelig diskurs i legitimering av valget, belyser at de opplever at det allikevel må forsvares. Deltakernes fortellinger reflekterer imidlertid godt funnene fra studien til Ellingsæter og Pedersen (2013) om at hovedsporet med barnehagestart etter endt permisjon tas for gitt.

Deltakernes fortellinger om frykt for å støte eller såre andre gir også mening i lys av disse studiene. Erfaringene de formidler kan forstås som at de oppmålte grensene hovedsporet representerer kan «trues» på grunn av de ulike og til dels motstridende forståelsene av barns beste, og også de ulike forventningene til foreldre, og spesielt mødre i dag. Et stort kulturelt repertoar tilbyr på den ene siden flere muligheter til å legitimere sitt valg, færre «rett og galt» men skaper på den andre siden flere uklare grenser som igjen kan skape usikkerhet i uformelle settinger.

9.3 Videre studier

Arbeiderklasse

I lys av Ellingsæter og Pederstads studie (2013) som finner at både middelklasse og arbeiderklasseinformanter velger/ser for seg barnehage etter et år med permisjon, kan det tyde på at forståelsesformen «et skjermet rom» er på vei ut, uavhengig av klasses tilhørighet. Det kunne derfor vært interessant å gjøre en liknende intervjustudie med foreldre med arbeiderklasseyrker.

Kontantstøtten som legitimerende velferdsordning?

Jeg hadde i denne studien et ønske om å intervju flere foreldre som hadde vært hjemme med barn til de var eldre enn to år, for å se om deres fortellinger om utenforskap og motstand skilte seg fra de som hadde barn som begynte som to-åring. Dette gikk ikke helt etter planen, da de fleste av de som skulle begynne når de nærmet seg tre år, nettopp var fylt to på intervjutidspunktet. Foreldrene hadde derfor ikke ennå erfaringen med hvordan andre reagerte på å ha en treåring hjemme. De to deltakerne som hadde denne erfaringen, fortalte imidlertid om flere negative tilbakemeldinger enn de andre. I lys av disse funnene, om at to år fremstår som en mer «akseptabel» grense, kunne deres fortellinger gitt innsikt i hvordan kontantstøtteordningen kanskje gir en kulturell forståelse av at det går en slags grense på to år. Om ordningen etter hvert faller bort, ville et nytt slikt studie vært ekstra interessant.

9.3 Hvilken vei vil pendelen svinge?

Avslutningsvis er det fristende å trekke inn Aarseth tanker fra studiene av finansmødrene, rundt en ny vår for romantisering av hjemme-tilværelsen og det tradisjonelt feminine. Hun trekker frem at det stadig mer intensiverte arbeidslivet med konkurranseutsetting og målstyringsregimer som gjør seg gjeldene også i mer humane-yrker kan vekke lengselen etter det «vidunderlige» (Aarseth, 2014). Hun ser ikke valget til finansmødrene først om fremst som en eksotisk etterlevning av tradisjonelt kjønnete livsprosjekter, men som et emosjonell motivasjon som oppstår i møte med finansjobbens krevende tempo. Selv om ikke deltakerne i denne studien romantisere hjemme-tilværelsen på samme måte som finanskvinnene gjør, er kontrasteringen mellom det harde: pengene, stresset og materialismen mot det myke, relasjonelle, (naturlige), rolige hjemmelivet en rød tråd i både mennenes og kvinnenes

fortellinger. I lys av de debattinnleggene fra Dagsavisen om ettåringer i barnehage (Pedersen, 2019, Ulstein 2019) der miljøbevegelsen særlig trekkes inn, er det fristende å henge seg på Aarseth sine tanker om at ikke bare er mennene i denne studien men også kvinnene ikke representerer noe gammeldags, men heller noe, om ikke nytt, så annet. Fra et narrativt perspektiv er dette også relevant. Plummer (1995, s 22) skriver at fortellinger ikke er statiske, men at de alltid er i bevegelse. Nye varianter av gamle fortellinger utvikles stadig.

Miljødiskursen bidrar til en aktuell legitimitet av det tradisjonelt feminine. Som en liten, men kanskje ikke ubetydelig digresjon, støtter MDG, et økende populært Oslo-parti, kontantstøtteordningen. Det gjenstår å se om disse foreldrene utgjør siste skanse av de som velger dette, eller om pendelen kanskje vil svinge andre vei. Lina, ei av de som var spesielt opptatt av miljøet og det «naturlige» tror og håper på det siste. Da jeg spurte om hun så på seg selv som en moderne kvinne, svarte hun:

«Akkurat nå, ser jeg ikke på meg selv som veldig moderne, men om noen år da håper jeg at jeg er en veldig moderne kvinne (latter)»

Litteraturliste

- Aarseth, Helene. (2008) *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Aarseth, Helene. (2014) *Finanskapitalismens kjønnsromantikk: Næringselitens kjønnskomentære familiekultur*. Tidsskrift for kjønnsforskning 38 (3-4): 203-218
- Andenæs, Agnes.(2012) *Hvilket barn? Om barneliv, barnehage og utvikling*. Tidsskrift for nordisk barnehageforskning. Vol 5 (1):1-14. Tilgjengelig fra: <https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/316/330> (Hentet: 31.10.2019)
- Andreassen, Ivar H. (2017) *Stadig flere kvinnelige ledere*. 12.04.2017.SSB. Tilgjengelig fra: <https://www.dn.no/innlegg/arbeidsliv/likestilling/foreldrepermisjon/er-det-grunn-til-stahei-om-fedrekvoten/2-1-549455> (Hentet 10.10.2019)
- Andrews, M og Bamberg, M. (2004) *Considering Counter Narratives. Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam: John Benjamins B.V
- Arbeiderpartiet (u.å) *Kontantstøtte*. Tilgjengelig fra: <https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/kontantstotte/> (Hentet 02.10 2019)
- Arbeidsmiljøloven. Lov 21.juni 2019 nr 609. *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern*.
- Bakken, Frøydis og Myklebø, Sigrid. (2010) *Kontantstøttens utbredelse og foreldres preferanser for barnetilsyn – en studie av årskullene 1998-2008 og deres foreldre*. Stab for analyse og strategi/ seksjon for utredning. Arbeids og velferdsdirektoratet.
- Barnehageopprøret. (u.å) *Barnehageopprøret. I kampen for bedre bemanning til våre minste*. Tilgjengelig fra: www.barnehageoppror.com (Hentet: 10.10.2019)
- Barnehagereformen. (2014). *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://view.uio.no/portal/webclient/index.html#/desktop> (Hentet: 10.10.2019)
- Barth, E.Hardøy, I. Schøne,P og Østbakken, K.M. (2014) i Teigen, Mari (Red) *Kjønnsdeling og etniske skiller på arbeidsmarkedet*.
- Berkaak,O.A og Frønes, I. (2005) *Tegn, tekst og samfunn*. Oslo.:Abstrakt forlag AS.
- Birkeland. G og Pedersen T. (2005) *Det norske likestillingsparadokset. Kjønn og arbeid i velferdssamfunnet* i Frønes, I og Kjølørød L (red) *Det norske samfunn*. 5 utgave. Gyldendal Akademisk. Oslo.
- Bo Glavind,I, Christensen A.D. og Thomsen, T. L. (2016) *Narrativ forskning, tilgange og metoder*. København;Hans Reitzels forlag.

- Bredeveien, Jo.(2019) *Kvinnebevegelsen bør ikke se på barn som en kvinnefelle*. Dagsavisen 15.06.2019 Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/kvinnebevegelsen-bor-ikke-se-pa-barn-som-en-kvinnefelle-1.1538465> (Hentet 31.10.2019)
- Carstensen, Kathrine. (2016) *Narrative fortællinger om moderskap – små fortællinger situert mellom kanoniske narrativer og individuell hverdagspraksis* i Bo Glavind.I, Christensen A-D.og Thomsen, T. L (red) *Narrativ forskning, tilgange og metoder*, Hans Reitzels forlag. København
- Campo, Christina.(2018). *Hun står bak «Foreldreopprøret»* Dagens Næringsliv. 02.05.2018 Tilgjengelig fra: <https://www.dn.no/politikk/barnehager/caroline-marita-omberg/barn/hun-star-bak-foreldreopproret/2-1-324494> (Hentet 14. august 2019)
- Douglas, Mary. (1997) *Rent og urent. En analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Valdres: Pax Forlag
- Dunn, K.C og Neumann, I.B. (2016) *Undertaking Discourse Analysis for Social research*. University of Michigan Press
- Egge-Hoveid, Kristin. (2014) *Kontantstøtte – lite endring tross høyere sats*. Samfunnsspeilet, n4. : Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/200453?ts=149664e7838> (Hentet 02.10 2019)
- Ellingsæter, Anne Lise.(2003) *Når familiepolitikk ikke virker; om kontantstøttereformen og mødres lønnsarbeid*. Tidsskrift for samfunnsforskning. Årgang 44. nr4.
- Ellingsæter, A. L og Pedersen E..(2013) *Fruktbarhetens fundament i den norske velferdsstaten*. Tidsskrift for samfunnsforskning 54(1): 3-29
- Ellingsæter, Anne Lise. (2019) *Er det grunn til ståhei om fedrekvoten?* Dagens næringsliv 21. Februar Sist oppdatert 26. august 2019 (Lest 26. august 2019) Tilgjengelig fra: <https://www.dn.no/innlegg/arbeidsliv/likestilling/foreldrepermisjon/er-det-grunn-til-stahei-om-fedrekvoten/2-1-549455> (Hentet 10.10.2019)
- Ellingsæter, Anne Lise.(2017) *Vår tids moderne tider. Det norske arbeidsregimet* 2. utgave. Oslo. Universitetsforlaget.
- Endringslov til arbeidsmiljøloven. Lov 7. juni 2013 nr 62. *Lov om endringer i arbeidsmiljøloven (lønn under ammerfri*
- Esping-Andersen, Gøsta. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press
- Fasting, Mathilde. (2015) *Foreldrepermisjon og likestilling*. Civita-notat.nr 7.
- Forsberg, Lucas.(2009) *Involved parenthood: Everyday life and sweedish middle- class families*. Linkøping: Linkøping studies in Arts and Science. Linkøping university, Departement og child studies

Fremskrittspartiet. (u.å) *Familien*. Tilgjengelig fra: <https://www.frp.no/tema/familie/familien>
(Hentet 2.Oktober 2019)

Frønes, Ivar. (2007), *Moderne barndom*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.

Gehrmann, Alva. (2018) *I dyreparken i Kristiansand kan selv utlendinger komme tett innpå en ganske spesiell art: norske familier*. Aftenposten A-magasinet. Publisert 31.07.2018. Tilgjengelig fra: <https://www.aftenposten.no/a-magasinet/i/dd2Xkj/i-dyreparken-i-kristiansand-kan-selv-utlendinger-komme-tett-innpaa-en-ganske-spesiell-art-norske-familier> (Hentet 10.10.2019)

Gubrium, J.F og Holstein, J.A.(2009) *Analyzing narrative reality*. London: Sage

Hamre, Karin.(2016) *Økte forskjeller i kontantstøttebruk*. Statistisk sentralbyrå. Publisert 6.juli

2016. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/okte-forskjeller-i-kontantstottebruk> (Hentet 10.10.2019)

Hamre, Karin. (2017a) *Fedrekvoten – mer populær enn noen gang*. Statistisk sentralbyrå. Publisert 6.mars. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fedrekvoten-mer-populaer-enn-noen-gang--298200> (Hentet 10.10.2019)

Hamre, Karin. (2017b) *Kontantstøttebruken gikk ned*. Statistisk sentralbyrå. Publisert 23.juni. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/artikler-og-publikasjoner/kontantstottebruken-gikk-ned> (Hentet: 10.10.2019)

Holter, Maria Elisabeth.(2014) *Arbeid/familie-tilpasninger i småbarnsfamilier. En kvalitativ undersøkelse av småbarnsforeldres omsorgs- og hverdagsorganisering i møte med arbeidsliv og foreldrskap*. Masteravhandling. UiO

Hughes, J.A, Sharrock, W.W, Martin, P.J.(2003) *Understanding classical sociology*. London: Sage.

Høyre. (u.å) *Kontantstøtten*. Tilgjengelig fra: <https://hoyre.no/politikk/temaer/familie/kontantstotten/> (Hentet 02.10 2019)

Johannessen, L E.F, Rafoss, T.W og Rasmussen E.B.(2018), *Hvordan bruke teoti? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget. Oslo

Jones L, Rebecca. (2004) «*That`s very rude, I shouldn`t be telling you that`* Older women talking about sex I Bamberg, M og Andrews, M (red) *Considering Counter-Narratives, Narrating, resisting, making sense*. John Benjamins Publishing Company. Amsterdam.

- Kitterød, Ragni Hege.(2005) *Han jobber, hun jobber, de jobber. Arbeidstid blant par av småbarnsforeldre*. Oslo. SSB.
- Kitterød, Ragni Hege. (2007) *Arbeidstidsønsker i småbarnsfasen. Hvordan tolke ønsker om kortere arbeidstid?* Sosiologisk tidsskrift 15 (1) 29-53
- Kitterød, R.H og Rønsen. (2009) *Er kvinner fornøyd med arbeidstiden sin?* Samfunnspeilet nr 4.22-30
- Kristelig folkeparti. (u.å) *Mer tid og valgfrihet for familiene*. Tilgjengelig fra: <https://krf.no/politikk/politisk-program/sterkere-felleskap/mer-tid-og-valgfrihet-for-familiene/> (Hentet 02.10 2019)
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2017) *Det kvalitative forskningsintervju*. 3.utgave. Gyldendal Akademiske. Oslo.
- Larau, Anette. (2003), *Unequal childhoods, class, race and family life*. Berkeley: University of California Press.
- Larsen, Håkon. (2017) *Den nye kultursosiologien. Kultur som perspektiv og forskningsobjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leira, Arnlaug. (2005) *Familier og velferdsstat. Familieendring og politisk reform i 1990-åra* i Frønes, I og Kjølrsrød L (red) *Det norske samfunn*. 5 utgave. Gyldendal Akademisk. Oslo.
- Lieblich, A. Tuval-Mashiach, R. Zilber, Tamar (1998) *Narrative research. Reading, Analysing and Interpretation*. Sage Publications.
- Lien, Ragnhild Avvelsgaard. (2017) *Norske mødre, vår tids sjonglører. En antropologisk analyse av småbarnsmødre i en urban norsk kontekst*. Masteravhandling. NTNU.
- Magnussen, May Linda, Borghild Godal og Arnhild Leira. (2001) *Hvem skal passe barna? Kontantstøtte, barnetilsyn og foreldres lønnsarbeid*. Universitetet i Oslo. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
- Martinussen, Willy (2004) *Kultursosiologi*. Oslo. Det norske samlaget
- MDG. (u.å) *Kontantstøtte*. Tilgjengelig fra: <https://www.mdg.no/kontantstotte> (Hentet 02.10 2019)
- NAV. (u.å) *Kontantstøtte. Statistikk per 30.Juni 2019*. Publisert 28.08.2019. Tilgjengelig fra: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Familie+-+statistikk/Kontantstotte> (Hentet 10.10.2019)
- NAV. (u.å) *All informasjon om foreldrepenger*. Tilgjengelig fra: <https://familie.nav.no/om-foreldrepenger> (Hentet 27.10.2019)

NOU. 1995:27 *Pappa kom hjem*

NOU. 2012:1 *Til barnas beste.*

Nygjerde, Kirsti Antonett. (2015) «Det er heilt klart vi er motstraums». *En kvalitativ studie om heimearbeidande omsorg og oppseding for sine barn.* Masteravhandling i pedagogikk. NLA Høyskolen.

Oslo kommune (u.å), *Utdanningsnivå.* Tilgjengelig fra:

<https://www.oslo.kommune.no/politikk-og-administrasjon/statistikk/inntekt-levekar-og-sosiale-forhold/utdanningsniva/#gref> (Hentet 27.10.2019)

Pedersen, Eirin (2014) *Jakten på en foreldreskapskontrakt: betydningen av arbeidsvilkår for fruktbarhetsoverveielser.* Sosiologisk tidsskrift. 22 (2): 178-198.

Pedersen, Tommy P. (2019) *Vi lever ikke i et kvinnevennlig samfunn.* Dagsavisen 13.juni.

Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/demokraten/vi-lever-ikke-i-et-kvinnevennlig-samfunn-1.1538670> (Hentet 10.10.2019)

Pettersen, Silje (2003) *Barnefamiliers tilsynsordninger, yrkesdeltakelse og bruk av kontantstøtten våren 2002.* Oslo-Kongsvinger. SSB

Plummer, Ken. (1995) *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds.* London: Routledge.

Polletta, F. Chen, P.C.B Gardner, B.G & Motes, A. (2011). *The Sociology of Storytelling.* Annual Review of Sociology, 37: 109-130

Prop 72L (2012-2013) *Endringer i arbeidsmiljøloven (lønn under ammefri).*

Prop 74L (2017-2018) *Endringer i folketrygdeloven og kontantstøtteleven (innfasing av tredeling av foreldrepermisjonen mv)*

Rønning, Mads. (2019) *Ypper til amme-kamp.* Dagbladet 10. februar. Tilgjengelig fra : <https://www.dagbladet.no/nyheter/ytter-til-amme-kamp/70751321> (Hentet 10.10.2019)

Schou, Line. (2019) *Fornuft og følelser- En studie av mors og fars uttak av foreldrepenger.*

NAV-rapport nr.2 Tilgjengelig fra:

<https://www.nav.no/545533/Fornuft+og+følelser+-+En+studie+av+mors+og+fars+uttak+av+foreldrepenger> (Hente 10.10.2019)

Seeberg, Marie L. (2011). *Siste skanse. En undersøkelse om 3-5 åringer som ikke går i barnehage.* Oslo :NOVA

Senterpartiet (u.å) *Kontantstøtte.* Tilgjengelig fra:

<https://www.senterpartiet.no/politikk/politisk-sak/kontantstotte> (Hentet 02.10 2019)

Silverman, David. (2001) *Interpreting Qualitative Data Methods for analyzing Talk, Text and Interaction.* London.Sage

- Solvang, T.M. (2017) *Høye tall på ettåringer i barnehage bekymrer professor.* Tilgjengelig fra:<https://www.nrk.no/norge/hoye-tall-pa-ettaringer-i-barnehage-bekymrer-professor-1.13690140> (Hentet 10.10.2019)
- Sosialistisk venstreparti. (u.å) *SVs plan for å redusere ulikhet.* Tilgjengelig fra: <https://www.sv.no/blog/2019/03/11/%ef%bb%bfsv-plan-for-a-redusere-ulikhet/> (Hentet 02.10 2019)
- Spillman, Lyn. (2002) *Cultural sociology.* Malden. Blackwell
- Stabel, Camilla. (2017) *Barnehagedekning før og nå.* Tilgjengelig fra <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/barnehagedekning-for-og-na> (Hentet 10.10.2019)
- Stefansen, K. og Farstad, G. (2007) *Et år og klar for barnehagen? Foreldres forståelser av små barns omsorgsbehov?* Barn nr 2 :29-47 Norsk senter for barneforskning.
- Stefansen, Kari og Farstad G. (2008) *Småbarnsforeldres omsorgsprosjekter. Betydningen av klasse.* Tidsskrift for samfunnsforskning 49 (3): 343-374
- Stefansen, Kari. (2011) *Foreldreskap i småbarnsfasen, Klassekultur og sosial reproduksjon,* Universitet i Oslo
- Swidler, Ann. (1986) *Culture in Action: Symbols and Strategies,* American Sociological Review 51(2): 273–86.
- Swidler, Ann. (2001) *Talk of love. How culture matters.* Chicago and London The University of Chicago Press.
- Sæther, M og Fladeberg, K.L. (2018) *Vil vekke foreldre gjennom stor Facebook-aksjon.* Dagsavisen. 27.03.2018. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/innenriks/vil-vekke-foreldre-gjennom-stor-facebook-aksjon-1.1121170> Sist oppdatert 31.mars 2018 (Hentet 14. 08. 2019).
- Throsby, Karen. (2004) *Negotiating «normality» when IVF fails.* I Bamberg, M og Andrews, M (red) *Considering Counter- Narratives, Narrating, resisting, making sense.* John Benjamins Publishing Company. Amsterdam.
- Tjora, Aksel. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis.* 3.utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Turner, Victor. (1969) *The ritual process. Structure and Anti-structure.* Chicago : Aldline Publishing.
- Ulstein, Hege. (2019) *Barnelærdom. Er vi helt sikre på at dagens politikk er den beste for barna?* Dagsavisen 11. juni. Tilgjengelig fra: <https://www.dagsavisen.no/debatt/kommentar/barnelardom-1.1537033> (Hentet 10.10.2019)

Van Genneep, Arnold. (1960) *Rites de passage. Overgangsriter*. Oslo. Pax forlag. A/S

Venstre (u.å) *Like rettigheter og like muligheter* Tilgjengelig fra:

<https://www.venstre.no/tema/liberale-rettigheter/like-rettigheter-og-like-muligheter/>
(Hentet 02.10 2019)

Vignæs, M.K. (2018) *Hjemmeværende anno 2018*. Aftenposten. Publisert 26.Desember 2018.

Tilgjengelig fra: https://www.nrk.no/norge/xl/hjemmevaerende-anno-2018_-jeg-klarte-ikke-a-dra-fra-datteren-min-1.14296814 (Hentet 29.10.2019)

Vollset, Gerd. (2011) *Familiepolitikens historie*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA.

Wideberg, Karin. (2001) *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt – en alternativ lærebok*. Oslo :Universitetsforlaget.

Udir. (u.å) *Bemanningsnorm i barnehager*. Tilgjengelig fra:

<https://www.udir.no/om-udir/tilskudd-og-prosjektmidler/midlerkommuner/bemanningsnorm-i-barnehager/> (Hentet 27.10.2019)

Antall ord: 35813

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg A

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Mitt navn er Ingrid Aabrekk og jeg er masterstudent i sosiologi på Universitetet i Oslo. Høsten 2018/våren 2019 skal jeg samle inn datamateriale og skrive min masteroppgave. Min faglige veileder for prosjektet er professor Anniken Hagelund. Overordnet tema for oppgaven er hvordan småbarnsforeldre i osloområdet organiserer sine liv i småbarnsfasen. Jeg ønsker å snakke med foreldre som har tatt et bevisst valg om å være hjemme med/ha barna sine hjemme frem til de er rundt to år eller lenger. Formålet er å forstå og belyse hvorfor foreldre har tatt dette valget og hvordan de opplever sin hverdag. Et hovedfokus vil være på å forstå og beskrive hvordan mødre og fedre opplever reaksjoner fra sine sosiale omgivelser på deres valg.

I forbindelse med prosjektet ønsker jeg derfor å snakke med deg som er i eller har vært i denne situasjonen i løpet av de siste årene. Å delta i intervju for deg vil innebære å fortelle om dine tanker, synspunkter og erfaringer med ditt/deres valg om å være hjemme. Dine konkrete erfaringer og refleksjoner rundt dette temaet og omkring ditt hverdagsliv som småbarnsmor/far i Oslo er derfor sentralt i intervjuet. Intervjuene vil vare i rundt en time, avhengig av hvor mye tid du har til rådighet. Du er helt fri til å ikke svare på noen av spørsmålene jeg stiller hvis du ikke ønsker det.

Hvis du velger å delta i prosjektet kommer du til å være med på et personlig intervju, som blir tatt opp med lydopptak. Intervjuet vil sentrere rundt de temaene som er beskrevet ovenfor. Det er kun jeg og min veileder ved UiO som vil ha tilgang til rådatamaterialet jeg samler inn. Alle opplysninger om deg vil bli anonymisert i den endelige oppgaven, Det vil ikke komme frem i publikasjonen noen kobling mellom det du sier i intervjuet og ditt yrke/utdanning og bosted eller annen personidentifiserende informasjon som måtte komme frem i intervjuet. Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn.. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 25.05. 2019. Etter dette vil dine personopplysninger og lydopptak bli slettet. Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvis du har spørsmål til studien, ta kontakt med meg på e-post: ingfaye@gmail.com eller på telefon 47312964.

Med vennlig hilsen,
Ingrid Aabrekk

Samtykke til deltakelse

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg er villig til å delta i intervju

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg B

Intervjuguide

Innledning- presentasjon av meg selv

Refleksjoner rundt omsorgsvalg

Hvor mange barn har du/dere?

Kan du fortelle litt om graviditeten og forventningene dere hadde til livet med små barn i denne fasen?

Leste dere bøker om å få barn?

Hva fokuserte disse bøkene på?

Snakket dere (mye) om hvordan dere ville prioritere de første årene med småbarn og jobb før dere ventet barn/i graviditeten?

Eventuelt når begynte dette å blir viktig, og ***hva var det dere fant ut at dere ønsket?***

Kan du si noe mer om hvorfor dette var viktig for dere?

Med tanke på økonomi, var dette en kabal som dere måtte bruke mye tid og energi på å løse, eller var det (relativt) tilrettelagt for slik dere ønsket å ha det?

Har dere vært avhengig av kontantstøtten for å gjennomføre ønsket om å være hjemme med barna utover de 10 eller 12 mnd som foreldrepermisjonen dekker?

Har dere fått hjelp fra familie/venner?

Barnet deres begynte i barnehage da det var nærmere to år, har du flere venner/bekjente som har valgt det samme?

Permisjonstiden

Hvordan fordelte dere permisjonen mellom dere det første året?

Og hvordan fordelte dere det *etter* det første året?

Hvorfor gjorde dere det sånn?

Trives du/trivdes du med å være hjemme?

Hender det at du tviler/tvilte på valget ditt? At du tenker at det hadde vært bedre om barnet gikk i barnehagen?

Hvorfor tror du at du tenker sånn? **Utdyp**

Forlenget permisjon og sosiale reaksjoner

Hvordan ser en vanlig hverdag ut for deg nå? (Hvordan så den ut da du var hjemme med et og et halvt/toåringen?)

Hvordan reagerer venner og familie på at dere har valgt å forlenge permisjonstiden?

Når du møter fremmede/nye bekjente og du forteller at barnet ditt ikke har begynt å barnehagen enda, og at du er «hjemmeværende/i permisjon» hva slags reaksjoner får du?

Hvorfor tror du de reagerer på denne måten?

Hvordan opplever du det?

På bakgrunn av dine erfaringer hva opplever du er forventningene til deg som mann og far?

På bakgrunn av dine erfaringer hva opplever du er forventningene til deg som kvinne og mor?

Hvorfor tenker tror du det er sånn?

Tenker du om deg selv at du er en slik kvinne/mor mann/far?